

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Učitelství geografie pro SŠ (jednooborové)

Bc. Marie Štefánková

**REGIONÁLNÍ A SÍDELNÍ PREFERENCE OBYVATELSTVA
ČESKA**

**REGIONAL AND SETTLEMENT PREFERENCES OF THE
CZECH POPULATION**

Diplomová práce

Praha 2011

Vedoucí diplomové práce: Doc. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 4. 5. 2011

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala Doc. RNDr. Dušanu Drbohlavovi, CSc., za věnovaný čas a ochotu, se kterou se ujal role vedoucího mé práce. Velice si vážím jeho cenných rad a připomínek, bez kterých bych se při psaní této práce neobešla.

OBSAH

Seznam tabulek	7
Seznam grafů	9
Seznam příloh	10
Abstrakt	11
Abstract	11
1. Úvod	13
1. 1 Základní vymezení, cíle práce a vstupní teze	14
TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE	
1. 2 Geografická východiska	18
2. Člověk a prostředí	23
2. 1 Lidské potřeby	23
2. 2 Prostor a místo	25
2. 3 Domov	27
2. 4 Postmoderní společnost a virtuální prostředí	29
2. 5 Percepce prostředí, mentální mapy	33
3. Stacionarita a mobilita	35
3. 1 Pojem migrace	35
3. 2 Pohyb a stacionarita v historickém kontextu	39
3. 3 Proces urbanizace	41
4. Migrace, regionální a sídelní preference Česka	43
4. 1 Sociokulturní prostředí Česka, demografický vývoj ČR	43
4. 2 Vývoj migrace na území ČR	44
4. 3 Regionální a sídelní preference obyvatelstva Česka	47

EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE

5. Metodika řešení	51
5. 1 Výchozí data pro práci	51
5. 2 Struktura výběrového souboru	52
5. 3 Struktura dotazníku	53
5. 4 Použité metody zpracování	53
6. Regionální a sídelní preference obyvatelstva Česka	55
6. 1 Základní charakteristika respondentů	55
6. 2 Sídelní preference obyvatelstva Česka	58
6. 2. 1 Typ bydlení	58
6. 2. 2 Typ sídla	67
6. 2. 3 Domov	76
6. 3 Regionální preference obyvatelstva Česka	82
6. 3. 1 Atraktivita regionů	82
6. 3. 2 Srovnání regionálních preferencí s migrační realitou obyvatelstva Česka	89
6. 4 Zhodnocení vývoje regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva na území Česka	90
7. Závěr	98
8. Seznam použitých zdrojů a literatury	104
8. 1 Seznam použité literatury	104
8. 2 Seznam použitých zdrojů	110
9. Přílohy	111

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Typ současného sídla v závislosti na typu současného bydlení

Tabulka č. 2: Typ současného sídla v závislosti na ideálním typu bydlení

Tabulka č. 3: Typ současného bydlení v závislosti na subjektivně hodnocené životní úrovni

Tabulka č. 4: Typ současného bydlení v závislosti na počtu stěhování

Tabulka č. 5: Typ současného bydlení v závislosti na délce života v místě současného bydlení

Tabulka č. 6: Typ současného bydlení v závislosti na věku respondenta

Tabulka č. 7: Potenciální migrace v závislosti na typu současného bydlení

Tabulka č. 8: Ideální typ sídla v závislosti na typu současného sídla

Tabulka č. 9: Konkrétní typ současného sídla v závislosti na ideálním typu sídla

Tabulka č. 10: Ideální typ sídla v závislosti na subjektivně hodnocené životní úrovni

Tabulka č. 11: Ideální typ sídla v závislosti na věku respondenta

Tabulka č. 12: Potenciální migrace v závislosti na typu současného sídla

Tabulka č. 13: Potenciální migrace v závislosti na ideálním typ sídla

Tabulka č. 14: Ideální typ sídla v závislosti na rodinném stavu respondenta

Tabulka č. 15: Prostředí současného bydliště v závislosti na ideálním typu sídla

Tabulka č. 16: Počet stěhování respondenta v závislosti na typu současného sídla

Tabulka č. 17: Délka života v současném bydlišti v závislosti na věku respondenta

Tabulka č. 18: Chápání měřítkové úrovně domova v závislosti na počtu stěhování

Tabulka č. 19: Život v místě rodiště v závislosti na měřítkové úrovni chápání domova

Tabulka č. 20: Život v místě rodiště v závislosti na stupni dosaženého vzdělání

Tabulka č. 21: Život v místě rodiště v závislosti na subjektivně hodnocené životní úrovni

Tabulka č. 22: Život v místě rodiště v závislosti na typu současného bydlení

Tabulka č. 23: Atraktivita ideálního regionu v závislosti na regionu (NUTS 2) současného bydliště respondenta

Tabulka č. 24: Atraktivita ideálního regionu v závislosti na věku respondenta

Tabulka č. 25: Atraktivita ideálního regionu v závislosti na subjektivně hodnocené životní úrovni

Tabulka č. 26: Atraktivita ideálního regionu v závislosti na dosaženém stupni vzdělání

Tabulka č. 27: Matice směru regionálních (NUTS 2) preferencí obyvatelstva Česka v roce 2010 (%)

Tabulka č. 28: Matice migračních směrů obyvatelstva Česka v rámci regionů NUTS 2 v roce 2009 (%)

Tabulka č. 29: Rozdílnost migračních (r. 2009) a preferenčních (r. 2010) matic obyvatelstva Česka v regionech NUTS 2 (abs. hodnoty %)

Seznam grafů

Graf č. 1: Typ současného bydlení respondenta

Graf č. 2: Typ bydlení respondenta za ideální situace

Graf č. 3: Měřítková úroveň chápání domova respondentem

Graf č. 4: Typ prostředí v místě bydliště respondenta za současné a ideální situace

Graf č. 5: Preference hledisek výběru místa bydliště za reálné situace

Graf č. 6: Preference hledisek výběru místa bydliště za ideální situace

Graf č. 7: Nejvíce a nejméně preferované regiony obyvatelstva Česka za reálné situace

Graf č. 8: Nejvíce a nejméně preferované regiony obyvatelstva Česka za ideální situace

Graf č. 9: Neighbourhood effect pro regiony NUTS 2

Graf č. 10: Atraktivita regionů NUTS 2 očištěná od neighbourhood effectu

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro respondenty

Příloha č. 2: Struktura výběrového souboru

Příloha č. 3: Grafy a tabulky

Abstrakt

Záměrem diplomové práce je postihnout tematikou regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva Česka. Práce se soustřeďuje nejen na zhodnocení současného stavu regionálních a sídelních preferencí, ale také nabízí náhled na jejich vývoj v čase. Práce charakterizuje vývojové změny regionálních a sídelních preferencí s proměnou životních hodnot obyvatelstva České republiky po roce 1989. Metodou výzkumu je reprezentativní dotazníkové šetření, které bylo provedeno Centrem pro výzkum veřejného mínění, Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Výzkum byl podpořen projektem MŠMT č. MSM 0021620831 „Geografické systémy a rizikové procesy v kontextu globálních změn a evropské integrace“.

Práce hodnotí regionální a sídelní preference jak za ideální situace, tak s ohledem na současnou sídelní situaci a regionální příslušnost respondentů. V případě, že respondent uvažuje v blízké době o stěhování, jsou zhodnoceny i regionální a sídelní preference respondenta s ohledem na reálnou situaci. Z výsledků práce je třeba vyzdvihnout stratifikaci regionálních a sídelních preferencí v závislosti na věku respondenta. Preference velkoměst a Pražského regionu klesá s věkem respondenta. Statisticky nevýznamná se jeví závislost regionálních a sídelních preferencí na pohlaví a stupni dosaženého vzdělání. Ve vývoji sídelních preferencí došlo k nárůstu orientace na ekonomické faktory. Z vývoje regionálních preferencí je třeba zmínit kontroverzní postavení Prahy, atraktivitu Jihočeského a Jihomoravského kraje. Z výsledků šetření byl také potvrzen velmi vysoký „neighbourhood effect“ v atraktivních regionech, naopak relativně nízký v regionu Severozápad. Nejdůležitějším faktorem stabilizace populace je vlastnictví rodinného domu, naopak největší potenciální migraci mají obyvatelé bytů v podnájmu.

Klíčová slova: percepce prostředí - regionální preference - sídelní preference – potenciální migrace - migrace obyvatelstva - Česko

Abstract

The purpose of this study is to cover the subject of regional and settlement preferences of the Czech population. The study is not only focused on current situation description but it offers time development overview as well. The study describes evolution of the regional and settlement preferences and life

values of the Czech population after year 1989. Method used is the representative questioner research done by the Public Opinion Research Centre of the Institute of Sociology of the Academy of Sciences of the Czech Republic in cooperation with the Faculty of Science of the Charles University in Prague. The research was supported by Czech Ministry of Education, Youth and Sports No. MSM 0021620831 „Geographical systems and risk processes in context global changes and European integration“ project.

The study evaluates regional and settlement preferences under the ideal circumstances and based on respondents actual settlement situation and regional affiliation. From the results of the study the stratification of the regional and settlement preferences with the respondent age are highlighted. Preferences of metropolitan cities and the Prague's region decreases with the respondent age. Statistically insignificant appears the gender variation and the education level in regional and settlement preferences. The evolution of the regional and settlement preferences seems to be more focused on economical reasons. The controversial status of Prague and the attractive provinces of the south Bohemia and south Moravia are mentioned in the evolution results. The confirmed result is the strong neighbourhood effect around attractive provinces, on the other hand relatively weak in the Northwest region. The most important population stabilization factor is the house ownership, on the contrary the most migration motivated are logger respondents.

Key words: environment perception - regional preferences - settlement preferences - migration motivation - migration of population - Czech

1. Úvod

Kdykoliv se zamýšlím nad tím, proč je člověk natolik unikátním živočišným druhem, docházím k závěru, že lidské pokolení si vydobylo své postavení především na základě nezměrné touhy po poznání. Po dvě století jsme svědky rozvoje znalostí napříč všemi obory, který neměl v historii obdoby. I přes všechny vědomosti, které se podařilo lidstvu během tak krátké doby nashromáždit, stojí člověk stále před stejnou otázkou: Kdo jsme? Na tuto otázku člověk marně hledá odpověď již několik tisíciletí. Život každého člověka je proto naplněn věčným hledáním sebe sama, přestože si to mnoho lidí během života ani zdaleka nepřipouští.

Pokud chceme alespoň částečně uchopit podstatu metafyzického hledání sebe sama, musíme nutně identifikovat místo, odkud vycházíme a místo kam míříme. Tak jako filosofie hledá podstatu člověka, hledá humánní geografie podstatu života lidí na planetě Zemi. Výzkum regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva je tématem, které leží v samém středu průniku přírodních a humanitních věd. Na jedné straně stojí člověk, jeho individuální životní příběh, potřeby a ideály a na straně druhé regionální a sídelní realita daného prostředí. Na průběh výzkumu regionálních a sídelních preferencí tak lze shlížet ze dvou odlišných směrů. Ze sociologického pohledu na danou problematiku se zaměřujeme na vlastní vývoj a stav, ve kterém se společnost nachází, naopak z geografického pohledu zkoumáme atraktivitu regionů, sídel. Avšak pouze tehdy, pokud jsme schopni tyto dva rozdílné pohledy vyhodnotit společně, můžeme se dozvědět něco více o migračních motivacích, sídelních preferencích, o světě kolem nás i o nás samých.

Zároveň nabývám dojmu, že se současným enormním rozvojem komunikačních a informačních technologií ztrácí mladá „facebooková“ generace onu podstatnou část svého já. Identifikace a realizace sebe sama v bezbřehém a popkulturním světě internetových sociálních sítí postrádá onu lokalizovatelnost člověka ve světě, jeho příslušnost k regionálním tradicím a historii. Bude zajímavé sledovat změny v sídelních tendencích mladé generace, neboť ona jest ta, která v sobě nese nejvíce hodnotových změn.

Pod pojmy regionální a sídelní preference obyvatelstva se skrývá velký potenciál i pro budoucí práce a výzkumy, jelikož lidské představy a dokonce i svět sám se pravidelně mění a bylo by tak naivní si myslet, že co platí dnes, musí platit i zítra. Přesto doufám, že tato práce bude pro budoucí výzkumné záměry v oblasti regionálních a sídelních preferencí přínosem a inspirací tak, jako byly i pro mě přínosem práce mých předchůdců.

Nosnou myšlenkou mé práce je základní identifikace regionálních a sídelních preferencí obyvatel České republiky v roce 2010 a charakterizace hlavních směrů vývoje regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva Česka v dlouhodobém horizontu. Pevně věřím, že se mi povede podat svědectví o stavu, ve kterém se současná česká společnost nachází na poli regionálních a sídelních preferencí.

1. 1 Základní vymezení, cíle práce a vstupní teze

Cílem mé práce je obsáhnout téma regionální a sídelní preference obyvatelstva na příkladu České republiky z několika úhlů a rovin pohledu. Výzkum regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva ČR na podkladě analýzy reprezentativního vzorku populace je velmi zajímavým tématem, které nám podává svědectví nejen o lidských sídlech jako takových, ale dokáže zachytit i odraz lidských tendencí a představ o tom, kde, proč a jak žít.

Výzkum regionálních a sídelních preferencí úzce souvisí s intenzitou potenciální migrace a samotným aktem migrace obyvatelstva. O migraci obyvatelstva bylo popsáno mnoho stránek, většinou je popisována jako administrativní a ekonomický ukazatel demografického vývoje. Regionální a sídelní preference jsou zmíněny pouze u komplexních studií migrace, které se snaží hledat příčiny a motivy migračních pohybů. Pro mou práci je důležitá migrace dosud nerealizovaná, dlouhodobě plánovaná, ba i ta, která je dílem okamžiku. Zároveň bych ráda postihla i onen kontrast každodenní sídelní reality a často idealizované představy optimálního lidského sídla.

Lidské sídlo pro mě představuje komplexní pojem, který při podrobném zkoumání velice rychle překračuje pomyslné hranice geografického bádání a široce se rozlévá do všech vědních disciplín. Pojem lidského sídla stojí na samém pomezí přírodních a společenských věd. Výzkum preferencí lidských sídel je výzkumem bezprostředního a intimního vztahu mezi člověkem a prostředím, z tohoto důvodu považuji geografii a sociologii za primární (ne však jediné) řešitelky této problematiky. Velkým dílem se o rozvoj migrační a sídelní problematiky zasloužily také vědy psychologické a ekonomické. Proto se budu v oblasti teoretických východisek své práce snažit o syntézu geografického a sociologického přístupu k výzkumu regionálních a sídelních preferencí a zároveň využívat poznatky přispívající k uchopení problematiky i z jiných vědních disciplín.

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnocení a analýza reprezentativního dotazníkového šetření provedeného v prosinci roku 2010 Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Každé anonymní dotazníkové šetření samozřejmě skýtá určitá nebezpečí v ohledu validity a exaktnosti výsledků v závislosti na spolehlivosti výběru respondentů, ale také kvality práce tazatelů. Přesto přistupuji ke zmíněnému šetření s určitou pokorou, neboť každá lidská individualita přirozeně chce, aby její názory a životní přesvědčení byli příjemcem brány se vší vážností (Goffman 1959). Data, která tato práce využívá, považuji za dostatečně validní a přesná pro účely výzkumu regionálních a sídelních preferencí. Výhodou těchto dat je i možnost generalizovat výsledky šetření na populaci v sociokulturních poměrech Česka.

Dalším nebezpečenstvím stojícím před výzkumem sídelních preferencí a migračních motivací je vlastní rozbor a interpretace ekonomických i neekonomických důvodů volby sídla a realizované migrace. Již Lubomír Kotačka (1972) varoval před přílišným optimismem a velkým očekáváním z výstupů podobných výzkumných projektů. Je třeba si uvědomit, že některé složky migračního rozhodování se objektivním ukazatelům dostupným statistickému šetření nalézt nepovede (Kotačka

1972). Přesto je přínos podobných výzkumů nesporně užitečný a ušlechtilý.

Velmi důležitým cílem mé práce je i rámcově srovnat data získaná z výše zmiňovaného šetření Centra pro výzkum veřejného mínění s daty již proběhlých výzkumů na poli regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva České republiky. Zajímavé bude srovnat vývoj regionálních a sídelních preferencí na podkladě srovnání dat v intervalu více jak třicetiletého období. Oproti výzkumům typu „komunálních studií“ (community studies) jde o projekt takřka ojedinělý, jelikož ve všech případech šetření probíhalo na celostátní úrovni, lze proto řadu poznatků s úspěchem generalizovat a výsledky srovnání aplikovat i do dalších výzkumných projektů, které se budou ubírat podobným směrem.

Vzhledem k cílům práce byly formulovány vstupní teze:

- Dochází k proměně české společnosti ze společnosti moderní na společnost postmoderní. Proměna iniciovaná převratem v roce 1989 postupně změnila životní hodnoty české společnosti, které se promítají do regionálních a sídelních preferencí v podobě odlišných nároků společnosti na preferované prostředí.
- Regionální a sídelní preference obyvatelstva vykazují velkou míru podobnosti s migrační realitou České republiky.
- Charakter regionálních a sídelních preferencí závisí na věku, pohlaví a stupni vzdělání respondenta. Mladá generace (15–29 let), osoby s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním a muži preferují městský styl života.
- Regionální a sídelní preference obyvatelstva budou vykazovat vysokou úroveň „efektu sousedství“ (neighbourhood effect), kdy je preferována taková lokalita a takový typ sídla, se kterým má jedinec největší osobní zkušenosti.

- Za ideálních podmínek bude obyvatelstvo Česka klást důraz na neekonomické důvody migrace. Za reálných podmínek budou převažovat ekonomické důvody potenciální migrace.
- Vlastnictví rodinného domu představuje nejdůležitější stabilizační prvek obyvatelstva.
- Rodáci¹ chápou pojem domova na vyšší měřítkové úrovni než migranti.
- Nejmladší generace (15-19 let) preferuje nejvýrazněji městský styl života.
- Nejvyšší míru potenciální migrace vykazuje populace od 20 do 44 let.

¹ Rodák = osoba, která žije v místě, ve kterém se narodila

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

1. 2 Geografická východiska

Pro svou práci jsem se snažila nalézt především kvalitní, relevantní a soudobé zdroje literatury. U obecně platných teoretických východisek jsem se snažila neomezovat se pouze na české (slovenské) autory, ale vést diskuzi především s mezinárodně přijímanými autory. Naopak pro teoretická východiska platná v českých podmínkách jsem volila především české autory. Regionální a sídelní preference jsou nestálé, značně komplikované fenomény, které nelze uchopit jednou všeobecně platnou metodou výzkumu (Drbohlav 1999).

Pro moji práci jsem využila poznatků kritické geografie, především z oblasti behaviorální a humanistické geografie. Kritická geografie se utvářela během druhé poloviny 20. století (Johnston 2009). Pro pochopení důvodu vzniku tohoto hnutí je třeba objasnit stav, ve kterém se geografie nacházela po skončení druhé světové války. Geografie, podobně jako mnoho dalších vědních disciplín, byla do konce 2. světové války značně ovlivněna touhou geografů po čistě vědeckém a geometrickém vyjádření zkoumaných skutečností. Tato touha předválečných vědců po objektivní měřitelnosti geografických zákonitostí a vazeb pramenila z pozitivistické metodologie. Tento způsob vědeckého bádání však sebou přinesl značné odlidštění vědy od skutečného světa. Humánní geografie byla redukována na sledování měnících se tabulkových hodnot vývoje populace jednotlivých států (Cresswell 2004). Člověk byl v předválečné geografii chápán buď jako jeden ze zástupců živočišných druhů, řídicí se především pudem sebezáchovy, nebo naopak představoval bytost řídicí se idealizovanou racionalitou, oproštěnou od emocionality a individuality.

Vlna kritické geografie vznikla právě v reakci na vývoj geografie 40. a 50. let 20. století. Podobná hnutí vznikala napříč vědními disciplínami jako přímý důsledek zkušeností z válečných let, kdy se bezohlednost tehdejší „vědy“ otevřeně podílela na hrůzách světové války. Kritická geografie znamenala revoluci, která od základů změnila geografické chápání světa (Cresswell 2004). Filosofickou inspiraci našla kritická

geografie v marxismu, neomarxismu, Giddensově teorii struktur a transcendentním realismu (Matlovič, Matlovičová 2006). Na podkladě kritické geografie vznikaly jednotlivé geografické proudy, jejichž společným pojítkem byla právě přímá kritika stavu a vývoje poválečné humánní geografie. Třemi hlavními proudy kritické geografie se staly humanistická, behaviorální a kulturní geografie (Johnston 2009).

Cílem humanistické geografie bylo především „polidštění“ geografie, které ostře kontrastovalo s odlidštěným stylem pozitivistické geografie. Humanistická geografie také velmi často využívala kvalitativní metody bádání, navazovala na Husserlovu fenomenologii, kdy podstatou zkoumání není to, čím věci jsou, ale tím, čím se člověku zdají být a stala se tak, alespoň z počátku, velmi výstředním názorovým proudem v kvantitativně zaměřené geografii (Johnston 2009).

Pravděpodobně nejvýznamnějším humanistickým geografem je američan čínského původu Yi-Fu Tuan, profesor geografie na Minnesotské univerzitě. Jeho práce a názory vnesly inovativní myšlenky do světa pozitivistické geografie a významně ovlivnily jeho vrstevníky i nové generace geografů. Tuan ve své práci nabídl alternativu k syrové vědecké a kvantitativní geografii a stál tak u zrodu humanistické geografie. Jako jeden z prvních představil život člověka jako ústřední zájem geografického studia a upozornil na degradaci lidské bytosti pozitivistickým přístupem. Země slouží člověku jako podklad k realizaci lidského života (Tuan 1975). Především ze začátku své vědecké kariéry se Tuan zabýval studiem vztahu člověka k prostoru a své poznatky prezentoval v knize *Topophilia: A Study of Environmental Perceptions, Attitudes, and Values*, která se snažila popsat vztah člověka s okolním světem (*topos* = místo, *philia* = láska). Ve své práci se Tuan značně přiblížil filosofii a geografii, ač byly tyto obory do té doby značně oddělené a vzdálené, začaly nacházet společná témata.

Pravou podstatou geografie je podle Tuana (1975) studium místa, které představuje určitý meziprostor mezi subjektivním světem idejí a objektivním fyzickým světem. Místo bylo v té době velmi mladým geografickým pojmem, který poprvé definoval Edward Relph (1976) ve své knize *Místo a „bezmístí“ (Place and Placelessness)*. Místo lákalo nové

generace geografů jako alternativa k abstraktnímu a sterilnímu prostoru, obsahovalo v sobě totiž vše, co chybělo pozitivistické geografii: cit, lidskou zkušenost, oddanost a tradice. Místo se rychle stalo ústředním motivem humanistické geografie a brzy se stalo i obecně uznávaným geografickým pojmem (Johnston 2000_b).

V současné době je humanistická geografie do jisté míry na ústupu, přesto se její odkaz uplatnil v mnoha dalších odvětvích geografie. Humanistická geografie stála u zrodu feministické geografie a obohatila o mnoho poznatků kulturní i regionální geografii. Přestože se proud humanistické geografie postupem doby „rozpustil“ do mnoha geografických oborů, myšlenky formulované humanistickými geografy se stále objevují jako přímá kritika tam, kde roste snaha vědců degradovat člověka na soubor jednoduchých matematických algoritmů.

Behaviorální geografie také vychází z koncepce kritické geografie, oproti humanistické geografii však staví na odlišných základech. Behaviorální geografie, přestože je součástí kritické geografie, přejala nakonec metody bádání pozitivistické geografie (Johnston 2000_a). Oproti pozitivistické geografii, využívající především výzkum na makroúrovni, zaměřuje behaviorální geografie svůj vědecký výzkum na mikroúrovně, často pak i na jednoho jedince, či rodinu. Behaviorální geografii tak lze považovat za jakýsi most - mezičlánek spojující prostorovou vědu s minimálním zájmem o člověka a humanistickou geografii, stavějící člověka do středu svého zájmu (Pavlínek in Sýkora 1993).

Behaviorální geografie se snaží nalézt akceptovatelný průnik pozitivisticky laděné vědy s fenomenologií, avšak právě tato snaha s sebou přináší celou řadu problémů a vášnivých diskuzí. V tomto směru je proto často behaviorální geografie vnímána jako přinejmenším rozporuplný geografický směr a kromě velkého počtu zastánců si ve světě vytvořila i velký počet kritiků. Pomyslnou vodou na mlýn kritiků behaviorální geografie je pak i vlastní absence dostatečně systematicky organizované teoretické platformy, a dále pak malá integrace vědeckých poznatků, terminologická nejednotnost a roztříštěnost metodických postupů (Drbohlav 1993). Proto kolem interpretace výsledků výzkumu behaviorální geografie panuje určitá rezervovanost, a to jak u zastánců pozitivistické

geografie, kteří poukazují na nedostatečné dodržování pozitivistických zásad a postulátů vědeckého výzkumu behaviorálními geografy (Drbohlav 1993), tak u zastánců fenomenologického přístupu, kritizujících behavioralistický přístup některých behaviorálních geografů k chápání lidského chování, založený na přímém vztahu podnětu a odpovědi, a faktického odlidštění. Tato vnitřní rozpolcenost oboru a faktická dualita vědeckého přístupu behaviorální geografie však zároveň umožňuje nalézat cenné informace, které by čistě pozitivistickým ani fenomenologickým přístupem nebyly nalezeny.

Předmětem zkoumání behaviorální geografie je studium chování člověka v prostoru. Chování člověka je v behaviorální geografii chápáno jako komplexní fenomén, jehož prvky můžeme rozdělit na procesy kognice (poznávání) prostředí jedincem, vlastní realitu prostředí, představu jedince o prostředí a realizace určitého typu chování (Drbohlav 1995). Behaviorální geografie se také snaží přiblížit problematiku „procesu rozhodování“ (decision making) člověka v prostředí, racionální i emocionální procesy stojící za daným prostorovým chováním, postoje člověka vůči prostředí. Studium behaviorální geografie tedy v sobě mísí poznatky hned několika dalších vědních disciplín. Samostatný geografický přístup není pro studium behaviorální geografie dostatečný a vyžaduje další znalosti, zejména pak základní znalost psychologie a sociologie.

Vnitřní různorodost, široký záběr a obecně definované cíle behaviorální geografie nakonec vedli k definování dalších nižších proudů geografie. Behaviorální geografii tak můžeme poměrně úspěšně rozdělit na tři hlavní, navzájem relativně nezávislé okruhy (Drbohlav 1995): „časoprostorová geografie“ (time - space geography), geografie „percepce prostředí“ (envirometnal perception) a geografie „rizik prostředí“ (enviromental hazard).

Časoprostorová geografie, jako výzkumný směr, byla rozvinuta Hägerstrandem a jeho žáky ve Švédsku v Lundu (Drbohlav 1995). Základním prvkem časoprostorové geografie je analýza aktivit a pohybu člověka v čase a prostoru. Čas a prostor byl Hägerstrandem chápán jako jedna nedělitelná entita, limitující a utvářející existenci a aktivitu „všeho a všech“ (Drbohlav 1993). Lundská škola se snažila postihnout obecně

platné aspekty života člověka v časoprostoru a to výzkumem na mikroúrovních – jedinci, souborech jedinců a rodinách.

Využití poznatků geografie percepce prostředí je pro mou diplomovou práci stěžejní. Obor percepce prostředí se zabývá tvorbou regionálních a sídelních preferencí a zároveň se snaží přiblížit vztah člověka k místu (Johnston 2000_b). Mentálními mapám Petera Goulda (1974) a mentálními obrazům Kevina Lynche (1960) bude věnována samostatná kapitola.

Důležitou pozici na poli geografického výzkumu získala geografie rizik prostředí. Geografie rizik prostředí vychází z behaviorální geografie a je v současnosti považována za její nejvýznamnější podobor. Vlastní geografii rizik prostředí můžeme dále rozdělit na „rizika přírodní“ (natural hazard) a „rizika technologická“ (technological hazard). Obor geografie rizik prostředí vznikl jako reakce na potřebu zkoumat iracionální prostorové chování lidí, které je uvedlo do rizikových míst (Johnston 2000_a). Obor technologických rizik zkoumá například vliv hluku, znečištění prostředí, ale také podmínky a chování zaměstnanců na rizikových pracovištích (Drbohlav 1995). Geografie rizik prostředí tvoří úspěšné pojítko mezi přírodovědeckými obory, zastoupenými například seismologií, geologií a oceánologií a společenskými vědami, především pak sociologií, psychologii a epidemiologií.

Současný význam behaviorálního geografického výzkumu je spíše na ústupu, přesto poznatky behaviorální geografie našly uplatnění v progresivně se rozvíjejících oborech, především v marketingu, městském plánování, architektuře a dalších odvětvích.

2. Člověk a prostředí

V následujících kapitolách bych ráda přiblížila představu kritické geografie o vztahu člověka a prostředí. Kapitola 2. 1 se zabývá lidskými potřebami jako důležitým, ba dokonce základním podnětem tvorby regionálních a sídelních preferencí. Migrační motivace vznikají právě na základě uspokojování lidských potřeb. Kapitola 2. 2 řeší problematiku chápání prostoru jako místa. V kapitole 2. 3 je objasněn pojem domova tak, jak byl definován humanistickou geografii. Následující kapitola 2.4 se zabývá současnou postmoderní společností a definuje základní charakteristiku virtuálního prostředí a cestování. Kapitola 2. 5 pak řeší princip tvorby vztahu člověka a prostředí formou mentálních map a mentálních obrazů.

2. 1 Lidské potřeby

Člověk je otevřeným živým systémem a jeho život se odvíjí od naplňování potřeb prostředím. Základním motivem změny prostředí a s tím související migrací je tedy uspokojování lidských potřeb (Cresswell 2006, ale také Korčák 1973). Fenomémem lidských potřeb se zabývalo mnoho psychologů, například Alderfer (*An Empirical Test of a New Theory of Human Needs* 1969), Allport (*The Person in Psychology* 1968), Covey (*Spiritual Roots of Human Relations* 1970), Herzberg (*The Motivation to Work* 1959), Nohria (*Driven: How Human Nature Shapes our Choices* 2001) a další. Pro účely diplomové práce jsem zvolila model klasifikace lidských potřeb dle Maslowa (1943), který je přehledným, stručným a veskrze všeobecně přijímaným modelem lidských potřeb (McClelland 1987). Klasifikaci lidských potřeb dle Maslowa jsem pak obohatila především o autory, kteří se snažili spíše Maslowovu klasifikaci rozvíjet, než ji oponovat vlastní klasifikací lidských potřeb.

Maslow rozdělil lidské potřeby do několika skupin dle jejich „závažnosti“ (potency) a vytvořil tak strukturovanou hierarchii lidských potřeb. Základní lidskou potřebou a nezbytnou podmínkou pro přežití člověka je zachování homeostázi vnitřního prostředí (Maslow 1943).

Tuto relativně křehkou vnitřní rovnováhu nedokáže člověk udržovat bez interakcí s vnějším prostředím. Přestože Maslow (1943) popisuje tyto animální potřeby jako fyziologické, s imperativní existenční závažností, považuje je také současně za potřeby atypické, především pro jejich somatickou lokalizovatelnost a oddělitelnost od vlastní vůle jedince. Fyziologická animální potřeba tedy nevychází z člověka jako celku, ale je spíše dána funkčním naléhavým imperativem specifických částí těla tuto potřebu uspokojit (Maslow 1943).

Teprve po úspěšném uspokojení fyziologických potřeb, dochází k posunu lidského zájmu k naplňování potřeb vyšších - ryze lidských. Člověk, který týden nejedl, nebude mít potřebu uspokojovat vyšší etáže své hierarchie potřeb (např. potřebu seberealizace, potřebu svobody), ale bude se především aktivně snažit obstarat si jídlo. Dle Maslowa (1943) tvoří i vyšší lidské potřeby obdobnou hierarchii, kdy vznik potřeb vyšších etáží je podmíněn dostatečným uspokojením potřeb hierarchicky nižších, které tedy slouží jako jakési „prerekvizity závažnosti“ (potency prerequisites) potřeb vyšších etáží. Důvody migrace, ale i migrační motivace daného jedince proto veskrze reflektují aktuální, ale i dlouhodobý výhled v možnostech prostředí uspokojovat jejich potřeby, který se v čase může měnit nejen na základě proměny prostředí, ale i na základě postupného úspěšného uspokojování hierarchicky nižších potřeb, tak jak se tomu dělo a děje především ve vyspělých státech Evropy a Severní Ameriky (Cresswell 2006).

Závažnost vyšších lidských potřeb je také oproti fyziologickým potřebám značně ovlivněna individualitou jedince. V hierarchii vyšších lidských potřeb může docházet ke změně prerekvizit a závažnosti potřeb v závislosti na rozvoji a proměně životních hodnot jedince (Maslow 1943). Maslow (1943) se také zmiňuje o stupni, či relativitě uspokojení potřeb. Vyšší potřeby se u člověka neobjevují až po úplném naplnění prerekvizit, nýbrž i při jejich parciálním - dostatečném naplnění pro aktivaci potřeb vyšších etáží. Pro Lazara je naproti tomu ústředním motivem vztah potřeb tzv. externích, vznikajících v sociálním prostředí jedince a tzv. interních, neboli psychologických potřeb (Drbohlav 1990).

McClelland (1987) považuje naplňování lidských potřeb za základní činitel lidské motivace. Honba za uspokojením potřeb člověka nabíjí, orientuje a upravuje jeho chování tak, aby došlo k jejich naplnění (McClelland 1987). Vlastní základní lidské potřeby, jejichž vzájemná poměrná kombinace pak charakterizuje individuální motivaci člověka, McClelland (1987) spatřuje v potřebě dosažení úspěchu, potřebě moci a potřebě někam patřit. Lazarus rozděluje lidské motivace na primární, s nimi se člověk rodí, a sekundární, jež jsou určeny sociální zkušeností (Drbohlav 1990).

Pro výzkum migrace, a potažmo i sídelních preferencí, je velmi důležité zjištění, že právě migrační motivace vzniká na podkladě komplexního působení mnoha vnitřních i vnějších potřeb. Imperativní potřebou kladenou člověkem na prostředí je samozřejmě dostatečné uspokojování fyziologických potřeb, avšak do procesu migrační motivace v současné době výrazně zasahuje i potřeba bezpečí, „seberealizace“ (self-activation) a lásky. Je proto patrné, že potřeba kvalitního sídla je pro člověka velmi důležitou a základní naléhavostí (Kellerman 2006). Tyto potřeby však mohou, ale také nemusí být součástí aktivního vědomí jedince, tak jako je tomu u somatických fyziologických potřeb. Velmi důležité je si uvědomit, že velká většina lidí si tyto vyšší potřeby aktivně neuvědomuje (McClelland 1987), přesto jejich působení nesporně ovlivňuje jejich migrační a sídelní preference z povědomí.

2. 2 Prostor a místo

Problematika místa je jednou z klíčových a málo probádaných oblastí sídelních preferencí a migrace. Místo chápeme v současné geografii jako velmi mladý koncept (Matlovič 2007). Geografie 50. a 60. let 20. století ještě chápala pojem místo jako ohraničenou proměnnou prostorovou jednotku, za soubor souřadnic uprostřed prostoru (Cresswell 2004).

Přelom v chápání místa, jako projekce prostoru skrze jedince, nastalo až v 70. letech 20. století na základě hnutí humanistických geografů. Člověk a jeho vztah k časoprostoru se stal ústředním tématem

humanistické geografie, která nastínila vývoj současné humánní geografie. Inspirací a motivem humanistického hnutí byla potřeba geografů vertikalizovat rozměr vztahu člověka a prostoru (Cresswell 2004). Místa jsou lokace s významem (Cresswell 2008).

Pokud prostor umožňuje pohyb, pak místo je zastávka, každá zastávka v pohybu umožňuje transformaci prostorové lokace do místa (Tuan 1974). Místa jsou Tuanem chápána jako majáky uprostřed rozbouřených vod, individuální středobody, okolo kterých se otáčí objektivní svět chaosu. Místo slouží člověku jako úkryt, jako osobní řád, jistota, ke které se navracíme po nejistých okamžicích v okolním světě (Tuan 1974). Zatímco pohyb je chaos a nejistota, stacionarita poskytuje jistotu a řád (Tuan 1975).

Spolu s proměnou koncepce místa došlo i k důležité proměně moderní geografie, která skrze koncept místa našla kořeny a uplatnění i ve společenských vědách. Geografie je poznávání světa skrze místa (Lukerman 1964). Místo se stalo ústředním zájmem moderního geografického bádání (Cresswell 2004).

Paasi (1986) chápal místo zejména jako osobní prostorovou zkušenost jedince. Místo tak přestalo být podřízené objektivizovanému prostoru a začalo být chápáno jako samostatný pojem (Cresswell 2004). Bohužel, v regionálních a státních migračních a sídelních statistikách často dochází k marginalizaci problematiky místa ve prospěch makrostruktur, která dobře slouží především administrativním účelům (Drbohlav 1999).

Člověk k prostoru zaujímá určitý postoj, který nutně vede k přizpůsobení a změně jeho chování a činů. K místu můžeme zaujímat kladný, tak i záporný postoj, místo si v sobě nese individuální zkušenost jedince, pro kterého je daný prostor místem (Tuan 1974). Zároveň důležitým aspektem místa se stávají také pamětihodnosti, které nejen, že reflektují minulost, ale zároveň v sobě odrážejí hodnoty, kterých si cení současná společnost (Howard 2003, Lowenthal 1998). Místo nám není lhostejné, existuje nad rámeček časoprostoru, tvoří most spojující objektivní vnější svět se subjektivním vnitřním světem člověka (Tuan 1975).

Relph (1976) do problematiky místa přináší několik dalších poznatků. Místo sice chápeme nejčastěji jako stacionární lokalita, avšak místem se dle Relpha může stát i mobilní doména, například loď. Pro mnoho námořníku je loď domovem, prostorem ke kterému mají citové pouto. Dalším fenoménem, který souvisí především s rychlou globalizací je i vznik nemíst (noplaces), či bezmístí (placelessness). Termínem nemísta charakterizují humanističtí geografové například letiště, stanice metra a nádraží, která především slouží jako terminály pro odbavení a nástup do dopravních prostředků, tudíž je jejich rozměr coby místa druhořadý. Pod termínem bezmístí, které úzce souvisí s pojmem nemísta si lze představit řetězové restaurace rychlého občerstvení. Restaurace se často stávají pro člověka místem, pokud však takřka identická restaurace existuje v několika desítkách dalších lokalit, dochází k vytvoření bezmístí.

Vztah k místu je jednou z důležitých veličin v oblasti migračních a sídelních preferencí. Pokud porozumíme vztahu člověka k danému místu, můžeme do jisté míry předpovídat, zda v budoucnu dojde k migraci obyvatelstva (Cresswell 2006).

Individuální pochopení vztahu člověka k místu nám ilustruje charakter člověka a má význam především pro výzkumné účely vedoucí k pochopení obecných principů utváření vztahu mezi člověkem a místem. Skupinový průzkum vztahu k místu v dané lokaci naopak poukazuje na atraktivitu a kvalitu života v místě, v kterém šetření proběhlo (více kapitola 2. 5 Percepce prostředí, mentální mapy).

2. 3 Domov

Domov byl pro lidskou společnost již odpradáвна velmi důležitý pojem. Jak důležitou roli v životě člověka hrál domov, dokládá například antické právo, kdy posláni do exilu bylo považováno za jeden nejvyšších trestů srovnatelný s popravou exulanta. Vztah mezi domovem a člověkem byl chápán jako neoddělitelný, a zatímco poprava byla chápána za smrt těla, „vykořeneání“ - exil znamenal pro trestance smrt duše (Cresswell 2006). Častým prvním socializujícím kontaktem mezi vojáky během války bylo vyprávění o jejich domově (Lynch 1960). Symbolem současné

postmoderní civilizace je sice pohyb a relativita, přesto, nebo právě proto, je domov pro postmoderního člověka zásadním tématem z hlediska udržení a pochopení vlastní identity skrze regionální, kulturní a historický odkaz domova. Myšlenkový obraz domova dává člověku pocit emocionálního zázemí a tvoří základní most mezi ním a prostředím. Prostor může být prostředkem pro sentimentální zabarvení identit, jednak přispívající k probuzení vědomí společného původu, podobných cest života, rolí v sdíleném systému a přesvědčení (Chromý 2009). Domov je protikladem desorientace (Lynch 1960).

Domov je pojem koexistující na několika měřítkových úrovních najednou. Domov v nejnižší měřítkové úrovni můžeme chápat jako místo, které skýtá člověku útočiště. Domov je místo, kterým se člověk chrání před prostorem (Tuan 1975). Domovem však můžeme chápat i ulici, obec a nejbližší okolí, v kterém dotyčný člověk žije. Vyšší měřítkové citění domova, v kterém je zahrnuta například i krajina, souvisí především s bohatou prostorovou zkušeností jedince (Gould 1974) a vnímáním prostředí (Lynch 1960). Vlastenectví můžeme také chápat jako jeden z projevů vztahu člověka k domovu.

Domov můžeme v rovině psychosociální chápat také jako národně-kulturní příslušnost jedince, kterou nelze jednoduše změnit, či potlačit. Opravdový domov můžeme za život změnit jen jednou (Cresswell 2004). Podobně se o domově vyjádřil i Václav Cílek (2002): „Člověk má zpravidla jeden domov, někdo obsáhne za život dva, nebo i tři, ale ne více.“

Domov jako primární místo proto člověka značně podmiňuje individualitu jedince (Gould, White 1974, ale také Putnam 1999). Domov také slouží jako základní socializační prostor, který jedinci poskytuje základní stavební kameny jeho budoucí sociální sítě. Domov je poskytovatelem „life supports“ (podpor života), jako je potrava, voda, teplo, úkryt, atd. Zároveň člověk vynakládá úsilí k udržení kvality domova. Tento aspekt domova je také zmiňován v souvislosti s často rozdílným chápáním domova mužem a ženou skrze hledáček feministické geografie. Zatímco humanističtí geografové - muži spatřují v domově povětšinou místo s čistě pozitivním nábojem, pro ženu, nebo týrané dítě může domov představovat problematické, až ryze negativní místo. Domov může být pro člověka také

nebezpečné a nepřátelské místo (Rose 1993). V současné době také slouží jako komunikační a technický terminál (Putnam 1999).

2. 4 Postmoderní společnost a virtuální prostředí

Tak jako se vyvíjela moderní společnost ve společnost postmoderní, došlo i k proměně migračních podmínek a preferencí. Současné sociogeografické vědy naráží na problém zobecnění a popsání soudobé společnosti a společenských tendencí, zejména proto, že současný svět je příliš komplexní a různorodý (Petrušek 2007). Postmoderní společnost nesoucí v sobě především odkaz premodernismu (Latour 1993) v sobě mísí i další společenské tendence. Základní teze postmodernismu však zůstávají v ostrém kontrastu s idealismem předválečného modernismu (Petrušek 2007). Věda, která byla chápána jako spasitel lidstva v očích inteligence 2. poloviny 19. století, fin de siècle i meziválečného období, se postupně stala nezastavitelnou honbou po bezmezném růstu pro poválečnou společnost. Marx (Petrušek 2007) (a nejen on) spatřoval tendence moderní společnosti poháněné neustálým růstem a pokrokem za zkázu lidstva. Dle Webera (Petrušek 2007) honba moderní společnosti za racionalizací a exaktností světa podpořila nárůst byrokracie a právní regulace společnosti. Svázán vědeckým pokrokem, hrůzami světových válek, kapitalistickou honbou za růstem a posilující byrokracií, byl postupně často naivní optimismus modernity vystřídán pesimismem a kognitivním relativismem postmodernity. Relativismus, pohyb, fluidita, nestálost, iracionalita, nepředvídatelnost, to jsou synonyma dnešní doby, která odrážejí ztrátu nosné, ústřední idey, která profilovala společnost ať už k pozitivnímu, či negativnímu vymezení vlastní identity (Kellerman 2006).

Komunistický režim znamenal pro Československo přes 40 let nosnou myšlenku - ideu, vůči které se společnost mohla utvářet. Dominantní moc strany zasáhla do všech oblastí společenského života. Myšlenka centrálního plánování zahrnovala i snahu ovládnout migrační politiku. Výstavba měst na „zelené louce“, nucená migrace i sedentarizace obyvatelstva a tvorba umělých sídelních oblastí tak značně ovlivnila vývoj společnosti.

Zatímco prvky postmodernismu se začínají ve vyspělých zemích objevovat již v 70. letech 20. století, československou společnost čeká přerod až několik let po revoluci. Sametová revoluce v roce 1989, která dokořán otevřela dveře západnímu světu a tendenční snaze společnosti „dohonit“ svět, znamenala pro Čechoslováky rychlý přerod z moderní do postmoderní společnosti (Petrušek 2007) a vystavení obyvatelstva, dosud neznámým fenoménům, globalizaci a konzumu. Globalizace světového trhu však neznamena časovanou migrační pohromu, jak se mnoho autorů obávalo, ale umožnila volný pohyb kapitálu a produktů (Yeung 2002).

Současná „doznívající“ světová krize jasně ukázala, jak provázané jsou jednotlivé národní ekonomiky a jak málo dokážeme odhadnout současný stav a trend globální společnosti. Jaký dopad na člověka má relativní svět, kde nic není stálé, kde realita nabývá několika rozměrů, kde neexistuje, nebo není dosažitelná objektivní pravda?

V současnosti 21. století zažíváme završení digitalizace světa, která přináší alternativní víceúrovňový svět, ve kterém byl časoprostor plně překonán. Překonání časoprostorové bariéry v digitálním světě internetu a následná masová domestikace internetu vedla k novému rozměru koncepcí domova a místa. Z domova se nyní stává přístupový bod, počítačový terminál, který umožňuje kontinuální virtuální pohyb (Kellerman 2006). Oblíbené internetové stránky pro moderního člověka přestávají být anonymním prostorem, stávají se místem, získávají osobitý náboj, vzbuzují emoce. Internet navíc dovoluje instantně „přeskakovat“ mezi jednotlivými místy a umožňuje být na několika virtuálních místech současně. Rozvoj komunikačních možností internetu dovoluje sdílet své zkušenosti a zážitky nejen s úzkým okruhem přátel, ale i s miliony dalších lidí. Pro novou mladou generaci je internet samozřejmou součástí jejich života, místem kde tráví svůj volný čas, navazují vztahy a získávají informace. Moderní humánní geografie proto čelí velké redefinici pojmů sídla, domova a místa. Kde se nachází člověk fyzicky sedící v teple domova, avšak virtuálně se pohybující na internetu?

Virtuální svět rychle vyspěl z abstraktní a nereálné fantazie v plnohodnotný doplněk reality, který výrazně ovlivňuje chování a jednání

lidí po celém světě. Již nyní dochází k propojení reálného a virtuálního světa, kdy událost v jednom světě má přímý následek ve světě druhém. Nyní existují tyto dva světy v relativní symbióze a partnerství, je však možné že nakonec dojde k plné suplementarizaci a kompetici světů o život člověka?

Rychlý rozvoj virtuálního pohybu zcela jistě ovlivnil i sídelní preference lidí, stále větší počet lidí nyní může pracovat z pohodlí domova a do práce se „pohybovat“ pomocí internetu, do určité míry odpadá potřeba se stěhovat za prací. Virtuální cestování nabízí detailní satelitní snímky takřka celého povrchu pevniny, umožňuje navázat kontakt s místními obyvateli, vyhledat konkrétní informace, které o dané lokaci „cestovatel“ chce vědět. Kromě satelitních snímků vznikají i obsáhlé kolekce fotografií umožňující „virtuální procházky“ po významných městech po celém světě včetně Prahy. Většina realitních společností má svou kompletní nabídku bydlení uveřejněnou na internetu, včetně podrobného popisu a fotografií interiéru i exteriéru. Všechny tyto aspekty mohou výrazně ovlivnit migrační preference obyvatelstva, a to především mladé generace, a v budoucnu jistě celé civilizované společnosti.

V dnešní postmoderní době je svět chaotickým a složitým uzlem, který je založen na neustálém pohybu lidí, surovin, produktů a financí. Mobilní svět dává člověku příležitost být na správném místě ve správnou dobu a je symbolem pohybu a pohyblivosti, ale také úspěchu a moci. Postmoderní civilizace podřízená diktátu pohybu je ve své podstatě důsledkem přirozené snahy lidské společnosti optimálně se adaptovat životním podmínkám panujících na Zemi (Kellerman 2006). Pohyb znamená adaptaci, dává možnost výběru z široké palety destinací, které mohou být pro život daného jedince výhodnější.

Samotná společnost však zdaleka není homogenní celek, který sdílí identický přístup ke zdrojům a potažmo i k pohybu. Patrná je značná heterogenita populace na základě mnoha různých faktorů. Sociální stratifikace představuje komplexní víceúrovňový systém dělení společnosti na společenské třídy, který má značný vliv i na migrační a sídelní preference obyvatelstva (Bergman, Maksim, Ohnmacht 2009).

Sociální stratifikace a teorie sociálních tříd je de facto popisem heterogenní distribuce a pohybu prostředků a zdrojů uvnitř sociálního systému (Bergman, Maksim, Ohnmacht 2009). Sociální třídy se tvoří na základě sociální nerovnosti v několika oblastech, které lze popsat na základě tří sociologických teorií (Bergman, Maksim, Ohnmacht 2009).

První teorií společenských tříd je klasická teorie o společenském konfliktu Karla Marxe (1867). Marx spatřuje společenský rozdíl ve vlastnictví výrobních prostředků a rozděluje společnost na dvě základní společenské třídy, tedy proletariát a buržoazii. Dle Marxe je vyšší sociální status buržoazie udržován uměle záměrně nespravedlivým přerozdělováním prostředků a zdrojů.

Druhá teorie spatřuje stratifikaci společnosti v pracovní specializaci jedince (Blau a Duncan 1967) a rozděluje společnost do profesních tříd. Každá profese je podle specifických kritérií zasazena do určitého sociálního statusu. Tato teorie se snaží operovat především s heterogenitou společnosti v oblasti vzdělání.

Třetí teorií dle Wassermanna a Fausta (1994) je sociální stratifikace společnosti založena na samotném heterogenním rozložení zdrojů v sociální síti způsobené historickými a individuálními rozdíly. Sociální status je tak zcela podřízen dosaženému přístupu jedince k vzácným a cenným zdrojům.

Mezi jednotlivými společenskými třídami je možná „společenská pohyblivost“ (social mobility), která umožňuje jednotlivcům se pohybovat v sociální síti a měnit své společenské postavení v horizontální a vertikální rovině. Pohyb v horizontální rovině nepředstavuje změnu úrovně společenského postavení, naopak pohyb ve vertikální rovině chápeme jako kvalitativní změnu postavení jedince v dané společnosti (Bergman, Maksim, Ohnmacht 2009).

Rozdělením populace do jednotlivých společenských tříd zjistíme, že se od sebe značně liší nejen ve statické dostupnosti k společenským zdrojům, ale především v možnosti aktivně zdroje

vyhledávat a nacházet na podkladě přístupu k časoprostorovým možnostem pohybu (Bergman, Maksim, Ohnmacht 2009).

Nejmobilnější část populace patří i k té nejbohatší a nejúspěšnější společenské vrstvě (Tuan 1975, ale i Cresswell 2006, Kellerman 2006). Kaufmann a Montulet (Canzler, Kaufmann, Kesselring 2008) přicházejí s paradoxním, ale zajímavým názorem, kdy smyslem postmoderní honby za co nejvyšší rychlostí pohybu je především snaha o udržení stacionárního stylu života a společenského statusu (více kapitola 3. 1 Pojem migrace).

2. 5 Percepce prostředí, mentální mapy

Zajímavým výzkumným počinem na poli sídelních a regionálních preferencí, který pro mou práci byl velkou inspirací, jsou *Mental Maps* Petera Goulda a Rodney Whitea (1974). Během svého výzkumu probíhajícího především na školácích po celém světě, ale i na dospělé populaci, došli k zajímavým závěrům v oblasti percepce prostředí a sídelních preferencí. Velký důraz při výběru sídla klade člověk na osobní zkušenost s daným místem (Gould, White 1974).

Jedním ze zajímavých počínů na poli percepce prostředí člověkem je i kniha *The Image of the city* Kevina Lynche (1960), kde představil svůj pojem „mentální obraz“ (mental image) prostředí. Mentální obraz je v člověku vyvolán na podkladě „obrazotvornosti“ (imageability) daného prostředí. Obrazotvornost prostředí je Lynchem chápána jako kvalitativní atribut daného místa, popř. krajinného prvku, který vyvolá emocionální odezvu v příjemci této informace. Lynch následně rozlišuje v procesu percepce prostředí dvě základní proměnné, které spatřuji pro výzkum sídelních preferencí důležité. První proměnnou je „intenzita obrazotvornosti“ (intensity of imageability) prostředí, která může přesahovat individuální rozměr pozorovatele a stát se celospolečensky přijímaným mentálním obrazem prostředí, jako příklad uveďme Paříž, kdy se většinou populace evokuje mentální obraz Eiffelovy věže na Champs de Mars. Druhou proměnnou je schopnost registrace obrazotvornosti prostředí

pozorovatelem, která není u všech lidí stejná, ale lze jí, dle Lynche, efektivně procvičovat a zlepšovat aktivní snahou o poznání prostředí.

Lokality, s kterými jedinec nemá osobní zkušenost, jsou pro něj velkou neznámou, které budí v člověku pochyby a strach. Většina respondentů Gouldova a Whiteova výzkumu sídelních preferencí výrazně upřednostňovala místa, s kterými měli respondenti vlastní osobní zkušenosti, zejména pak domov a jeho nejbližší okolí. Tento fenomén je často popisován i v dalších podobných preferenčních výzkumech a označujeme ho jako „efekt sousedství“ (neighbourhood effect) (Kotačka 1972, Drbohlav 1992).

Zajímavým zjištěním z Gouldova a Whiteova výzkumu, že názor starších respondentů se shoduje s většinovými preferencemi populace daleko častěji, než se tomu tak děje u mladých a „nezkušených“ respondentů, kde je vyšší podíl chaoticky a nahodile vybraných lokalit. Věk přímo úměrou zvyšuje osobní zkušenost jedince s nejrůznějšími místy a tím značně mění paletu a výběr vhodných míst pro život. Sídelní a regionální preference respondenta proto úzce souvisí s jeho věkem (Gould, White 1974).

Lidské mentální mapy, které jsou postupně utvářeny v průběhu života narůstajícími zkušenostmi jedince s okolím, ať už uvědomělou nebo pasivní percepcí prostředí, jsou jedním z hlavních činitelů podílejících se na spektru sídelních a regionálních preferencí populace. Pro výzkum regionálních a sídelních preferencí je využití mentálních map Goulda a Whitea přínosnější, než použití mentálních obrazů Lynche založených na způsobu vnímání prostředí.

Zůstává otázkou, do jaké míry je tvorba Gouldových mentálních map a Lynchových mentálních obrazů ovlivněna neustálým rozvojem současných komunikačních systémů a raketovým nárůstem virtuálního cestování, které přináší „semi-osobní“ zkušenost s místy, která jedinec fyzicky nemusel navštívit (více kapitola 2. 4 Postmoderní společnost a virtuální prostředí).

3. Stacionarita a mobilita

Objasnění problematiky lidské mobility je pro výzkum sídelních a regionálních preferencí zásadní. Kapitola 3. 1 se zabývá vysvětlením základního pojmu migrace jako takové. Následující kapitola 3. 2 poté řeší charakter vývoje nomadismu a sedentarismu v historickém kontextu. Kapitola 3. 3 je věnována procesu urbanizace, který se stal základní migrační tendencí převládající ve vyspělých zemích v 19. a 20. století.

3. 1 Pojem migrace

Migrační preference a migrační politika obyvatelstva je pro současný svět velmi zajímavým a aktuálním tématem, kterým se ať už přímo či nepřímo zabývá mnoho světových autorů různých vědních disciplín. Problematika migračního pohybu obyvatelstva tkví v značné interdisciplinaritě tohoto pojmu (Drbohlav 1999), který se dotýká nejen geografie a sociologie, ale také dopravní a komunikační technologie, ekonomie, managementu, produktové logistiky, sídelního plánování a architektury.

Strukturální funkcionalismus a Durkheimiánská tradiční sociologie je orientována výhradně na společnost jako celek a její funkční potřeby. Člověk jako svébytná individualita je v klasické sociologii považován za obyčejnou strukturální podjednotku souboru (Schutz 1932). Je zřejmé, že při velkém objemu dat je jedinečnost a individualita respondentů v klasické sociologii notně potlačena a výstupním závěrem šetření se proto stává především kolektivní, skupinový názor - názor většiny.

Výklad migrace ze statistických migračních dat je proto často redukován na pouhé konstatování přesunu migrantů z bodu A do bodu B (Cresswell 2006). Akt samotného přesídlení z místa A do místa B tak na první pohled vypadá jako samozřejmost, obsahuje však několik rovin, které je třeba si uvědomit před samotným výzkumem sídelních preferencí obyvatelstva a na které bych chtěla v rámci své práce poukázat. Migrace se sice z jevového pohledu zdá být jednoduchým procesem, její složitost

však vyplývá z plurality a heterogenity podmiňujících faktorů a obdobně i z komplexity důsledků migračních změn (Čermák 2005). Jednoduchá analýza statistických migračních dat se přesto i v současnosti uplatňuje jako velmi citlivý indikátor socio-ekonomických změn v daném regionu (Drbohlav 1999). Statistická migrační data použitá jako indikátor socio-ekonomických změn nám samozřejmě velmi dobře naznačí, jak daný region aktuálně plní svou sídelní roli, zda má pozitivní či negativní migrační saldo. O motivech migrace však můžeme vést spory, jelikož takový výzkum postrádá jakýkoliv hlubší rozbor příčin migračních motivací a sídelních preferencí. V ekonomicky zaměřených migračních výzkumech pak opakovaně dochází k redukci komplexního pojmu migračních motivací na čistě ekonomickou motivaci migrantů. Sídelní preference jsou pak často chybně degradovány na místa s aktuálně nejvyšším ekonomickým potenciálem. Hlavním předmětem kritických výhrad ekonomického přístupu je proto chápání subjektu stěhování jako „homo economicus“, který se chová absolutně racionálním způsobem, snaží se stěhováním dosáhnout maximálního finančního zisku a disponuje přitom dokonalou znalostí prostorového rozložení všech příležitostí (Kotačka 1972).

Vincent Kaufmann (2008) upozorňuje na fakt, že migrace není spojena pouze s pohybem samotným, ale obsahuje v sobě i akce, které předcházely vlastnímu pohybu, tedy intenci, volbu a strategii pohybu a v rámci migračního výzkumu a výzkumu sídelních preferencí se tedy nelze spokojit s pouhými vektory migrace, ale je třeba se pokusit tyto vektory i dešifrovat. Primární složkou pro výzkum samotné migrace není realizace pohybu, ale často dlouhodobě plánovaná vědomá intence, motivace, která předchází migračnímu pohybu (Gould, White 1974, ale také Cresswell 2006, Kaufmann a Montulet 2008). Migrační motivace je lidská potřeba uspokojovaná realizací migrace (Drbohlav 1990).

Zhodnocení kvantity a kvality uspokojovaných lidských potřeb daným prostředím procesem kritického myšlení je základním hybatelem jednotlivců, ale i celých komunit a kultur, neboť uspokojování lidských potřeb je základní migrační motivací každého člověka (Cresswell 2006). Proces hodnocení prostředí probíhá, ať už aktivně vědomě nebo pasivně nevědomě, u každého člověka na podkladě sumace impulzů pocházejících z objektivního reálného prostředí, ale také ryze subjektivního vnitřního

prostředí (Gould, White 1974). Sídlní preference je procesem posouzení požadavků kladených člověkem na prostředí s realitou sídla, v kterém daný jedinec žije. Posouzení probíhá v široké škále jednotlivých aspektů, zahrnuje v sobě především rodinnou a pracovní problematiku, ale sleduje také čistě individuální a egocentrické potřeby (Kellerman 2006). Moderní přístup k výzkumu migrace dokazuje na empirických faktech, že ani v samotné ekonomické složce motivace stěhování nejde vždy o dosažení maximální, nýbrž často pouze „přijatelně uspokojující“ výhody, a že tato výhoda nespočívá vždy v peněžním zisku, nýbrž že předmětem úsilí je zvýšení souhrnné užitečnosti, kterou místo, kam migrace směřuje, poskytuje v porovnání s dosavadním místem pobytu (Kotačka 1972, ale i Illner, Vajdová 1992). Je tedy zřejmé, že proces migrace probíhá na podkladě komplexnějšího posouzení důvodů změny sídla a ekonomické důvody jsou tedy pouze parciálním činitelem v procesu realizace migrace. Přesto hrají ekonomické důvody velmi důležitou roli především v zahraničních migračních motivacích (Kaufmann 2008). Ekonomická migrační motivace pak často probíhá na podkladě snahy udržet, nebo navýšit pracovní a společenský status. Imigrace pracovní síly z rozvojových zemí je v současné době zásadním tématem pro celou řadu vyspělých zemí. Vzhledem k nárůstu společností s mezinárodní působností však dochází i k opačnému směru migrací, kdy se zahraničními migranty stávají především vysoce kvalifikovaní odborníci, či klíčoví zaměstnanci firmy (Kaufmann 2008).

Migrace hraje zásadní, či přímo klíčovou roli v životě každého člověka a je výsledkem komplexního působení vnitřního i vnějšího prostředí, třebaže si to mnohdy respondent (a mnohdy i tazatel) v okamžiku šetření neuvědomuje. Migrace však působí nejen na migranta samotného, ale přímo ovlivňuje i místo emigrace, místa v trajektorii migrace i cílové místo imigrace. Migrace je tak důležitým faktorem restrukturalizace sociokulturního a geografického prostoru. (Bergman, Maksim, Ohnmacht 2009).

Současná doba nahrává povrchní představě o hypermobilní postmoderní společnosti, která se zcela oprostila sedentárnímu způsobu života a nahradila je pouze bezbřehým a nahodilým pohybem v prostoru. Vincent Kaufmann a Bertrand Montulet (2008) se domnívají, že pravý opak

je pravdou. Lidé, kteří patří do nejmobilnější části populace, se hypermobilitou primárně snaží o udržení sedentárního způsobu života v souladu s udržení společenského statusu. Rychlost zkracuje dobu pohybu, umožňuje delší pobyt na cílovém místě, boří hranice mezi jednotlivými místy a zvyšuje jejich dosažitelnost, tudíž i možnost udržení emocionální vazby s místem a jeho obyvateli „kontaktem tváří v tvář“ (face to face contact). Rychlost a dosažitelnost znamenají větší individuální svobodu volby mezi jednotlivými místy. O tomto fenoménu propojování často i velmi vzdálených míst pomocí pohybu hovoříme jako o „retikularizaci“ (reticularization) míst. V souvislosti s postmoderními interkontinentálními možnostmi dopravy pak hovoříme o „globální pohyblivosti“ (global mobility), založené na individualizaci pohybu, která však reflektuje globalizační tendence (Bergman, Maksim, Ohnmacht 2009).

Je proto velmi složité sledovat současné migrační tendence obyvatelstva a nacházet obecně platné principy migrace, především z důvodů individualizace dopravy, svobodné retikularizace míst, reverzibility pohybu a celkového stavu hybnosti a fluidity postmoderní společnosti (Kellerman 2006). Velmi špatně také můžeme na velkých studiích pracovat s pojmy migrační motivace a sídelní preference. Za sídelní preferenci totiž můžeme také považovat ideál, uvažovaný cíl, k jehož naplnění migrací může, ale také nemusí v budoucnu dojít (Drbohlav 1990). Migrační motivace naproti tomu může být realizována na podkladě chtěných a vítaných důvodů, ale naopak i těch nechtěných a nucených (Kellerman 2006).

Pokud srovnáme historickou migraci evropských kolonistů do Ameriky se současnými možnostmi postmoderních migrantů, dojdeme k závěru, že základním kamenem proměny migrace je především v reverzibilitě a dosažitelnosti bývalého sídla. V minulosti byla migrace zásadním a často nevratným krokem, který notně vedl k přetrhání, nebo alespoň oslabení sociálních a environmentálních pout mezi migrantem a jeho původním sídlem (Cresswell 2006). Nyní se často setkáváme s udržováním vazeb migranta s původním sídlem, které jsou umožněny dopravními a komunikačními prostředky. Pro současného migranta tedy přesun do nového sídla nemusí znamenat definitivní opuštění bývalého sídla, ani ztrátu sociálních kontaktů. Migrant může

udržovat své rodinné a přátelské vztahy pomocí telefonu a internetu (Kesselring 2005). Transnacionalizace a globalizace přispívá k tvorbě nových forem geografické organizovanosti světa, svět se tak „smršťuje“ za současného utváření nových migračních toků (Drbohlav 1999).

3. 2 Pohyb a stacionarita v historickém kontextu

Vývoj lidské společnosti je dokladem souboje mezi pohybem a pohyblivostí na straně jedné a stacionaritou a vazbou na místo na straně druhé (Cresswell 2006).

Během historického vývoje došlo k několika významným změnám způsobu života lidí, které byly průběžně spjaty s technologickým pokrokem společnosti (Cresswell 2006). Postupný technologický pokrok v oblasti dopravy umožnil růst populace v důsledku efektivnější distribuce obyvatelstva, surovin a produktů, zároveň podpořil osídlování do té doby nekolonizovaného území. Jako příklad uveďme nezastupitelnou roli parního stroje na demografický vývoj Severní Ameriky v podobě železnice a transatlantické lodní dopravy, využívající parní stroj k pohonu lodního šroubu.

Pravěké kultury byly z existenčních důvodů zcela podřízeny přírodním podmínkám, pokud se zdroj obživy v daném místě stal nedostatečným, byl kmen donucen migrovat za potravou. Pokud se kmenovým lovcům dařilo obstarávat potravu, kmen přirozeně rostl, zvyšoval tak své nároky na prostředí, čímž došlo k relativnímu, či absolutnímu nedostatku potravy, až se kmen musel rozdělit, nebo se přemístit do potravně bohatší lokality. Přežít však nakonec bylo možné pouze udržením malých soběstačných komunit orientovaných výhradně na lov a sběr. Pravěký styl života je typickým příkladem nomadismu, kdy mobilita skupiny zajišťovala identifikaci nových zdrojů potravy, uspokojovala primární lidskou potřebu a tudíž i přežití skupiny (Cresswell 2006).

Neolitická revoluce v tomto ohledu znamenala diametrální proměnu způsobu života. Obdělávání půdy pro naše předky znamenalo výrazný

posun k stacionárnímu způsobu života. Úrodná půda zajišťovala dostatek obživy po celý rok, umožnila růst komunity a postupnou specializaci práce. Ve starověku byla již většina evropské populace pevně svázána s krajem, v kterém se narodila a půda se dědila z otce na syna řadu generací. Nové metody a technologie v zemědělství umožnily ještě zvýšit efektivitu produkce potravy. Nedostatek primárních potřeb samozřejmě trápil a trápí lidskou civilizaci dodnes, přesto na mnoha místech došlo k naplnění primárních potřeb a následnému rozvoji dalších – sekundárních potřeb, především kulturních a sociálních (Cresswell 2006). Blíže viz kapitola 2. 1 Lidské potřeby.

Ve feudálních poměrech byla migrace, či pouhé cestování za hranice panství pro většinu obyvatel zakázané a trestné. Cizincem byl kdokoliv, kdo nepatřil do stálé mikrokomunity obce (Cresswell 2006). Enormní růst populace nakonec vedl k relativnímu nedostatku půdy a oslabování feudálního systému, které nakonec předznamenalo uvolnění cestovních a migračních práv (Kellerman 2006). Mohutná migrační vlna směřující do „Nového Světa“ byla způsobena potřebou uspokojit sekundární potřebu - náboženskou svobodu (u anglických migrantů), ale i snahou přežít hladomor (především u irských uprchlíků).

Pohyb a pohyblivost se vyvíjely ruku v ruce s evolucí dopravních prostředků. Pohyb v časoprostoru je ústředním motivem kapitalismu a západní civilizace od průmyslové revoluce v 19. století. „To co bylo na světě pevné a stabilní se rozplynulo ve vzduch...“ popisují v období průmyslové revoluce proměnu společnosti sedentární ve společnost moderní Marx a Engles v Komunistickém manifestu (Canzler, Kaufmann, Kesselring 2008). Ústředním motivem rozvoje moderní společnosti byla železnice, která bezpečně a pohodlně překonávala prostorovou bariéru pomocí času (Kellerman 2006).

Symbolem 20. století by se mohl stát automobil, který znamenal další výrazný posun v proměně sedentární společnosti ve společnost mobilní. Výhodou automobilu oproti železnici byla individualizace pohybu. Automobil garantoval vlastníku takřka neomezenou možnost pohyblivosti (Cresswell 2006), která se stala především v USA synonymem svobody, volnosti a nespoutanosti již před 2. světovou válkou. K plnému osvojení

automobilu v evropských podmínkách docházelo až v druhé polovině 20. století. Z pohybu se stala ryze soukromá činnost.

Dalšími vynálezy, které formovaly základy dnešní společnosti založené na pohybu je telegraf a telefon, které eliminovaly z časoprostoru bariéru času a položily základ tzv. virtuálnímu cestování, které bylo popsáno již výše (více kapitola 2. 4 Postmoderní společnost a virtuální prostředí).

3. 3 Proces urbanizace

Pro výzkum regionálních a sídelních preferencí je třeba se alespoň rámcově dotknout problematiky vývoje migračních tendencí, který vedl k proměně zastoupení jednotlivých typů lidských sídel ve středoevropských podmínkách. Od nástupu průmyslové revoluce v 1. polovině 19. století sledujeme ve vývoji rozložení obyvatelstva enormní nárůst zastoupení městského obyvatelstva na úkor venkovské populace. Přestože se růst měst zpomaloval již po druhé světové válce (Ouředníček 2000), bouřlivý rozvoj měst v 2. polovině 19. a 1. polovině 20. století představoval zajímavé téma pro geografický a sociologický výzkum. Celý proces růstu měst zároveň souvisel i s intenzivním nárůstem světové populace. Podle některých autorů se v současnosti největší města vyspělých států nacházejí již v konečné fázi svého vývoje, kde nedochází k výraznějším změnám rozmístění městské populace a ke změnám nyní dochází především v distribuci informací a kontaktů (Ouředníček 2000).

Nárůst zastoupení obyvatelstva měst s relativním i absolutním poklesem zastoupení venkovské části obyvatelstva nazýváme urbanizací obyvatelstva. Přestože se urbanizace jeví na první pohled poměrně jednoduše, samotný urbanizační proces je geografy chápán jako proměnlivý a komplexní jev, který prodělal značný vývoj.

Hlavním cílem geografů zabývajících se urbanizačními procesy je dešifrovat vývoj urbanizace, pochopit základní mechanismy urbanizačních procesů a identifikovat faktory ovlivňující urbanizační proces. V rámci výzkumu urbanizačních procesů byl sestaven v roce 1982 model „SUD“

(stages of urban development) van den Bergem a jeho kolektivem (Posová, Sýkora 2011). Model SUD definuje 4 základní stádia urbanizačního procesu, urbanizaci, suburbanizaci, desurbanizaci a reurbanizaci, které mohou být všechny dále děleny na relativní a absolutní části tak, že vzniká 8 urbanizačních stádií. SUD systém však v současné době naráží na oprávněnou kritiku geografů studujících urbanizační procesy, kteří poukazují na chybnou systematiku a celkovou teoretickou nedostatečnost tohoto systému. Teorie a model SUD zobecňují vývoj městských regionů ve smyslu jednoduše až mechanicky pojímaného cyklu opakujících se stádií urbanizace (Posová, Sýkora 2011). SUD model vývoje městských regionů založený na cyklickém opakování stádií urbanizace, suburbanizace, desurbanizace a reurbanizace je proto v současnosti považován za nedokonalý a neodpovídající realitě. Vlastní cyklický charakter urbanizačních stádií nelze uspokojivě potvrdit z empirického materiálu získaného na území evropských zemí, který dokládá nejvýše jeden uskutečněný (většinou však nedokončený) cyklus urbanizace (Ouředníček 2000).

Stav urbanizace v daném regionu přináší důležité informace pro pochopení migračních motivací na daném území. Samotné migrační motivace pak přímo souvisí s regionálními a sídelními preferencemi obyvatelstva. Z tohoto hlediska je pro nás důležitý především poznatek, že koncentrační tendence obyvatelstva souvisí především s ekonomickými důvody stěhování, zatímco k dekoncentraci vede především preference kvality životního prostředí (Ouředníček 2000). Migrační motivace obyvatelstva proto nejsou v konečném důsledku zdůvodňovány úzce ekonomicky, ale spíše kombinací ekonomických a environmentálních podmínek prostředí (Ouředníček 2000).

Proces suburbanizace znamená přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí, jedná se o typický proces rozšiřování území města (Ouředníček 2008). Původní závislost města na zázemí se v období industrializace obrátila a typickým rysem aglomerovaných obcí je v současnosti vysoký podíl dojíždějících za prací, službami i zábavou do jádrových měst (Ouředníček 2008).

4. Migrace, regionální a sídelní preference Česka

Na následujících stránkách se zaměřím na charakteristiku České republiky z pohledu výzkumu regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva. Kapitola 4. 1 objasňuje hlavní rysy sociokulturního prostředí ČR s ohledem na demografický vývoj společnosti. Kapitola 4. 2 se zabývá vývojem samotné migrace na území České republiky. Následující kapitola 4. 3 Regionální a sídelní preference obyvatelstva ČR pak shrnuje vybrané geografické a sociologické výzkumné počiny, které byly na poli regionálních a sídelních preferencí uskutečněny.

4. 1 Sociokulturní prostředí Česka, demografický vývoj ČR

Před vlastním návrhem migračních tendencí, regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva ČR je třeba uvést základní rysy diferenciací sociokulturního prostředí České republiky v průběhu 20. A na počátku 21. století. Hlavní rysy kulturněgeografické diferenciací území České republiky lze popsat pomocí dichotomických územních vztahů, zejména pak dichotomie mezi městským a venkovským prostorem (Chromý 2009). V průběhu 19. století postupně docházelo k výraznému růstu procesu urbanizace, jehož nárůst lze spatřovat především v procesu industrializace průmyslové revoluce (Chromý 2009).

Demografický vývoj populace České republiky na začátku 21. století také charakterizuje narůstající „negativní“ trend, který byl dosud charakteristický především pro rozvinuté západoevropské země, spočívající v nízké míře porodnosti (1,2) a rychlém stárnutí populace (Čermák, Drbohlav 2002). Imigranti pomáhají, alespoň částečně, tento trend zpomalit a výrazně tak zlepšit ekonomický profil země a demografické parametry obyvatelstva. Míra imigrace z východních zemí bude pro českou společnost i v budoucnu velmi důležitým nejen ekonomickým a demografickým faktorem, ale i hybatelem sociokulturní sféry. Přes vysokou míru imigrace je stárnutí české populace procesem

nezadržitelným a z pohledu blízké budoucnosti bude zahraniční imigrace mít v demografickém ohledu spíše funkci náhradovou, než omlazovací (Burcin, Drbohlav, Kučera 2008). Imigrace tak ve státě řeší aktuální problém s nižším počtem obyvatel v produktivním věku, nahrazuje je, přesto nemá na celkový trend stárnutí populace dostatečný omlazující vliv.

Zázemí našich velkých měst patřila v období socialismu k dlouhodobě stagnujícím oblastem země. Jedním z důvodů pro tuto stagnaci byla politika státu vyjádřená v tzv. střediskové soustavě osídlení. Státní finance tak byly přesunuty přednostně do měst o velikosti 10 000 – 50 000 obyvatel. Praha a malé obce díky této politice ztrácely finance především v oblasti bytové obnovy a výstavby (Ouředníček 2008).

4. 2 Vývoj migrace na území ČR

Rok 1989 znamenal pro českou společnost zásadní změnu, která ovlivnila i regionální a sídelní poměry a preference obyvatelstva. Nejvýraznějším aspektem společenské proměny byla velmi rychlá územní redistribuce ekonomických potenciálů (Čermák, Hampl, Müller 2009). Výrazná změna prostorové distribuce ekonomiky s sebou přinesla i redistribuci pracovních příležitostí, které pro obyvatelstvo Česka představovaly významné ekonomické faktory migrace. Výzkum migračních procesů je pro Českou republiku velmi důležitou kapitolou a to především z hlediska demografického vývoje obyvatelstva a dosud zejmých mezer na pracovním trhu (Čermák, Drbohlav 2002).

90. léta 20. století však nepřinesla výraznější posun v distribuci obyvatelstva ČR v reakci na změnu ekonomických potenciálů tak, jak byla předpovídána ekonomickými geografy. Metropolitní migrační tendence, zejména pak suburbanizace, které měly dle ekonomických geografů v 90. letech zákonitě provázet ekonomickou redistribuci, nebyly naplněny. Celá 90. léta probíhal tok migrace proti sídelní a regionální hierarchii, tedy z Prahy a dalších jádrových oblastí do zázemí měst a do periferie. Předpokládá se, že tento negativní migrační tok obyvatelstva byl způsoben především bytovou krizí na podkladě zachování regulace cen nájemného a zrušení státních dotací na bytovou výstavbu (Čermák, Hampl, Müller

2009). Ekonomické faktory migrace byly negovány nízkými sídelními možnostmi. Na konci socialismu byla sídla v zázemí velkých měst i v periferních částech uvnitř administrativních hranic měst charakteristická zanedbaným domovním fondem, nedostatečnou technickou i sociální infrastrukturou, velmi starým obyvatelstvem s nízkým sociálním a ekonomickým statusem (Ouředníček 2008).

Po roce 2000 už sice dochází k vyrovnání a následnému obrácení migračního toku obyvatelstva do jádrových oblastí a jejich zázemí. Celý proces probíhá pomalu s prozatím nejistou prognózou do budoucnosti. Vysvětlením velmi pozvolného vývoje urbanizačních a suburbanizačních migrací může být i dokladem neekonomických činitelů migrace. Kulturní a historický význam měst, jejich ekologická kvalita a tradiční správní postavení hrají v preferencích obyvatel zpravidla větší roli než ekonomický význam (Illner, Vajdová 1992).

Celková migrační salda jsou v současnosti o řád nižší než v minulosti a migrace tak ztrácí polarizační funkci a nabývá funkci převážně integrační (Čermák, Hampl, Müller 2009). Po celý polistopadový vývoj regionálních a sídelních preferencí je patrný velmi výrazný migrační konzervatismus (zdrženlivost) obyvatelstva. Současné obyvatelstvo Česka tedy zastává především sedentární styl života a na ekonomické a pracovní podněty reaguje poměrně chladně (Čermák, Hampl, Müller 2009). To ostatně potvrzuje i analýzu dotazníkového šetření z jara roku 1992 provedeného v rámci mezinárodního projektu „Local Democracy and Innovation“ s respondenty z Českého Krumlova a Blatné. Prokázalo se, že migrační historie respondentů (814) nemá z hlediska intenzity „extravagantní“ podobu, a že je obyvatelstvo těchto sídel poměrně vysoce stabilizováno a 40% všech migračních přesunů připadlo na pohyb vnitroobecní (podrobnější informace o šetření viz Drbohlav 1992).

Příčinou snížení celkového migračního salda můžeme spatřovat i v demografickém stárnutí populace ČR (Burcin, Drbohlav, Kučera 2008). Přes výrazný pokles celkového migračního salda zůstává zachován význam specifických migračních sald rozdělených dle věku a socioprofesionálních kategorií (Čermák, Hampl, Müller 2009). Vyšší migrační

salda oproti zbytku populace zůstávají především ve věkové skupině 20letých a 30letých.

Další výraznou změnou v polistopadovém vývoji znamenal vstup České republiky do Evropské Unie 1. května 2004. Geografická lokalizace republiky ji předurčovala k zprostředkování kontaktu mezi východem a západem, ale také severem a jihem (Čermák, Drbohlav 2002). Do migračních statistik se začala značně zapojovat i zahraniční imigrace, která v předrevoluční éře prakticky neexistovala. Česko se tak velmi rychle změnilo z původní značně izolované země s téměř výhradně ilegální emigrací v zemi tranzitní a výrazně imigrační (Burcin, Drbohlav, Kučera 2008). Z kulturního, demografického a především ekonomického hlediska se proto pro migrační vývoj ČR stala velmi důležitá mohutná vlna zahraničních imigrantů.

Zahraniční imigrace velmi rychle a flexibilně reagovala především na ekonomické potenciály, na které česká populace reagovala vlažně. Východoevropská vlna imigrace, kterou Česká republika zaznamenala po roce 2000, zaplnila volná pracovní místa především na sekundárním pracovním trhu. Představa sekundárního pracovního trhu vychází z teorie duálního pracovního trhu, kdy primární pracovní trh poskytuje bezpečnou, lukrativní práci s možností kariérního růstu a který představuje práci především pro domácí obyvatelstvo a sekundární pracovní trh, který nabízí často nebezpečnou, neatraktivní, špinavou a špatně placenou práci pro cizince (Čermák, Drbohlav 2002). Pracovní imigrace se logicky koncentruje do pólů ekonomického rozvoje země a do dalších oblastí s nízkou úrovní nezaměstnanosti (Burcin, Drbohlav, Kučera 2008). V současnosti nejvyšší dynamiku a časový předstih v obratu populačního vývoje vykazuje pražský areál, v jehož růstu plní zahraniční migrace dominantní úlohu (Čermák, Hampl, Müller 2009).

V souvislosti s internacionální migrací je třeba zmínit i emigrační tendence obyvatelstva ČR, které však proběhly pouze v malé míře především u profesně specifických skupiny obyvatelstva a „border zone“ oblastí neboli příhraničních regionů. ČR se také stala významným účastníkem tranzitní migrace, kdy cílem migrantů z východu jsou klasické západní státy (Čermák, Drbohlav 2002).

4. 3 Regionální a sídelní preference obyvatelstva Česka

V této kapitole bych ráda shrnula dosavadní výzkumné počiny, které se alespoň částečně dotkly tematiky související s výzkumem regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva ČR. Uváděné výzkumy jsem řadila chronologicky. Tyto výzkumy můžeme samozřejmě dělit i jinak, například na výzkumy sociologické a geografické, reprezentativní a komunitní studie, zaměřené na regionální, nebo na sídelní složku preferencí obyvatelstva a další. Chronologické řazení však zajišťuje dostatečnou přehlednost vývoje výzkumné činnosti v této oblasti.

Jako jeden z prvních moderních pokusů o uchopení problematiky regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva Československa je celostátní průzkum preferencí z roku 1970 V. Srba a navazující soubor prací L. Kotačky z let 1972 - 1974 v rámci výzkumného úkolu Výzkumného ústavu výstavby a architektury. Ve své práci z roku 1972 Kotačka zachytil završení první fáze urbanizace obyvatelstva ČSSR a správně nastínil tendence vývoje sídelních preferencí populace v decentralizovaně koncentrovanou formou osídlení. Stabilizačním činitelem populace se pro Kotačku stává vlastnictví rodinného domu. Z výsledků šetření vyplývá výrazná sídelní preference malých a středně velkých měst, která je v protikladu s překvapivě nízkou preferencí velkoměsta.

Kotačkova práce z roku 1973 popisuje tendence obyvatelstva ČSSR preferovat malé obce v blízkosti měst za současného mírného poklesu atraktivity jádrových velkoměst. Jednalo se tak o první zdokumentování suburbanizačních a metropolizačních procesů na území ČR, které byly popsány již ve stádiu sídelních preferencí obyvatelstva a k jejich vlastní realizaci došlo až o dvě dekády později.

Drbohlav se ve své kandidátské práci z roku 1989 zabývá problematikou regionálních a sídelních preferencí v rámci komunitních studií z Prahy, Ústí nad Labem a Pelhřimova a migrační motivací na reprezentativního vzorku ČSR. Práce podává celkový utříděný přehled teoretických východisek výzkumu regionálních a sídelních preferencí a migračních motivací s bohatými zdroji související literatury, nejdůležitější

součástí práce je však vlastní empirická část. Empirická část řeší problematiku samotného migračního procesu, i sídlení preference obyvatelstva. V šetření je důraz na věkové, vzdělanostní, geografické vlivy, které jsou z hlediska výběru preferencí rozhodující. Např. práce potvrzuje, že migrace závisí na věku populace, kdy nejvíce migrují obyvatelé mladšího věku (20 – 30 let). V práci dále nalezneme řešení problematiky atraktivity či neatraktivity vybraných měst ČSR, které se odráží v migračních preferencích. Velký důraz klade Drbohlav ve své práci na vlastní faktory a jejich závažnost při tvorbě a realizaci migračních motivací a sídelních preferencí. Důkladně je zdokumentován především faktor kvality životního prostředí bydliště, který hraje v sídelních preferencích významnou roli, často i tu rozhodující. Šetření ukázalo názorovou a prostorovou diferenciaci, která vychází především z odlišného životního stylu napříč věkovým a profesně - ekonomickým spektrem společnosti.

V otázce regionální preference obyvatelstva ČR proběhl v březnu roku 1991 průzkum Sociologického ústavu Československé akademie věd prostřednictvím Střediska empirických výzkumů při SoÚ ČSAV. Šetření se zúčastnili respondenti z celé ČR. Respondenti ohodnotili Pražský region jako region s nejvyšší životní úrovní a Jihočeský kraj jako region s nejlepším životním prostředím. Zajímavým zjištěním tohoto výzkumu byl i charakter stereotypu „zlaté Prahy“ a „zaslíbeného jihu“, které respondenti uváděli (Illner, Vajdová 1992). Především stereotyp „zlaté Prahy“ je obecně zafixovanou představou o mimořádném postavení města v rámci území ČR, jehož četnost se v odpovědích respondentů úměrně zvyšuje se vzrůstající vzdáleností respondenta od Prahy (Illner, Vajdová 1992).

To ostatně podporuje i výše zmíněný mezinárodní výzkum z Českého Krumlova a Blatné. Z výzkumu vyplývá, že pobyt v místě bydliště s sebou přináší v čase určité periody, ve kterých roste relativní nespokojenost s daným místem, a tím i pravděpodobnost stěhování, podobnou závislost lze popsat v souvislosti s věkem respondenta (Drbohlav 1992).

Tematikou bydlení se z části zabýval Michal Illner prostřednictvím výzkumu Sociologického ústavu Československé akademie věd –

Střediska empirických výzkumů v roce 1992. Šetření proběhlo v rámci výzkumu Problémů obcí a samosprávy. Jednalo se o reprezentativní vzorek dat. Výzkum zahrnoval i otázky týkající se regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva. Šetření zkoumalo jednak současnou situaci respondentů, ale i hlediska ideálních regionálních a sídelních preferencí.

Výzkum zaměřený na tematiku potenciální sídelní preference prováděl v roce 2003 také Milan Jeřábek. Šetření proběhlo prostřednictvím výzkumu Naše společnost, které prováděl Sociologický ústav AV ČR Centrum pro výzkum veřejného mínění. Jednalo se o reprezentativní vzorek populace České republiky ve věku od 15 let. V šetření se například zabýval otázkami, jaké město, nebo obec by si respondenti vybrali za ideálních podmínek a kde by chtěli trvale bydlet bez ohledu na jejich současný stav (finanční možnosti, vztahy s rodinou/přáteli apod.). Mezi zajímavá zjištění tohoto výzkumu patří i nízká preference městského prostředí a to pouze 43 % respondentů, z čehož největší počet uváděli města střední velikosti o 20 tisících až 100 tisících obyvatel. Celkem 41 % respondentů uvedlo, že by raději dali přednost venkovskému prostředí. V tomto případě respondenti nejvíce preferovali obce v blízkosti středního či menšího města. 4 % populace by nejraději bydlely na samotě. Zajímavé bylo srovnání z hlediska věku. Jeřábek také potvrdil teorii, že velkoměsta nejvíce přitahují mladou generaci (přibližně do 30 let), případně obyvatele s dobrou životní úrovní. Velmi překvapivým výsledkem šetření se stal údaj, kdy pouze 37 % obyvatel Prahy by se rozhodlo zůstat ve velkoměstě nad 100 tisíc obyvatel i nadále.

Další zajímavou skupinovou studií je i diplomová práce Marie Chramostové (2010), zabývající se tematikou reálné i potenciální prostorové a sociální mobility. Šetření bylo zaměřené na vysokoškolské studenty geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Pro svoji práci oslovila studenty bakalářského, magisterského i doktorského studia. V tomto případě se tedy nejednalo o reprezentativní vzorek.

Výsledky šetření potvrdily výrazný „neighbourhood“ efekt, kdy respondenti nejvíce preferovali místa svého dosavadního bydlení. Nejvíce byl tento jev patrný u kategorie zázemí Prahy, ve které by nejraději zůstalo

71,4 % dotázaných respondentů. Při výběru ideálního místa pro život hledá nejvíce respondentů dobré pracovní možnosti s dostupným bydlením a zdravým životním prostředím. Tento výzkum dále dokládá výraznou pracovně - ekonomickou migrační motivaci vysokoškolsky vzdělané části populace oproti celkové populaci, která sídlení preference a migrační motivace váže i s dalšími neekonomickými faktory. Celkem 97,1 % respondentů považuje pracovní uplatnění za velmi důležitý či za spíše důležitý faktor při výběru ideálního místa pro bydlení. Z pohledu budoucího zaměstnání je pro respondenty nejdůležitější příjemný pracovní kolektiv, pracovní prostředí a platové ohodnocení.

EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE

5. Metodika řešení

Následující kapitoly se zabývají samotnou metodikou práce. V kapitole 5. 1 nalezneme základní charakteristiku výchozích dat pro mou práci. Kapitola 5. 2 představuje strukturu výběrového souboru a následující kapitola 5. 3 konkrétní strukturu použitého dotazníku. V kapitole 5. 4 jsou vysvětleny použité metody zpracování získaných dat.

5. 1 Výchozí data pro práci

V teoretické části práce jsem již naznačila, že většina šetření z oblasti migračních motivací se zabývá pouze nepřímo šetřením regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva. Abych se mohla pokusit rámcově zrekonstruovat vývoj a tendence obyvatelstva v této oblasti, bylo nezbytné získat velmi specifická data, která by se dala navzájem porovnávat. Pro základní charakteristiku vývoje regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva ČR jsem proto konfrontovala výsledky výzkumů z let 1974², 1989³, 1992⁴, 1992⁵, 2003⁶ s daty získanými v prosinci roku 2010 (blíže o tomto šetření viz následující kapitola 5. 2 Struktura výběrového souboru).

² Výzkum Lubomíra Kotačky z roku 1974 zahrnoval celkem 1680 respondentů starších 18 let. Jednalo se o reprezentativní vzorek dat. Kvótními znaky byly: věk, pohlaví, sociální skupina, velikostní kategorie místa bydliště a kraj.

³ Sídelní preference obyvatelstva zkoumal Dušan Drbohlav v roce 1989. Samotné šetření probíhalo v roce 1987. Jednalo se o kvótní výběr, kde kvótním znakem byl věk, který obsahoval 3 soubory respondentů různých věkových kategorií. Každý soubor představoval celkem 110 respondentů.

⁴ Šetření Michala Illnera a Zdeny Vajdové (1992) probíhalo v březnu roku 1991 a zahrnovalo celkem 2007 respondentů. Pro výběr respondentů byl využit kvótní výběr. Reprezentativita dat byla dále zajištěna základními demografickými, územními a sociálními znaky.

⁵ V srpnu až září roku 1992 probíhalo šetření Michala Illnera. Jednalo se o respondenty ve věku 18 a více let z Československa o celkovém počtu 1052 osob.

⁶ Šetření v květnu roku 2003 prováděl Milan Jeřábek. Data byla získána z reprezentativního vzorku o celkovém počtu 1048 respondentů starších 15 let. Kvótní výběr byl proveden pomocí následujících kvótních znaků: věk, pohlaví, dosažené vzdělání, velikost místa bydliště a region (bývalé kraje).

Základní charakteristika vybraných jednotlivých šetření byla již naznačena v kapitole č. 4. 3 Regionální a sídelní preference obyvatelstva Česka a budou dále rozvedena v kapitole č. 6. 4 Zhodnocení vývoje regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva na území Česka. Data týkající se současných preferencí obyvatelstva byla získána z výzkumu, který prováděl Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Výzkum byl podporován projektem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. MSM 0021620831 „Geografické systémy a rizikové procesy v kontextu globálních změn a evropské integrace“. Bližší představení tohoto výzkumu viz následující kapitola 5. 2 Struktura výběrového souboru.

5. 2 Struktura výběrového souboru

Jak už bylo řečeno, pro získání současných dat jsme se rozhodli oslovit organizaci Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., která uskutečnila sběr dat. Šetření proběhlo v období mezi 29. listopadem 2010 a 6. prosincem 2010. Cílem projektu bylo získat reprezentativní vzorek dat, vhodných pro výzkum regionálních a sídelních preferencí s ohledem na možnost komparace dat s dřívějšími výzkumy. Šetření zahrnovalo obyvatele Česka ve věku od 15 let. Velikost výběru vzorku byla 1170 osob. Počet dotázaných pak 1037 osob. Výběr respondentů byl ošetřen pomocí kvótního výběru. Kvótními znaky byly: region (NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk a dosažený stupeň vzdělání. Zdrojem dat pro kvótní výběr bylo Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 prováděné Českým statistickým úřadem. Základem byl standardizovaný dotazník (viz Příloha č. 1). Metodou sběru dat byl osobní rozhovor tazatele s respondentem.

Celkem bylo osloveno 1037 respondentů. Z hlediska počtu mužů a počtu žen se jednalo o 504 mužů a 533 žen. Struktura výběrového souboru je obsažena v Příloze č. 2.

Kompletní data z provedeného šetření jsou pro zájemce k dispozici u vedoucího diplomové práce Doc. RNDr. Dušana Drbohlava,

CSc. na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

5. 3 Struktura dotazníku

Dotazník obsahuje celkem 18 otázek zaměřených na sídelní a regionální preference a dále pak otázky přibližující identifikační okolnosti života respondenta. Celkově by se dal dotazník rozdělit do tří částí. První část dotazníku je zaměřena na současnou bytovou situaci respondenta. Příkladem jsou otázky: „Jak byste označil prostředí Vašeho bydliště?“, „Bydlíte nyní v místě, kde jste vyrůstal?“, „Stěhoval jste se někdy ve svém životě?“. Druhá část dotazníku se zaměřuje na otázky zkoumající ideální podmínky pro bydlení. Příkladem je otázka: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?“. Závěrečná třetí část dotazníku zkoumá otázky týkající se reálné situace bydlení, pokud respondent uvažuje v blízké době (cca do 3 let) o přestěhování. Příklad otázky je např.: „V jakém typu sídla byste chtěl žít s ohledem na Vaše reálné podmínky a možnosti (zohledněte např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu / přátele?“.

V dotazníku jsou obsaženy především otázky uzavřené. Uzavřené otázky jsou takové, které dávají respondentovi na výběr již navržené odpovědi. Výhodou uzavřených otázek je především jejich snadné zpracování (Gavora 2000). V některých případech bylo nutné nabídnout respondentovi možnost jiného výběru. V tomto případě už byly využity i polouzavřené otázky. Takovýto typ možnosti použil tazatel v případě, že respondent si nedovedl vybrat z nabízených možností. Tento případ otázek často vede k možnosti „úniku“ před konkrétní odpovědí. Otevřené otázky z hlediska náročnosti především na zpracování nebyly v dotazníku obsaženy. Celý dotazník je součástí přílohy práce (viz Příloha č. 1).

5. 4 Použité metody zpracování

Konkrétní data z šetření byla zakódovaná a převedena do programu Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). Zpracování a následné vyhodnocení dat probíhalo v programech Excel a SPSS. Program Excel byl využíván pro základní operace s daty a grafové výstupy.

Pro složitější operace byl využíván program SPSS. Pomocí filtru „Select Cases“ byly vybírány konkrétní data z celého vzorku. K celkovému vyhodnocování dat byly využity funkce deskriptivní statistiky. Pomocí funkce „Crosstabs“ byla stanovena míra asociace mezi dvěma faktory. Výsledky šetření byly popsány pomocí relativních četností. Teze o shodách procentuelního zastoupení jednotlivých kategorií byly testovány pomocí chí2-testu⁷. Testy byly prováděné na 5% hladině významnosti. Pokud hodnota, byla nižší než 0,05 jednalo se o statisticky významný rozdíl.

Z důvodu limitované částky financí, které byly poskytnuty na tento výzkum, bylo nezbytně nutné omezit počet a rozsáhlost některých otázek, což způsobilo omezené možnosti metod zpracování dat. Sofistikovanější analýzy nebylo možné ze získaných dat provádět.

⁷ Chí2-test = statistická metoda, která testuje nulovou hypotézu dvou proměnných (blíže viz Hendl 2006).

6. Regionální a sídelní preference obyvatelstva ČR

V následujících kapitolách se budu zabývat nejprve základní charakteristikou respondentů (viz kapitola 6. 1 Základní charakteristika respondentů), kde bude představen celkový náhled na vybranou skupinu respondentů. Z důvodu velké obsáhlosti dat a z hlediska přehlednosti, jsem se rozhodla následující kapitolu rozdělit do dvou logicky uspořádaných podkapitol a to na kapitolu 6. 2 Sídelní preference obyvatelstva Česka a kapitolu 6. 3 Regionální preference obyvatelstva Česka. Obě zmíněné kapitoly budou dále rozděleny do konkrétnějších podkapitol. Následující kapitola (kapitola 6. 4 Zhodnocení vývoje regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva na území Česka) bude obsahovat celkové zhodnocení vývoje regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva Česka a to přímým srovnáním výsledků vybraných šetření z roku 1974 (Lubomír Kotačka), 1989 (Dušan Drbohlav), 1992 (Michal Illner a Zdena Vajdová), 1992 (Michal Illner) a 2003 (Milan Jeřábek) s šetřením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou UK v Praze z roku 2010.

6. 1 Základní charakteristika respondentů

Respondenty šetření Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou UK v Praze z roku 2010 budeme na následujících řádcích charakterizovat a dělit podle několika kritérií (okolnosti bydlení, typ sídla, počet stěhování, pojem domova, a další). Více než polovina dotázaných respondentů bydlí v současné době v domě či bytě v osobním vlastnictví (celkem 59,4 %). Z toho v rodinném domě žije 36,4 % a v bytě 23 % respondentů. 10,2 % respondentů odpovědělo, že bydlí v družstevním bytě. Co se týká počtu obyvatel žijících v nájmu nebo podnájmu, tak se jedná celkem o 22,3 %. Z čehož mírně převažuje byt v nájmu (13 %) nad bytem v podnájmu (9,3 %). Obdobná otázka byla položena respondentům znovu s tím, že nyní si měli představit ideální situaci, za které nemusí brát v úvahu svoji finanční situaci, rodinné vazby a přátele. Z výsledků je vidět výrazné zvýšení preference bydlení

v osobním vlastnictví (92,9 %). Bydlení ve vlastním rodinném domě upřednostňuje 73 % respondentů, bydlení v bytě pak 19,9 %. 2,6 % populace by raději preferovala bydlení v družstevním bytě, ostatní možnosti jsou už téměř zanedbatelné. Rozložení současné a ideální bytové situace obyvatel je vidět v grafu č. 1 a grafu č. 2 (viz Příloha č. 3).

Celých 90 % dotázaných respondentů uvedlo, že se do této chvíle stěhovalo maximálně 2krát. Z toho něco málo než polovina oslovených respondentů (50,7 %) uvedla, že bydlí v současném bytě od svého narození (zatím se nikdy nestěhovala). 26,6 % respondentů se stěhovalo 1krát a 12,7 % respondentů celkem 2krát. Pouze 1,4 % dotázaných se stěhovalo více než 5krát.

Tato fakta se odrážejí pochopitelně také v době bydlení v současném bydlišti. 55,6 % respondentů bydlí v současném bydlišti déle než 11 let, z toho 31,3 % dokonce déle než 21 let. Jen 3,3 % respondentů uvádí, že v místě svého současného bydliště bydlí méně než 1 rok. Zajímavým výsledkem jsou i počty změněných zaměstnání. Celkem 86,8 % respondentů své zaměstnání změnilo maximálně 2krát (z toho 44,5 % zaměstnání nikdy nezměnilo).

Odpovědi na otázku „ S čím si nejvíce spojujete svůj domov“ dopadly následovně: 35,7 % obyvatel si svůj domov spojuje s celým městem/obcí, kde bydlí. Pro 31,1 % respondentů je kritériem jejich byt či dům, 14,4 % obyvatel uvedlo, že si svůj domov spojují s ulicí / čtvrtí, kde bydlí. Jednotlivé odpovědi respondentů jsou vidět v příloženém grafu č. 3 (viz Příloha č. 3). Z výsledků je jasně vidět, že lidé si svůj domov spojují pouze s lokálním měřítkem.

Z šetření jsem se také snažila zjistit, v jakém prostředí žijí obyvatelé ČR. Otázka byla respondentům položena obdobně dvakrát, s tím, že nejprve se dotazovala na jejich současné bydliště a po druhé pak na prostředí, které by preferovali za ideálních podmínek (bez ohledu na finanční situaci apod.). Z grafu č. 4 (viz Příloha č. 3) můžeme vyčíst, že v současné době bydlí respondenti nejvíce v prostředí typu: typická venkovská zástavba (25,7 %), tišší postranní městská ulice (25,4 %), typické městské sídliště (24,1 %) a rušná městská ulice (10,9 %).

Za ideální situace by respondenti nejvíce preferovali vilovou čtvrť, blízkost parku, velké zahrady (32,6 %), typickou venkovskou zástavbu (25,7 %), tišší postranní městskou ulici (24,2 %). Zajímavým výsledkem je, že 8,4 % by nejraději preferovalo samotu.

Velkou snahou šetření bylo nalézt odpověď, na co dávají respondenti největší důraz při volbě svého bydlení. Tato otázka byla položena jednak při jejich rozhodování v reálné situaci, tak i z hlediska ideálního stavu. V reálné situaci byla pro respondenty jednoznačně nejdůležitější dostupnost zaměstnání s možností dobrého výdělku (41,5 %). Z hlediska potenciální možnosti byly 3 kategorie odpovědi v podstatě vyrovnané. V této „ideální“ situaci byla pro respondenty nejdůležitější možnost kvalitního bydlení (33,3 %), dostupná nabídka zaměstnání s možností dobrého výdělku (28,1 %) a poté krása a malebnost okolí bydliště, zdravé životní prostředí (27,6 %). Tyto dvě kategorie byly téměř vyrovnané. V reálné situaci však krása a malebnost okolí bydliště, zdravé životní prostředí bylo hodnoceno „jen“ 18,5 %. Obě situace můžeme porovnat v přiložených grafech (graf č. 5 a graf č. 6 viz Příloha č. 3).

Jak už jsme mohli vypožorovat z předchozích uvedených výsledků, obyvatelstvo České republiky je nejčastěji spíše dlouhodoběji vázané na svoje bydliště, zaměstnání. Proto ani odpovědi respondentů, zda v blízké době (cca 3 roky) plánují, přestěhování do jiného bydliště nejsou příliš překvapivé. 59,2 % uvedlo, že se určitě nebude v blízké době stěhovat, z toho dalších 20,7 % respondentů uvedlo, že se stěhovat také spíše nehodlají. Možnost „určitě ano“ / „spíše ano“ uvedlo 5,5 % a 7,7 % obyvatel.

Velice důležitou otázkou pro zjištění regionálních a sídelních preferencí byla otázka „Vyberte z regionů ten, který je pro Vás nejpřitažlivější a ten, který je pro Vás nejméně přitažlivý“. Tato otázka byla opět položena ve dvou možnostech a to, za reálné situace a za ideální situace. Odlišnosti preferencí obyvatelstva v těchto dvou rovinách můžeme vidět v grafu č. 7 a grafu č. 8 (viz Příloha č. 3).

V případě, kdy respondenti brali v úvahu svoji současnou reálnou situaci (příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele), tak nejčastěji uváděli, že by chtěli žít v hlavním městě Praze (25 %), druhou nejčastější odpovědí byl Jihomoravský kraj (14 %) poté Moravskoslezský kraj (8,1 %), Jihočeský kraj (7,4 %), poté Ústecký kraj, který byl preferovaný stejně jako zahraničí (6,6 %). Naopak nejméně preferované regiony byly: hlavní město Praha (16,3 %), Ústecký kraj (14,8 %), Moravskoslezský kraj (14,3 %) a poté možnost zahraničí (14,1 %).

Pokud respondenti odhlédli od své současné situace a vybírali nejatraktivnější region za ideální situace, tak nejčastěji volili: hlavní město Praha (17,5 %), Jihomoravský (12 %) a Jihočeský kraj (10,5 %). Naopak jako nejméně atraktivní regiony byly: hlavní město Praha (21,3 %), Ústecký kraj (18,2 %) a zahraničí (17,2 %).

6. 2 Sídelní preference obyvatelstva ČR

V těchto kapitolách se budu věnovat sídelním preferencím obyvatelstva České republiky. Jednotlivé podkapitoly nám blíže specifikují tematiku typu bydlení respondentů, typu sídla, prostředí okolo bydliště a otázku vztahu k domovu.

6. 2. 1 Typ bydlení

Pro výzkum sídelních preferencí na základě typizace optimálního bydlení je nezbytně nutné nejprve uvést současnou sídelní realitu respondentů. Celkově ve vzorku studované populace převažuje byt nad domem v poměru 3:2. Rozložení domovního typu bydlení vykazuje klesající míru zastoupení se vzrůstající velikostí obce. Praha tak vykazuje nejnížší zastoupení respondentů žijících v rodinných domech (4,9 %), naopak na venkově výrazně převažuje rodinný dům (70,1 %). Za medián rozložení míry domů a bytů můžeme považovat situaci na malém městě (36,7 % bydlí v domě). Následující tabulka (Tabulka č. 1) shrnuje rozložení respondentů ve vzorku studované populace v závislosti na velikosti sídla a typu bydlení.

Tabulka č. 1: Typ současného sídla v závislosti na typu současného bydlení

Typ města nebo obce	Místo, kde žije			Celkem
	byt	dům	jiné	
Praha	115 19,00%	6 1,50%	1 5,00%	122 12,00%
velkoměsto	102 16,90%	32 8,10%	1 5,00%	135 13,30%
středně velké město	156 25,80%	57 14,50%	5 25,00%	218 21,40%
menší město	152 25,20%	90 22,80%	3 15,00%	245 24,10%
venkovská obec v blízkosti Prahy	1 0,20%	1 0,30%	0 0,00%	2 0,20%
venkovská obec v blízkosti velkoměsta	15 2,50%	25 6,30%	4 20,00%	44 4,30%
venkovská obec v blízkosti menšího nebo středně velkého města	45 7,50%	152 38,60%	6 30,00%	203 19,90%
venkovská obec vzdálená od města	18 3,00%	29 7,40%	0 0,00%	47 4,60%
samota	0 0,00%	2 0,50%	0 0,00%	2 0,20%
Celkem	604 100,00%	394 100,00%	20 100,00%	1018 100,00%

13 cells (48,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,04.
Pearson Chi-Square: 243,361; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Jakého typu je, dle Vašeho názoru, město/obec, kde v současné době dlouhodoběji bydlíte, tj. minimálně 1 rok? (V případě, že ve městě/obci bydlíte méně než 1 rok, odpovězte ve vztahu k Vašemu předchozímu dlouhodobějšímu místu bydliště)“, „V současnosti bydlíte v:“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

V ohledu ideálního typu bydlení lze v populaci spatřovat jasnou inklinaci k domovnímu typu bydlení. Dům za ideální typ bydlení považuje celkem 73,8 % respondentů. Z následující tabulky (Tabulka č. 2) je patrná statistická významnost závislosti ideálního typu bydlení na velikosti současného sídla. Pokud analyzovaná data porovnáme se současným typem bydlení respondenta, zjistíme, že 88,8 % respondentů žijících v rodinných domech preferuje dům a 34,2 % respondentů žijících v bytech preferuje byt. Zajímavé je však také rozložení preferencí v závislosti na velikosti sídla, kdy u Pražanů žijících v bytech byla preference domu a bytu takřka vyrovnaná (pouze 51,3 % pro dům), naopak u respondentů

z menších měst žijících v bytech již dosahovala preference rodinného domu 75 %. Můžeme se tedy domnívat, že bytový styl bydlení se atraktivitou vyrovnává domovému stylu bydlení ve velkoměstě a výrazně začíná ztrácet v menších sídlech s vyšším zastoupením obyvatelstva žijícího v rodinných domech.

Tabulka č. 2: Typ současného sídla v závislosti na ideálním typu bydlení

Typ města nebo obce	Ideální bydlení				Celkem
	byt	dům	jiné	neví	
Praha	55 22,30%	64 8,50%	0 0,00%	4 26,70%	123 12,10%
velkoměsto	49 19,80%	84 11,20%	2 40,00%	0 0,00%	135 13,20%
středně velké město	54 21,90%	160 21,30%	1 20,00%	3 20,00%	218 21,40%
menší město	42 17,00%	198 26,30%	1 20,00%	4 26,70%	245 24,00%
venkovská obec v blízkosti Prahy	0 0,00%	2 0,30%	0 0,00%	0 0,00%	2 0,20%
venkovská obec v blízkosti velkoměsta	6 2,40%	38 5,10%	0 0,00%	0 0,00%	44 4,30%
venkovská obec v blízkosti menšího nebo středně velkého města	26 10,50%	172 22,90%	1 20,00%	4 26,70%	203 19,90%
venkovská obec vzdálená od města	13 5,30%	34 4,50%	0 0,00%	0 0,00%	47 4,60%
samota	2 0,80%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	2 0,20%
Celkem	247 100,00%	752 100,00%	5 100,00%	15 100,00%	1019 100,00%

22 cells (61,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.
Pearson Chi-Square: 81,052; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Jakého typu je, dle Vašeho názoru, město/obec, kde v současné době dlouhodoběji bydlíte, tj. minimálně 1 rok? (V případě, že ve městě/obci bydlíte méně než 1 rok, odpovězte ve vztahu k Vašemu předchozímu dlouhodobějšímu místu bydliště)“, „Jak byste si přál bydlet, bez ohledu na Váš současný stav, bez ohledu na Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Důležitou roli v subjektivním hodnocení životní úrovně hraje i právní vztah respondenta k bydlišti a jeho typu. Respondenti vlastníci rodinný dům svou životní úroveň pokládají za výrazně lepší (54,4 %),

než vlastníci bytů (42,2 %). Jako špatnou chápou svou životní úroveň lidé žijící v bytě v podnájmu (32,6 %). Právě nespokojenost se současnou sociální úrovní hraje nejdůležitější roli v procesu vzniku potenciální migrace (Kaufmann 2008). Závislost subjektivní životní úrovně respondentů na typu bydlení je na hladině statistické významnosti. Blíže viz tabulka č. 3.

Tabulka č. 3: Typ současného bydlení v závislosti na subjektivně hodnocené životní úrovni

Bydlí v bytě/domě, je vlastník/nájemce	Životní úroveň				Celkem
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná	neví	
byt v podnájmu	31 7,00%	33 8,10%	31 17,60%	0 0,00%	95 9,20%
byt v nájmu	43 9,70%	57 14,00%	34 19,30%	1 20,00%	135 13,10%
byt v osobním vlastnictví	100 22,60%	111 27,30%	24 13,60%	2 40,00%	237 23,00%
družstevní byt	42 9,50%	46 11,30%	17 9,70%	0 0,00%	105 10,20%
podnikový byt	2 0,50%	1 0,20%	0 0,00%	0 0,00%	3 0,30%
státní byt	5 1,10%	16 3,90%	17 9,70%	0 0,00%	38 3,70%
rodinný dům v nájmu	11 2,50%	8 2,00%	3 1,70%	0 0,00%	22 2,10%
rodinný dům v osobním vlastnictví	204 46,00%	127 31,20%	43 24,40%	1 20,00%	375 36,40%
jiné	5 1,10%	8 2,00%	7 4,00%	1 20,00%	21 2,00%
Celkem	443 100,00%	407 100,00%	176 100,00%	5 100,00%	1031 100,00%

14 cells (38,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.
Pearson Chi-Square: 99,551; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „V současnosti bydlíte v:“, „Považujete životní úroveň Vaší domácnosti za“.

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Na předchozí tabulce (Tabulce č. 3) se potvrdila statistická významnost závislosti vnímání vlastní životní úrovně na typu a právním vztahu k bydlení. Pro hlubší rozbor tohoto fenoménu a jeho podrobnější analýzu jsem použila následující dvě tabulky (Tabulka č. 4 a Tabulka č. 5) reflektující typ bydlení v závislosti na počtu stěhování a délce života v daném bydlišti. Z uvedených tabulek je zřejmé, že vlastníci rodinného domu se za život stěhovali výrazně méně, než zbytek respondentů.

Vlastnictví rodinného domu tak působí jako nejvýraznější stabilizační prvek populace (Kotačka 1972). Největší podíl migrantů s více jak jednou migrací pak nacházíme u respondentů okupujících byty v podnájmu.

Celých 83,0 % respondentů vlastnících rodinný dům žije v místě bydliště více jak 10 let. Zbylých 17,0 % respondentů, kteří žijí v rodinném domě méně než 10 let, však tvoří 38,5 % z celkového počtu respondentů, kteří se do rodinného domu přistěhovali. Posledních 10 let tak představuje více jak 1/3 objemu veškeré migrace směřující do rodinných domů. Nárůst objemu migrace směřující za posledních 10 let do rodinných domů souvisí i s rychlou domovní výstavbou, kterou Česká republika v poslední dekádě zažila (Ouředníček 2008).

Pro srovnání objemu migrace do rodinných domů v poslední dekádě jsem se rozhodla data srovnat s objemem migrace v družstevních bytech. Celkem 86,8 % respondentů, kteří žijí v družstevních bytech, v něm žijí více jak 10 let. 13,2 % respondentů, kteří žijí v družstevním bytě méně jak 10 let však tvoří pouze ¼ celkové migrace směřující do družstevních bytů. V posledních 10 letech tedy docházelo k výraznějšímu posunu obyvatelstva do rodinných domů.

Tabulka č. 4: Typ současného bydlení v závislosti na počtu stěhování

Bydlí v bytě/domě, je vlastník/nájemce	Počet stěhování			Celkem
	ne	jednou	vícekrát	
byt v podnájmu	40 7,60%	22 8,00%	34 14,50%	96 9,30%
byt v nájmu	56 10,70%	41 14,90%	38 16,20%	135 13,00%
byt v osobním vlastnictví	121 23,00%	57 20,70%	60 25,50%	238 23,00%
družstevní byt	51 9,70%	28 10,10%	27 11,50%	106 10,20%
podnikový byt	1 0,20%	2 0,70%	0 0,00%	3 0,30%
státní byt	20 3,80%	8 2,90%	10 4,30%	38 3,70%
rodinný dům v nájmu	12 2,30%	5 1,80%	5 2,10%	22 2,10%
rodinný dům v osobním vlastnictví	211 40,20%	109 39,50%	57 24,30%	377 36,40%
jiné	13 2,50%	4 1,40%	4 1,70%	21 2,00%
Celkem	525 100,00%	276 100,00%	235 100,00%	1036 100,00%

5 cells (18,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,68.
Pearson Chi-Square: 32,426; Asymp. Sig. (2-sided): 0,009

Poznámka: znění otázek: „V současnosti bydlíte v:“, „Stěhoval jste se někdy ve svém životě? Nepočítejte, prosím, stěhování v rámci jednoho města/obce“.

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 5: Typ současného bydlení v závislosti na délce života v místě současného bydlení

Bydlí v bytě/domě, je vlastník/nájemce	Žije v místě bydliště déle než deset let?		Celkem
	10 let a méně	více než 10 let, nestěhoval se	
byť v podnájmu	40 17,60%	56 6,90%	96 9,30%
byť v nájmu	43 18,90%	92 11,40%	135 13,00%
byť v osobním vlastnictví	47 20,70%	191 23,60%	238 23,00%
družstevní byť	14 6,20%	92 11,40%	106 10,20%
podnikový byť	0 0,00%	3 0,40%	3 0,30%
státní byť	10 4,40%	28 3,50%	38 3,70%
rodinný dům v nájmu	6 2,60%	16 2,00%	22 2,10%
rodinný dům v osobním vlastnictví	64 28,20%	313 38,70%	377 36,40%
jiné	3 1,30%	18 2,20%	21 2,00%
Celkem	227 100,00%	809 100,00%	1036 100,00%

4 cells (22,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,66.
Pearson Chi-Square: 42,76; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „V současnosti bydlíte v:“, „Jak dlouho žijete v místě svého současného bydlení (městě, resp. obci)?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 6 představuje relativně homogenní zastoupení respondentů různých věkových kategorií ve všech typech bydlení. Pokud však izolujeme pouze věkovou skupinu 20-29 let, můžeme si povšimnout vysoké koncentrace této věkové skupiny v bytech v podnájmu, která dvojnásobně převyšuje míru zastoupení ostatních věkových kategorií populace v tomto typu bydlení. Předpokladem této skutečnosti je souvislost jevu s vysokým specifickým migračním saldem této věkové skupiny. Vzhledem k nízkému zastoupení věkové skupiny 15-19 let v bytech v podnájmu se lze domnívat, že vysoký přírůstek ve věkové skupině 20-29

let je důsledkem migrační motivace této věkové skupiny za vzděláváním a snahou mladých lidí se osamostatnit.

Tabulka č. 6: Typ současného bydlení v závislosti na věku respondenta

Bydlí v bytě/domě, je vlastník/nájemce	Věk					Celkem
	15 - 19	20 - 29	30 - 44	45 - 59	60+	
byť v podnájmu	5 6,60%	33 17,70%	24 9,10%	17 6,40%	17 7,30%	96 9,40%
byť v nájmu	9 11,80%	22 11,80%	42 15,80%	37 14,00%	25 10,80%	135 13,20%
byť v osobním vlastnictví	18 23,70%	45 24,20%	61 23,00%	55 20,80%	54 23,30%	233 22,80%
družstevní byť	6 7,90%	12 6,50%	25 9,40%	32 12,10%	29 12,50%	104 10,20%
podnikový byť	0 0,00%	0 0,00%	2 0,80%	1 0,40%	0 0,00%	3 0,30%
státní byť	1 1,30%	6 3,20%	11 4,20%	13 4,90%	7 3,00%	38 3,70%
rodinný dům v nájmu	3 3,90%	6 3,20%	6 2,30%	1 0,40%	6 2,60%	22 2,10%
rodinný dům v osobním vlastnictví	31 40,80%	54 29,00%	93 35,10%	105 39,60%	89 38,40%	372 36,30%
jiné	3 3,90%	8 4,30%	1 0,40%	4 1,50%	5 2,20%	21 2,10%
Celkem	76 100,00%	186 100,00%	265 100,00%	265 100,00%	232 100,00%	1024 100,00%

12 cells (26,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,22.
Pearson Chi-Square: 53,624; Asymp. Sig. (2-sided): 0,01

Poznámka: znění otázek: „V současnosti bydlíte v:“, „Kolik je Vám let?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 7 dále rozvádí migrační motivaci respondentů v závislosti na typu bydlení s potvrzením statistické významnosti. Z této tabulky je jasně patrná již výše zmiňovaná výrazná sedentarizace respondentů žijících v rodinném domě. 88,4 % respondentů žijících v rodinném domě neuvažuje v příštích 3 letech o stěhování. Pouze 8,6 % obyvatel rodinných domů se chce v blízké době (cca 3 roky) stěhovat. Do těchto čísel musíme zahrnout především věkovou skupinu 20-29 let, která vykazuje větší intenzitu potenciální migrace. Předpokladem vyšší míry potenciální migrace této věkové skupiny je založení vlastní rodiny, dosažitelnost vzdělání a nabídka pracovních příležitostí.

Tabulka č. 7: Potenciální migrace v závislosti na typu současného bydlení

Uvažuje o přestěhování do 3 let	Místo, kde žije			Celkem
	byt	dům	jiné	
určitě ano	39 6,30%	17 4,30%	1 4,80%	57 5,50%
spíše ano	60 9,70%	17 4,30%	3 14,30%	80 7,70%
spíše ne	163 26,50%	48 12,00%	4 19,00%	215 20,80%
určitě ne	301 48,90%	305 76,40%	7 33,30%	613 59,20%
NEVÍ	53 8,60%	12 3,00%	6 28,60%	71 6,90%
Celkem	616 100,00%	399 100,00%	21 100,00%	1036 100,00%

4 cells (26,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,16.
Pearson Chi-Square: 96,21; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Uvažujete v blízké době, tj. cca do 3 let o přestěhování?“, „V současnosti bydlíte v:“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

6. 2. 2 Typ sídla

Preference typu lidského sídla rozděluje Českou společnost na dva relativně homogenní vzájemně protikladné tábory. Obyvatelé měst vnímají v 66,3 % město za ideální typ sídla, podobně venkovská část chápe venkov v 64,4 % jako ideál. Ve městě i na venkově je i podobně velká část „přeběhlíků“, kteří preferují opačný typ sídla a tvoří zhruba ¼ respondentů (viz Tabulka č. 8). Následující tabulka (Tabulka č. 9) pak odkazuje na podrobnější analýzu daného fenoménu, která dokresluje výraznou tendenci projevu „efektu sousedství“ (neighbourhood effect) v rámci preference typu sídla, který se podílí přibližně 56 % na sídelních preferencích napříč všemi kategoriemi.

Tabulka č. 8: Ideální typ sídla v závislosti na typu současného sídla

Ideální typ sídla	Místo, kde žije		Celkem
	město	venkov	
město	478 66,30%	76 25,50%	554 54,40%
venkov	171 23,70%	192 64,40%	363 35,60%
jiné	9 1,20%	1 0,30%	10 1,00%
neví	63 8,70%	29 9,70%	92 9,00%
Celkem	721 100,00%	298 100,00%	1019 100,00%

1 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,92.
Pearson Chi-Square: 164,666; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?, „V současnosti bydlíte v:“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 9: Konkrétní typ současného sídla v závislosti na ideálním typu sídla

Typ města nebo obce	Ideální typ sídla							Celkem
	Praha	velkoměsto	středně velké město	menší město	venkov	jiné	NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT	
Praha	78 57,40%	5 4,40%	4 3,10%	3 1,70%	21 5,80%	1 10,00%	11 12,00%	123 12,10%
velkoměsto	8 5,90%	66 57,90%	11 8,70%	11 6,20%	27 7,40%	3 30,00%	9 9,80%	135 13,20%
středně velké město	19 14,00%	15 13,20%	74 58,30%	24 13,60%	61 16,80%	4 40,00%	21 22,80%	218 21,40%
menší město	13 9,60%	13 11,40%	27 21,30%	107 60,50%	62 17,10%	1 10,00%	22 23,90%	245 24,00%
venkovská obec v blízkosti Prahy	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	1 0,60%	1 0,30%	0 0,00%	0 0,00%	2 0,20%
venkovská obec v blízkosti velkoměsta	4 2,90%	2 1,80%	0 0,00%	4 2,30%	31 8,50%	0 0,00%	3 3,30%	44 4,30%
venkovská obec v blízkosti menšího nebo středně velkého města	12 8,80%	8 7,00%	8 6,30%	20 11,30%	134 36,90%	1 10,00%	20 21,70%	203 19,90%
venkovská obec vzdálená od města	1 0,70%	5 4,40%	2 1,60%	7 4,00%	26 7,20%	0 0,00%	6 6,50%	47 4,60%
samota	1 0,70%	0 0,00%	1 0,80%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	0 0,00%	2 0,20%
Celkem	136 100,00%	114 100,00%	127 100,00%	177 100,00%	363 100,00%	10 100,00%	92 100,00%	1019 100,00%

24 cells (38,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,02.
Pearson Chi-Square: 830,717; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Jakého typu je, dle Vašeho názoru, město/obec, kde v současné době dlouhodoběji bydlíte, tj. minimálně 1 rok? (V případě, že ve městě/obci bydlíte méně než 1 rok, odpovězte ve vztahu k Vašemu předchozímu dlouhodobějšímu místu bydliště)“, „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

V rozložení ideálního typu sídla v závislosti na subjektivním hodnocení životní úrovně dopadlo poměrně překvapivě lehce ve prospěch měst. 45,7 % respondentů, kteří preferovali město, považují svou životní úroveň za dobrou. Lidé, kteří preferovali venkov, cítí svou životní úroveň jako dobrou v 40,2 % (blíže viz Tabulka č. 10). Nebyla potvrzena statistická

významnost vztahu subjektivního pocitu životní úrovně a preference ideálního typu sídla, tyto dva faktory jsou tedy s velkou pravděpodobností na sobě nezávislé.

Tabulka č. 10: Ideální typ sídla v závislosti na subjektivně hodnocené životní úrovni

Ideální typ sídla	Životní úroveň				Celkem
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná	neví	
město	257 58,00%	216 52,90%	86 48,90%	3 60,00%	562 54,50%
venkov	148 33,40%	150 36,80%	69 39,20%	1 20,00%	368 35,70%
jiné	5 1,10%	3 0,70%	2 1,10%	0 0,00%	10 1,00%
neví	33 7,40%	39 9,60%	19 10,80%	1 20,00%	92 8,90%
Celkem	443 100,00%	408 100,00%	176 100,00%	5 100,00%	1032 100,00%

7 cells (43,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.
Pearson Chi-Square: 7,064; Asymp. Sig. (2-sided): 0,63

Poznámka: znění otázek: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?“, „Považujete životní úroveň Vaší domácnosti za:“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Rozložení preferencí ideálního typu sídla v závislosti na věku respondenta nám předkládá zajímavou mozaiku heterogenně distribuovaných hodnot. Tabulka č. 11 potvrzuje statistickou významnost této vazby. Téměř polovina (46,8 %) respondentů ve věkové skupině 15-19 let preferuje Prahu a velkoměsto jako ideální sídlo k trvalému bydlení. Venkov pak preferuje pouze 14,3 % respondentů ve věku 15-19 let. Tento prometropolitní preferenční posun mladých se rozměňuje již v kategorii 20-29 let, kde venkov zaznamenává více jak dvojnásobný nárůst preferencí na 33,9 %. Zjištění prometropolitně zaměřené mládež souvisí i s migrační realitou ČR, kdy mladší obyvatelstvo migruje do jádrových oblastí a poté do zázemí velkých měst (Ouředníček 2008). Jedná se tedy o soulad sídelních preferencí a věkově specifických migračních toků.

Venkovsky laděná věková skupina 60+ let je naopak antimetropolitní. Praha a velkoměsto získali pouze 13,8 % preferenci nejstarší věkové skupiny. Zajímavé je také relativně homogenní rozložení preferencí středně velkých a menších měst napříč všemi věkovými kategoriemi (29,9 % ve věkové kategorii 15-19 let, 31,9 % ve věkové kategorii 60+ let).

Tabulka č. 11: Ideální typ sídla v závislosti na věku respondenta

Ideální typ sídla	Věk					Celkem
	15 - 19	20 - 29	30 - 44	45 - 59	60+	
Praha	18 23,40%	37 19,90%	33 12,50%	35 13,20%	14 6,00%	137 13,40%
velkoměsto	18 23,40%	17 9,10%	33 12,50%	28 10,60%	18 7,80%	114 11,10%
středně velké město	13 16,90%	22 11,80%	34 12,80%	31 11,70%	28 12,10%	128 12,50%
menší město	10 13,00%	31 16,70%	34 12,80%	56 21,10%	46 19,80%	177 17,30%
venkov	11 14,30%	63 33,90%	100 37,70%	93 35,10%	100 43,10%	367 35,80%
jiné	0 0,00%	2 1,10%	3 1,10%	3 1,10%	2 0,90%	10 1,00%
NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT	7 9,10%	14 7,50%	28 10,60%	19 7,20%	24 10,30%	92 9,00%
Celkem	77 100,00%	186 100,00%	265 100,00%	265 100,00%	232 100,00%	1025 100,00%

5 cells (14,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,75.
Pearson Chi-Square: 61,088; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?“, „Kolik je Vám let?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 12 představuje závislost intenzity potenciální migrace obyvatelstva na sídelní realitě respondenta. Potenciální migraci pociťuje 14,5 % městských respondentů, oproti 9,8 % venkovského obyvatelstva. Celkem 67,8 % respondentů z venkova uvedlo, že se určitě nehodlá v blízké době stěhovat (do 3 let), takovou sídelní jistotu pociťuje jen 56,2 % respondentů z města. Tabulka č. 13 ilustruje vztah sídelní preference a relativní prognózu směru plánované migrace, míra závislosti těchto faktorů se pohybuje mimo statistickou významnost. Důležité

je poznamenat, že pouze 8,03 % respondentů nemá představu o typu svého potenciálního sídla.

Tabulka č. 12: Potenciální migrace v závislosti na typu současného sídla

Uvažuje o přestěhování do 3 let?	Místo, kde žije		Celkem
	město	venkov	
určitě ano	47 6,50%	10 3,40%	57 5,60%
spíše ano	58 8,00%	19 6,40%	77 7,60%
spíše ne	156 21,60%	53 17,80%	209 20,50%
určitě ne	405 56,20%	202 67,80%	607 59,60%
NEVÍ	55 7,60%	14 4,70%	69 6,80%
Celkem	721 100,00%	298 100,00%	1019 100,00%

0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,67.
Pearson Chi-Square: 13,521; Asymp. Sig. (2-sided): 0,009

Poznámka: znění otázek: „Uvažujete v blízké době, tj. cca do 3 let o přestěhování?“, „Jakého typu je, dle Vašeho názoru, město/obec, kde v současné době dlouhodoběji bydlíte, tj. minimálně 1 rok? (V případě, že ve městě/obci bydlíte méně než 1 rok, odpovězte ve vztahu k Vašemu předchozímu dlouhodobějšímu místu bydliště)“.

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 13: Potenciální migrace v závislosti na ideálním typ sídla

Uvažuje o přestěhování do 3 let?	Ideální typ sídla				Celkem
	město	venkov	jiné	neví	
určitě ano	32 5,70%	21 5,70%	0 0,00%	4 4,30%	57 5,50%
spíše ano	50 8,80%	23 6,20%	0 0,00%	7 7,60%	80 7,70%
spíše ne	129 22,80%	67 18,20%	4 40,00%	15 16,30%	215 20,70%
určitě ne	311 54,90%	241 65,30%	6 60,00%	55 59,80%	613 59,10%
NEVÍ	44 7,80%	17 4,60%	0 0,00%	11 12,00%	72 6,90%
Celkem	566 100,00%	369 100,00%	10 100,00%	92 100,00%	1037 100,00%

4 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,55.
Pearson Chi-Square: 20,118; Asymp. Sig. (2-sided): 0,065

Poznámka: znění otázek: „Uvažujete v blízké době, tj. cca do 3 let o přestěhování?“, „Kdyby jste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

V souvislosti s vysokým specifickým migračním saldem Prahy a velkoměst v kategorii 20-35 let přikládám následující tabulku (Tabulka č. 14) závislosti ideálního typu sídla na rodinném stavu, která potvrzuje statistickou významnost vztahu sídelních preferencí a rodinného stavu. Celkem 63,8 % svobodných respondentů preferuje městský typ sídla, z toho 20,9 % preferuje Prahu. U ženatých / vdaných, rozvedených i ovdovělých respondentů pozorujeme růst preferencí venkovských sídel a malých a středně velkých měst. Dochází tak ke změně sídelních preferencí na podkladě změny rodinného stavu. Změna rodinného stavu je také jednou z častých příčin migrace (Drbohlav 1989). Lze předpokládat, že spolu se změnou rodinného stavu dochází i k postupné změně sídelních preferencí, které se pak podílí na eskalaci migrační motivace a následně k realizaci vlastní migrace.

Tabulka č. 14: Ideální typ sídla v závislosti na rodinném stavu respondenta

Ideální typ města nebo obce	Rodinný stav					Celkem
	svobodný, svobodná	ženatý, vdaná (registrované partnerství)	rozvedený, rozvedená	vdovec, vdova	NEVÍ	
Praha	62 20,9%	57 11,5%	16 10,9%	6 6,2%	0 ,0%	141 13,6%
velkoměsto	41 13,9%	47 9,5%	20 13,6%	9 9,3%	0 ,0%	117 11,3%
středně velké město	43 14,5%	56 11,3%	18 12,2%	10 10,3%	0 ,0%	127 12,3%
menší město	43 14,5%	96 19,4%	25 17,0%	16 16,5%	0 ,0%	180 17,4%
venkovská obec v blízkosti Prahy	2 ,7%	16 3,2%	5 3,4%	0 ,0%	0 ,0%	23 2,2%
venkovská obec v blízkosti velkoměsta	25 8,4%	45 9,1%	12 8,2%	6 6,2%	0 ,0%	88 8,5%
venkovská obec v blízkosti menšího nebo středně velkého města	34 11,5%	95 19,2%	25 17,0%	27 27,8%	1 100,0%	182 17,6%
venkovská obec vzdálená od města	12 4,1%	31 6,3%	11 7,5%	8 8,2%	0 ,0%	62 6,0%
samota	6 2,0%	4 ,8%	3 2,0%	1 1,0%	0 ,0%	14 1,4%
jiné	4 1,4%	3 ,6%	2 1,4%	1 1,0%	0 ,0%	10 1,0%
NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT	24 8,1%	45 9,1%	10 6,8%	13 13,4%	0 ,0%	92 8,9%
Celkem	296 100,0%	495 100,0%	147 100,0%	97 100,0%	1 100,0%	1036 100,0%

20 cells (36,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.
Pearson Chi-Square: 64,095; Asymp. Sig. (2-sided): 0,009

Poznámka: znění otázek: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?“, „Jste:“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Preference ideálního typu sídla jsou determinovány prostředím bydliště respondenta povětšinou výrazným „efektem sousedství“ (neighbourhood effect). Z následující tabulky (Tabulka č. 15) je patrné mírné oslabení „efektu sousedství“ v prostředí rušné městské ulice a naopak posílení v prostředí vilové čtvrti nebo u parku a velké zahrady. Po očištění od efektu sousedství dochází k mírné převaze atraktivity venkovského typu sídla nad městskou zástavbou.

Tabulka č. 15: Prostředí současného bydliště v závislosti na ideálním typu sídla

Prostředí bydliště	Ideální typ sídla				Celkem
	město	venkov	jiné	neví	
typické městské sídliště	163 28,80%	61 16,50%	2 20,00%	24 26,10%	250 24,10%
rušná městská ulice	72 12,70%	34 9,20%	2 20,00%	5 5,40%	113 10,90%
tišší postranní městská ulice	173 30,60%	67 18,20%	4 40,00%	19 20,70%	263 25,40%
vilová čtvrť nebo u parku, velké zahrady apod.	59 10,40%	14 3,80%	1 10,00%	13 14,10%	87 8,40%
blízko továren, skladů, dolů, nádraží, dálnice apod.	16 2,80%	6 1,60%	0 0,00%	0 0,00%	22 2,10%
typická venkovská zástavba	71 12,50%	167 45,30%	1 10,00%	27 29,30%	266 25,70%
samota	4 0,70%	13 3,50%	0 0,00%	4 4,30%	21 2,00%
jiné	8 1,40%	7 1,90%	0 0,00%	0 0,00%	15 1,40%
Celkem	566 100,00%	369 100,00%	10 100,00%	92 100,00%	1037 100,00%

11 cells (34,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.
Pearson Chi-Square: 163,276; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Jak byste označil prostředí Vašeho bydliště?, „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 16 poukazuje na migrační konzervatismus respondentů v závislosti na typu sídla. Populace středně velkých měst je ve vzorku studované populace relativně nejstálejším obyvatelstvem. Naopak respondenti z Prahy mají největší migrační zkušenosti. Zajímavá je i poměrně vyrovnaná struktura a míra migrační minulosti respondentů z velkoměst, menších měst a venkovských obcí. Celkově se však závislost migračního konzervatismu na typu sídla statisticky neprokázala.

Tabulka č. 16: Počet stěhování respondenta v závislosti na typu současného sídla

Počet stěhování během života	Místo, kde žije					Celkem
	Praha	velkoměsto	středně velké město	menší město	venkovská obec	
zatím ne	56 45,50%	70 51,90%	127 58,30%	121 49,40%	145 48,70%	519 50,90%
ano, jedenkrát	33 26,80%	33 24,40%	50 22,90%	73 29,80%	81 27,20%	270 26,50%
ano, dvakrát	23 18,70%	17 12,60%	25 11,50%	26 10,60%	38 12,80%	129 12,70%
ano, třikrát	6 4,90%	7 5,20%	7 3,20%	15 6,10%	19 6,40%	54 5,30%
ano, čtyřikrát	2 1,60%	4 3,00%	6 2,80%	6 2,40%	8 2,70%	26 2,60%
ano, pětkrát	2 1,60%	0 0,00%	2 0,90%	1 0,40%	2 0,70%	7 0,70%
ano, více než pětkrát	1 0,80%	4 3,00%	1 0,50%	3 1,20%	5 1,70%	14 1,40%
Celkem	123 100,00%	135 100,00%	218 100,00%	245 100,00%	298 100,00%	1019 100,00%

12 cells (34,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,84.
Pearson Chi-Square: 21,022; Asymp. Sig. (2-sided): 0,637

Poznámka: znění otázek: „Stěhoval jste se někdy ve svém životě? Nepočítejte, prosím, stěhování v rámci jednoho města/obce“, „Jakého typu je, dle Vašeho názoru, město/obec, kde v současné době dlouhodoběji bydlíte, tj. minimálně 1 rok? (V případě, že ve městě/obci bydlíte méně než 1 rok, odpovězte ve vztahu k Vašemu předchozímu dlouhodobějšímu místu bydliště)“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

6. 2. 3 Domov

Domov je nejdůležitějším místem člověka (Tuan 1975). Pro výzkum regionálních a sídelních preferencí, využívající východiska kritické geografie, je důležitý subjektivní pohled respondentů na nejbližší okolí - domov. Pojem domova v tomto ohledu chápu nejen jako soubor tezí založených na respondentově racionální úvaze, nýbrž jako holisticky utvářený vztah respondenta k místu rodiště, či mnohaletého bydliště. Kvalitní a silný vztah k domovu je pro mě jedním ze základních kamenů migračního konzervatismu obyvatelstva a je nejvýraznějším činitelem fenoménu sousedského efektu (neighbourhood effect).

Základním předpokladem silného vztahu k domovu je chápat určité místo jako domov. Přiblížení představ respondentů o domově jsou patrné v Grafu č. 3 (viz Příloha č. 3). Nabízené možnosti představovaly chápání domova na hierarchicky rostoucích měřítkových úrovních. Domov je pro obyvatelstvo stále velmi důležitým pojmem, pouze necelých 0,5 % respondentů nemá pocit, že je někde doma a 1,5 % respondentů nedokázalo na otázku odpovědět. Domov do velikosti regionální měřítkové úrovně chápe 88,3 % respondentů. Z těchto dat můžeme předběžně říci, že respondenti měli jasnou představu o pojmu domova a drtivá většina české populace proto zaujímá subjektivní vazby k určitému prostoru a cítí se v daném prostředí doma. Tyto vazby jedince k domovu obsahují hodnoty, které nejsou v ekonomicky zaměřených studiích, které simplifikují člověka na „homo economicus“, identifikovány (Kotačka 1972).

Věkové rozložení respondentů - migrantů, kteří se do svého současného domova přestěhovali, je poměrně zajímavě stratifikováno a uspořádáno. Tabulka č. 17 podává informace o délce života respondenta v daném bydlišti v závislosti na jeho věku, která je potvrzena statistickou významností. Nejdélší sídelní stabilitu v současném bydlišti vykazuje věková skupina 60+ let. Celkem 60,0 % respondentů starších 60ti let žije v současném bydlišti více jak 21 let. Po Sametové revoluci tak došlo k migraci 40,0 % respondentů této věkové skupiny. Naproti tomu od roku 1989 uskutečnilo svou migraci 64,4 % respondentů ve věkové skupině 45-

59 let, 84,7 % respondentů ve věkové skupině 30-44 let a 96,6 % respondentů ve věkové skupině 20-29 let.

Tabulka č. 17: Délka života v současném bydlišti v závislosti na věku respondenta

Jak dlouho žije v současném bydlišti	Věk					Celkem
	15 - 19	20 - 29	30 - 44	45 - 59	60+	
méně než 1 rok	1 7,10%	6 10,20%	7 4,90%	0 0,00%	3 2,30%	17 3,40%
1-2 roky	2 14,30%	17 28,80%	12 8,30%	14 8,80%	1 0,80%	46 9,10%
3-5 let	2 14,30%	14 23,70%	35 24,30%	15 9,40%	4 3,10%	70 13,80%
6-10 let	7 50,00%	16 27,10%	29 20,10%	23 14,40%	16 12,30%	91 17,90%
11-20 let	2 14,30%	4 6,80%	39 27,10%	51 31,90%	28 21,50%	124 24,50%
více než 21 let	0 0,00%	2 3,40%	22 15,30%	57 35,60%	78 60,00%	159 31,40%
Celkem	14 100,00%	59 100,00%	144 100,00%	160 100,00%	130 100,00%	507 100,00%

9 cells (30,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,47.
Pearson Chi-Square: 173,216; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Jak dlouho žijete v místě svého současného bydlení (městě, resp. obci)?“, „Kolik je Vám let?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 18 představuje data, na kterých můžeme porovnat chápání domova jako rodiště a domova jako bydliště. Vnímání domova a jeho okolí je v tomto ohledu rozdílné a statisticky významné. Respondenti, kteří se do současného místa bydliště přistěhovali, vykazují vyšší míru chápání domova na nejnižší měřítkové úrovni v rámci svého domu - bytu. Naopak rodáci nejčastěji spojují svůj domov s celým městem. Tento měřítkový rozdíl v chápání pojmu domova si vysvětlují rozsáhlejší mentální mapou obce rodáky, kteří tvořili své mentální mapy domova již v mládí a znají důkladně okolní prostředí. Jeví se jako pravděpodobné, že respondenti – rodáci, kteří chápou pojem domova jako obec – kraj ve kterém žijí, mají daleko silnější a stabilnější vztah k danému území. Tyto závěry potvrzuje i Tabulka č. 19, která poukazuje na nízké tendence rodáků chápat domov pouze jako svůj dům či byt.

Tabulka č. 18: Chápání měřítkové úrovně domova v závislosti na počtu stěhování

Pojem domova	Počet stěhování			Celkem
	ne	jednou	vícekrát	
jen se svým bytem, domem	148 28,10%	100 36,20%	75 31,90%	323 31,10%
s ulicí, čtvrtí, kde bydlí	76 14,40%	34 12,30%	39 16,60%	149 14,40%
s celým městem, obcí, kde bydlí	211 40,10%	89 32,20%	70 29,80%	370 35,70%
s krajem, v němž bydlí	36 6,80%	24 8,70%	14 6,00%	74 7,10%
s Českou republikou, Českem	39 7,40%	24 8,70%	26 11,10%	89 8,60%
s Evropou	4 0,80%	0 0,00%	2 0,90%	6 0,60%
s celým světem, je všude doma	0 0,00%	2 0,70%	4 1,70%	6 0,60%
nemá pocit, že je někde doma	3 0,60%	1 0,40%	1 0,40%	5 0,50%
NEVÍ	9 1,70%	2 0,70%	4 1,70%	15 1,40%
Celkem	526 100,00%	276 100,00%	235 100,00%	1037 100,00%

11 cells (40,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,13.
Pearson Chi-Square: 27,58; Asymp. Sig. (2-sided): 0,035

Poznámka: znění otázek: „Být někde doma může pro lidi znamenat různé věci. S čím si nejvíce spojujete svůj domov Vy osobně?“, „Stěhoval jste se někdy ve svém životě? Nepočítejte, prosím, stěhování v rámci jednoho města/obce.“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 19: Život v místě rodiště v závislosti na měřítkové úrovni chápání domova

Bydlí tam, kde vyrůstal	Pojem domova									Celkem
	jen se svým bytem, domem	s ulicí, čtvrtí, kde bydlí	s celým městem, obcí, kde bydlí	s krajem, v němž bydlí	s Českou republikou, Českem	s Evropou	s celým světem, je všude doma	nemá pocit, že je někde doma	NEVÍ	
ano	171 53,1%	85 57,0%	243 65,7%	45 60,8%	50 56,2%	4 66,7%	2 33,3%	3 60,0%	11 73,3%	614 59,3%
ne	151 46,9%	64 43,0%	127 34,3%	29 39,2%	39 43,8%	2 33,3%	4 66,7%	2 40,0%	4 26,7%	422 40,7%
Celkem	322 100,0%	149 100,0%	370 100,0%	74 100,0%	89 100,0%	6 100,0%	6 100,0%	5 100,0%	15 100,0%	1036 100,0%

6 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,04.

Pearson Chi-Square: 15,125; Asymp. Sig. (2-sided): 0,057

Poznámka: znění otázek: „Bydlíte nyní v místě, kde jste vyrůstal?“, „Být někde doma může pro lidi znamenat různé věci. S čím si nejvíce spojíte svůj domov Vy osobně?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 20 dává do souvislosti život respondenta v místě rodiště a dosažený stupeň vzdělání. Překvapivě nebyla potvrzena statistická významnost, pouze je patrná vyšší migrační mobilita respondentů s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Předpokladem vzniku tohoto fenoménu je osobní zkušenost respondenta s migrací za vzděláním, které se často nachází mimo dosah jeho rodiště v jádrových oblastech. Nejvyšší míru stacionarity pak vykazují lidé s neúplným a základním vzděláním.

Náhled do problematiky domova přináší i tabulka č. 21, která vztahuje domov se subjektivní životní úrovní a vztah těchto veličin je prokázán statistickou významností. Lidé žijící v místě, kde vyrůstali, hodnotí svoji životní úroveň jako dobrou o 4,5 % častěji, než lidé, kteří v současnosti bydlí jinde. Daleko výraznější jsou však rozdíly v míře špatného hodnocení životní úrovně, kdy jako špatnou hodnotilo svou úroveň pouze 13,9 % respondentů žijících v místě, kde vyrůstali. Mezi respondenty – migranty pak špatná životní úroveň představovala celých 21,5 %. Bydlet v místě, kde člověk vyrůstal se, proto jeví být relativně výhodnějším, či alespoň spokojenějším životem. Jednou z příčin tohoto poznatku spatřuji ve výsledcích tabulky č. 22, která ukazuje o 6,2 % vyšší zastoupení rodinných domů u respondentů – rodáku, než respondentů – migrantů.

Tabulka č. 20: Život v místě rodiště v závislosti na stupni dosaženého vzdělání

Bydlí tam, kde vyrůstal	Vzdělání				Celkem
	(neúplně) základní	střední bez maturity a vyučení	střední s maturitou	VOŠ, Bakalářské a VŠ	
ano	152 66,10%	222 56,10%	166 59,90%	71 55,00%	611 59,20%
ne	78 33,90%	174 43,90%	111 40,10%	58 45,00%	421 40,80%
Celkem	230 100,00%	396 100,00%	277 100,00%	129 100,00%	1032 100,00%

0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 52,63.
Pearson Chi-Square: 7,118; Asymp. Sig. (2-sided): 0,068

Poznámka: znění otázek: „Bydlíte nyní v místě, kde jste vyrůstal?“, „Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 21: Život v místě rodiště v závislosti na subjektivně hodnocené životní úrovni

Bydlí tam, kde vyrůstal	Životní úroveň				Celkem
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná	neví	
ano	273 61,80%	248 60,80%	85 48,30%	3 60,00%	609 59,10%
ne	169 38,20%	160 39,20%	91 51,70%	2 40,00%	422 40,90%
Celkem	442 100,00%	408 100,00%	176 100,00%	5 100,00%	1031 100,00%

2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,05.
Pearson Chi-Square: 10,276; Asymp. Sig. (2-sided): 0,016

Poznámka: znění otázek: „Bydlíte nyní v místě, kde jste vyrůstal?“, „Považujete životní úroveň Vaší domácnosti“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 22: Život v místě rodiště v závislosti na typu současného bydlení

Bydlí tam, kde vyrůstal	Místo, kde žije			Celkem
	byt	dům	jiné	
ano	347 56,40%	252 63,20%	14 66,70%	613 59,20%
ne	268 43,60%	147 36,80%	7 33,30%	422 40,80%
Celkem	615 100,00%	399 100,00%	21 100,00%	1035 100,00%

0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,56.
Pearson Chi-Square: 5,037; Asymp. Sig. (2-sided): 0,081

Poznámka: znění otázek: „Bydlíte nyní v místě, kde jste vyrůstal?“, „Jakého typu je, dle Vašeho názoru, město/obec, kde v současné době dlouhodoběji bydlíte, tj. minimálně 1 rok? (V případě, že ve městě/obci bydlíte méně než 1 rok, odpovězte ve vztahu k Vašemu předchozímu dlouhodobějšímu místu bydliště)“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

6. 3 Regionální preference obyvatelstva Česka

Kapitolu o regionálních preferencích obyvatelstva jsem zaměřila především na regionální preference obyvatelstva z hlediska atraktivity regionů a srovnání regionálních preferencí s migrační realitou Česka. Regionální preference zjištěné v šetření Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze dále doplňují a rozvíjejí naše poznatky o sídelních preferencích obyvatel ČR, popsanych v předchozí kapitole (Kapitole č. 6. 2).

6. 3. 1 Atraktivita regionů

Tabulka č. 23 představuje základní přehled atraktivity regionů v závislosti na regionální příslušnosti respondenta, která prokazuje statistickou významnost této závislosti. Z tabulky je patrný výrazný efekt sousedství (neighbourhood effect), který si udržuje preferenčně nejvyšší míru zastoupení ve všech regionech. Míra zastoupení efektu sousedství však není pro všechny regiony stejná. Efekt sousedství v jednotlivých regionů je představen v grafu č. 9 (viz Příloha č. 3).

Při vzájemném srovnání efektů sousedství jednotlivých regionů nalézáme podstatné rozdíly. Velikost zastoupení efektu sousedství v regionálních preferencích nám nepřímou naznačuje, jak jsou respondenti spokojeni se svým regionem. Nejvyšší zastoupení efektu sousedství si u svého obyvatelstva udržuje region Jihozápad. Téměř $\frac{3}{4}$ respondentů z regionu Jihozápad považují svůj region za nejatraktivnější region. Naopak nejslabší efekt sousedství byl vyjádřen obyvatelstvem regionu Severozápad, který od svých obyvatel získal necelou $\frac{1}{4}$ preferenčních hlasů. Je zřejmé, že trojnásobný preferenční rozdíl mezi regiony Jihozápad a Severozápad, které jsou navíc regiony sousedícími, představuje značný rozdíl v atraktivitě těchto regionů z hlediska regionálních preferencí. Vysoké zastoupení efektu sousedství získal i region Jihovýchod (65,2 %), Praha (62,3 %) a region Severovýchod (61,2 %).

Po zhodnocení efektu sousedství se naopak zaměřím na regionální preference očištěné o efekt sousedství. Regionální preference očištěné o efekt sousedství dokumentují atraktivitu regionu z hlediska respondentů žijících v jiném regionu. Regionální preference jednotlivých regionů za ideálních podmínek očištěné o efekt sousedství jsou prezentovány v grafu č. 10 (viz Příloha č. 3). Nejatraktivnějším regionem za ideálních podmínek se po očištění efektu sousedství stal Pražský region. Praha získala 25 % všech hlasů očištěných o efekt sousedství. Po Praze následují s odstupem regiony Jihovýchod a Jihozápad. Na čtvrtém místě se z hlediska atraktivity očištěné o efekt sousedství se umístilo zahraničí. Nejnížší hodnoty očištěné atraktivity vykazují shodně regiony Severozápad a Moravskoslezsko (2,4 %).

Po očištění regionálních preferencí od efektu sousedství za reálných podmínek získáváme zajímavou proměnu dat. Praha se opět stala jednoznačně nejatraktivnějším regionem za reálné situace (44,2 %), s velkým odstupem pak následoval region Jihovýchod (21,2 %), Střední Čechy (7,7 %) a zahraničí (7,7 %). Region Moravskoslezsko získal nulové preference. Praha tak představuje nejatraktivnější region za ideálních podmínek, tak za přihlédnutí k současným podmínkám respondenta.

Ráda bych na tomto místě zasadila fenomén „zlaté Prahy“ do širšího kontextu, na kterém popíši zajímavou rozdílnost mezi atraktivitou „zlaté Prahy“ a „zaslíbeného jihu“. „Zlatá Praha“ je totiž obyvatelstvem vnímána oproti „zaslíbenému jihu“ odlišným způsobem. Tuto skutečnost můžeme dokumentovat při srovnání regionálních preferenčních tendencí nejvíce a nejméně atraktivních regionů pro respondenta s ohledem na věk. Graf č. 7 a 8 (viz Příloha 3), poukazuje na neatraktivitu Prahy pro podstatnou část respondentů. Praha tak byla hodnocena zároveň jako nejvíce i nejméně atraktivní region.

Dle mého názoru představují regionální preference „zlaté Prahy“ bod střetu odlišných životních stylů a preferencí české populace. Praha je respondenty vnímána jako místo s nejlepší nabídkou pracovních příležitostí a je proto méně atraktivní pro starší generace (45+ let) a naopak vysoce atraktivní pro nastupující generace (15-29 let). Praha je neatraktivní především pro obyvatelstvo ve věkové skupině 60+ let, kde ji

jako nejpřitažlivější region hodnotilo pouze 8,6 % respondentů a jako nejméně přitažlivou celých 26,7 % respondentů. Naopak zdaleka nejatraktivnější je Praha pro věkovou skupinu 15 - 19 let s 29,9 %. Tabulka č. 24 prokazuje statistickou významnost závislosti atraktivity regionů za ideální situace na věku respondenta.

Dalším hlediskem, které je potřeba v souvislosti s kontroverzním preferenčním přístupem k Pražskému regionu zmínit je nárůst atraktivity Prahy pro respondenty se subjektivně dobrou životní úrovní (blíže viz Tabulka č. 25). Respondenti preferující Prahu a Královéhradecký kraj z více jak 50 % hodnotili svoji životní úroveň jako dobrou. Pražský region dále přitahuje absolventy vyšších odborných škol a vysokoškolsky vzdělané respondenty. Naopak nejméně přitažlivá byla Praha pro respondenty se středoškolským vzděláním s maturitou. Prahu preferovali studenti a učni a to v celých 33,3 % případů. Celkový přehled je prezentován v Tabulce č. 26. Praha je také atraktivní pro respondenty na vedoucích pracovních místech (31,8 %). Příným protikladem jsou respondenti důchodového věku s pouhými 7,6 % regionálních preferencí Prahy. Praha je dále velmi lukrativním regionem pro zahraniční migranty (Drbohlav 2010).

„Zaslíbený jih“, tedy regiony Jihozápad a Jihovýchod, je po Praze nejatraktivnějším územím České republiky. Oproti věkově specifickým preferencím Prahy vykazuje „zaslíbený jih“ relativně vysoké preference atraktivity napříč celým věkovým spektrem s výjimkou nejmladší věkové skupiny 15 - 19 let, která ovšem nehodnotí jižní regiony jako nejméně atraktivní. Z hlediska regionální příslušnosti respondentů je region Jihozápad nejatraktivnější pro respondenty ze Středočeského regionu a regionu Severozápad. Nejnižší preference obdržel region Jihozápad od respondentů ze Střední Moravy.

Z výše uvedených výsledků regionálních preferencí se lze domnívat, že pracovní uplatnění je v dnešní době pro většinu respondentů v produktivním věku rozhodujícím faktorem pro výběr regionu. Proto například i region Ústeckého kraje patří mezi nejméně preferované regiony. Oblasti Severních Čech jsou nepříznivé nejen z ekonomických důvodů, ale i z hlediska špatného životního prostředí. Ve většině případů

spojených s těžbou a zpracováním nerostných surovin. Paradoxem je území hlavního města Prahy, které nabízí velké množství různých pracovních míst, z čehož vychází i dlouhodobě nízká nezaměstnanost populace s porovnáním jiných regionů v Česku. Příznivé životní prostředí nabízí Jihočeský nebo Jihomoravský kraj, což dokazují i výše zmíněné výsledky.

Tabulka č. 23: Atraktivita ideálního regionu v závislosti na regionu (NUTS 2) současného bydliště respondenta

Nejpřitažlivější region při ideálních podmínkách	NUTS 2								Celkem
	Praha	Střední Čechy	Jiho-západ	Severo-západ	Severo-východ	Jiho-východ	Střední Morava	Moravsko-slezsko	
Hlavní město Praha	76 62,3%	16 14,8%	14 10,9%	18 15,9%	8 5,4%	16 9,9%	11 8,9%	22 16,4%	181 17,5%
Středočeský kraj	11 9,0%	54 50,0%	6 4,7%	7 6,2%	2 1,4%	2 1,2%	7 5,7%	2 1,5%	91 8,8%
Jihočeský kraj	8 6,6%	17 15,7%	60 46,9%	13 11,5%	7 4,8%	9 5,6%	4 3,3%	6 4,5%	124 12,0%
Plzeňský kraj	2 1,6%	2 1,9%	33 25,8%	6 5,3%	1 ,7%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	44 4,2%
Karlovarský kraj	4 3,3%	0 ,0%	0 ,0%	5 4,4%	1 ,7%	2 1,2%	0 ,0%	1 ,7%	13 1,3%
Ústecký kraj	1 ,8%	0 ,0%	1 ,8%	21 18,6%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	23 2,2%
Liberecký kraj	1 ,8%	0 ,0%	0 ,0%	7 6,2%	23 15,6%	1 ,6%	2 1,6%	1 ,7%	35 3,4%
Královéhradecký kraj	3 2,5%	1 ,9%	0 ,0%	1 ,9%	42 28,6%	3 1,9%	0 ,0%	2 1,5%	52 5,0%
Pardubický kraj	0 ,0%	2 1,9%	0 ,0%	0 ,0%	25 17,0%	6 3,7%	0 ,0%	1 ,7%	34 3,3%
Kraj Vysočina	1 ,8%	3 2,8%	1 ,8%	7 6,2%	5 3,4%	44 27,3%	3 2,4%	5 3,7%	69 6,7%
Jihomoravský kraj	2 1,6%	2 1,9%	5 3,9%	9 8,0%	10 6,8%	61 37,9%	8 6,5%	16 11,9%	113 10,9%
Olomoucký kraj	0 ,0%	1 ,9%	0 ,0%	1 ,9%	2 1,4%	1 ,6%	40 32,5%	8 6,0%	53 5,1%
Zlínský kraj	1 ,8%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,9%	0 ,0%	3 1,9%	33 26,8%	2 1,5%	40 3,9%
Moravskoslezský kraj	3 2,5%	1 ,9%	0 ,0%	0 ,0%	3 2,0%	2 1,2%	1 ,8%	50 37,3%	60 5,8%
Zahraničí	4 3,3%	5 4,6%	8 6,3%	9 8,0%	10 6,8%	4 2,5%	3 2,4%	12 9,0%	55 5,3%
NEVÍ, NEDOKÁŽE POSOUDIT	5 4,1%	4 3,7%	0 ,0%	8 7,1%	8 5,4%	7 4,3%	11 8,9%	6 4,5%	49 4,7%
Celkem	122 100,0%	108 100,0%	128 100,0%	113 100,0%	147 100,0%	161 100,0%	123 100,0%	134 100,0%	1036 100,0%

37 cells (28,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,36.
Pearson Chi-Square: 2240,905; Asymp. Sig. (2-sided): 0,0

Poznámka: znění otázek: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele, vybrat region, kde byste chtěl žít, pro jaký byste se rozhodl? Vyberte z regionů ten, který je pro Vás nejpřitažlivější a ten, který je pro Vás nejméně přitažlivý.“, „Dotázaný bydlí v:“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 24: Atraktivita ideálního regionu v závislosti na věku respondenta

Nejpřitažlivější region při ideálních podmínkách	Věk					Celkem
	15 - 19	20 - 29	30 - 44	45 - 59	60+	
Hlavní město Praha	23 29,90%	48 25,80%	46 17,40%	40 15,10%	20 8,60%	177 17,30%
Středočeský kraj	3 3,90%	18 9,70%	27 10,20%	21 7,90%	22 9,50%	91 8,90%
Jihočeský kraj	4 5,20%	21 11,30%	33 12,50%	33 12,50%	33 14,20%	124 12,10%
Plzeňský kraj	4 5,20%	10 5,40%	12 4,50%	7 2,60%	10 4,30%	43 4,20%
Karlovarský kraj	0 0,00%	0 0,00%	4 1,50%	3 1,10%	6 2,60%	13 1,30%
Ústecký kraj	2 2,60%	4 2,20%	6 2,30%	6 2,30%	5 2,20%	23 2,20%
Liberecký kraj	3 3,90%	2 1,10%	9 3,40%	9 3,40%	12 5,20%	35 3,40%
Královéhradecký kraj	5 6,50%	8 4,30%	14 5,30%	14 5,30%	10 4,30%	51 5,00%
Pardubický kraj	2 2,60%	8 4,30%	10 3,80%	5 1,90%	8 3,40%	33 3,20%
Kraj Vysočina	2 2,60%	7 3,80%	19 7,20%	24 9,10%	16 6,90%	68 6,60%
Jihomoravský kraj	8 10,40%	19 10,20%	23 8,70%	33 12,50%	27 11,60%	110 10,70%
Olomoucký kraj	4 5,20%	8 4,30%	14 5,30%	15 5,70%	12 5,20%	53 5,20%
Zlínský kraj	2 2,60%	5 2,70%	9 3,40%	8 3,00%	15 6,50%	39 3,80%
Moravskoslezský kraj	3 3,90%	7 3,80%	13 4,90%	16 6,00%	21 9,10%	60 5,90%
Zahraničí	7 9,10%	18 9,70%	13 4,90%	14 5,30%	3 1,30%	55 5,40%
NEVÍ, NEDOKÁŽE POSOUDIT	5 6,50%	3 1,60%	12 4,50%	17 6,40%	12 5,20%	49 4,80%
Celkem	77 100,00%	186 100,00%	264 100,00%	265 100,00%	232 100,00%	1024 100,00%

16 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,98.
Pearson Chi-Square: 93,377; Asymp. Sig. (2-sided): 0,004

Poznámka: znění otázek: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele, vybrat region, kde byste chtěl žít, pro jaký byste se rozhodl? Vyberte z regionů ten, který je pro Vás nejpřitažlivější a ten, který je pro Vás nejméně přitažlivý.“, „Kolik je Vám let?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 25: Atraktivita ideálního regionu v závislosti na subjektivně hodnocené životní úrovni

Nejpříťažlivější region při ideálních podmínkách	Životní úroveň				Celkem
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná	neví	
Hlavní město Praha	92 20,80%	61 15,00%	25 14,20%	2 40,00%	180 17,50%
Středočeský kraj	37 8,40%	36 8,80%	17 9,70%	0 0,00%	90 8,70%
Jihočeský kraj	51 11,50%	54 13,30%	18 10,20%	0 0,00%	123 11,90%
Plzeňský kraj	20 4,50%	19 4,70%	4 2,30%	1 20,00%	44 4,30%
Karlovarský kraj	4 0,90%	6 1,50%	3 1,70%	0 0,00%	13 1,30%
Ústecký kraj	11 2,50%	8 2,00%	4 2,30%	0 0,00%	23 2,20%
Liberecký kraj	15 3,40%	11 2,70%	9 5,10%	0 0,00%	35 3,40%
Královéhradecký kraj	28 6,30%	20 4,90%	4 2,30%	0 0,00%	52 5,00%
Pardubický kraj	11 2,50%	17 4,20%	5 2,80%	0 0,00%	33 3,20%
Kraj Vysočina	31 7,00%	23 5,70%	13 7,40%	1 20,00%	68 6,60%
Jihomoravský kraj	42 9,50%	44 10,80%	27 15,30%	0 0,00%	113 11,00%
Olomoucký kraj	22 5,00%	25 6,10%	6 3,40%	0 0,00%	53 5,10%
Zlínský kraj	20 4,50%	15 3,70%	5 2,80%	0 0,00%	40 3,90%
Moravskoslezský kraj	19 4,30%	26 6,40%	15 8,50%	0 0,00%	60 5,80%
Zahraničí	26 5,90%	19 4,70%	10 5,70%	0 0,00%	55 5,30%
NEVÍ, NEDOKÁŽE POSOUDIT	14 3,20%	23 5,70%	11 6,30%	1 20,00%	49 4,80%
Celkem	443 100,00%	407 100,00%	176 100,00%	5 100,00%	1031 100,00%

18 cells (28,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,06.
Pearson Chi-Square: 45,704; Asymp. Sig. (2-sided): 0,443

Poznámka: znění otázek: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele, vybrat region, kde byste chtěl žít, pro jaký byste se rozhodl? Vyberte z regionů ten, který je pro Vás nejpříťažlivější a ten, který je pro Vás nejméně příťažlivý.“, „Považujete životní úroveň Vaší domácnosti:“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 26: Atraktivita ideálního regionu v závislosti na dosaženém stupni vzdělání

Nejpříťažlivější region při ideálních podmínkách	Vzdělání				Celkem
	(neúplně) základní	střední bez maturity a vyučení	střední s maturitou	VOŠ, Bakalářské a VŠ	
Hlavní město Praha	45 19,50%	63 15,90%	41 14,90%	32 24,80%	181 17,50%
Středočeský kraj	23 10,00%	31 7,80%	25 9,10%	12 9,30%	91 8,80%
Jihočeský kraj	21 9,10%	55 13,90%	35 12,70%	12 9,30%	123 11,90%
Plzeňský kraj	8 3,50%	20 5,10%	10 3,60%	6 4,70%	44 4,30%
Karlovarský kraj	3 1,30%	4 1,00%	3 1,10%	3 2,30%	13 1,30%
Ústecký kraj	5 2,20%	11 2,80%	5 1,80%	2 1,60%	23 2,20%
Liberecký kraj	9 3,90%	13 3,30%	9 3,30%	4 3,10%	35 3,40%
Královéhradecký kraj	8 3,50%	21 5,30%	16 5,80%	7 5,40%	52 5,00%
Pardubický kraj	7 3,00%	15 3,80%	7 2,50%	4 3,10%	33 3,20%
Kraj Vysočina	13 5,60%	29 7,30%	20 7,20%	6 4,70%	68 6,60%
Jihomoravský kraj	30 13,00%	45 11,40%	23 8,30%	14 10,90%	112 10,90%
Olomoucký kraj	12 5,20%	15 3,80%	21 7,60%	5 3,90%	53 5,10%
Zlínský kraj	8 3,50%	19 4,80%	12 4,30%	1 0,80%	40 3,90%
Moravskoslezský kraj	14 6,10%	23 5,80%	16 5,80%	7 5,40%	60 5,80%
Zahraničí	13 5,60%	14 3,50%	20 7,20%	8 6,20%	55 5,30%
NEVÍ, NEDOKÁŽE POSODIT	12 5,20%	18 4,50%	13 4,70%	6 4,70%	49 4,70%
Celkem	231 100,00%	396 100,00%	276 100,00%	129 100,00%	1032 100,00%

7 cells (10,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,63.
Pearson Chi-Square: 35,325; Asymp. Sig. (2-sided): 0,849

Poznámka: znění otázek: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele, vybrat region, kde byste chtěl žít, pro jaký byste se rozhodl? Vyberte z regionů ten, který je pro Vás nejpříťažlivější a ten, který je pro Vás nejméně příťažlivý.“, „Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

6. 3. 2 Srovnání regionálních preferencí s migrační realitou obyvatelstva Česka

Získané regionální preference z šetření Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze z roku 2010 jsem porovnávala s daty Českého statistického úřadu o reálné vnitrostátní migraci z roku 2009. Porovnáním těchto dat získáme představu o odlišnosti migračního a preferenčního obrazu obyvatelstva Česka. Matice směru regionálních preferencí je prezentována v tabulce č. 27 (viz Příloha č. 3). Matice směru regionálních preferencí nám udává preferenční zastoupení atraktivity regionu z hlediska regionální příslušnosti respondenta. Matice směru regionálních preferencí je očištěna o efekt sousedství. Matice migračních směrů obyvatelstva Česka za rok 2009 je prezentována v tabulce č. 28 (viz Příloha č. 3). Matice migračních směrů nám charakterizuje směr reálné vnitrostátní migrace mezi jednotlivými regiony NUTS 2. Migrace uvnitř regionu zde není zahrnuta.

Přímé srovnání matice regionálních preferencí a matice migračních směrů je uvedeno v tabulce č. 29 (viz Příloha č. 3). V této tabulce je vyjádřena procentuální rozdílnost (v absolutních hodnotách) regionálních preferencí a migrační reality na území Česka. Z vlastního srovnání vyplývá většinová shoda migračního a preferenčního obrazu s několika důležitými rozdíly. Největší odchylku mezi migračním a preferenčním obrazem představuje situace mezi Prahou a regionem Středních Čech, kde rozdíl hodnot přesahuje 30 %. Regionální preference nedokázaly postihnout vysokou míru migrace obyvatelstva, která mezi těmito regiony v reálné situaci probíhá. Lze předpokládat, že velký rozdíl mezi regionálními preferencemi Středních Čech a vlastní migrační realitou je způsoben suburbanizačním procesem, který přesahuje hranice Pražského regionu a zasahuje do regionu Středních Čech. Celý suburbanizační proces je pak v regionálních preferencích zastížen jako vysoká míra atraktivity Pražského regionu, přestože reálné migrační tendence obyvatelstva jsou realizovány na území regionu Středních Čech.

6. 4 Zhodnocení vývoje regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva na území ČR

Ačkoliv regionální a sídelní preference jsou jevem komplexním a multifaktoriálním, pokusím se v této kapitole shrnout jevy, zjištění a tendence pramenící z šetření Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, které bylo strukturovaně rozebráno a analyzováno ve výše uvedených podkapitolách. Pro možnost srovnání se staršími výzkumy a zhodnocení vývoje v oblasti regionálních a sídelních preferencí se nemohu ubránit určité generalizaci dat tak, abych postihla především main-streamové jevy a tendence. Základním faktorem, podle kterého jsem se rozhodla vytvořit systém, na jehož základě se budu snažit podat generalizovanou představu o vývoji regionálních a sídelních preferencí na území ČR, je věk. Rozdílnost regionálních a sídelních preferencí v závislosti na věku respondenta představovala nejmarkantnější diverzifikaci populace. Z výsledků šetření plyne velmi nízká odlišnost regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva v závislosti na pohlaví respondenta, z tohoto důvodu postrádá podrobné dělení smysl. Populaci ČR můžeme generalizovat dle věku do tří základních věkových skupin, kde každá skupina sleduje své specifické cíle, na jejichž základě dochází k často přímo protikladným regionálním a sídelním preferencím daných skupin. Tyto skupiny a vlastní rozdělení populace dle věku nemusí a patrně ani nebude v průběhu času neměnné. Populace a její složení, množství, kultura, nejsou časově rigidní struktury, a proto budoucí práce budou pravděpodobně muset nalézt i jiné způsoby generalizace regionálních a sídelních preferencí. Dělení dle věku proto bude sloužit především pro účely zhodnocení výsledků vlastního výzkumu a jeho následného zasazení do kontextu výzkumných počinů na tomto poli již uskutečněných.

První skupinou jsou mladí lidé od 15–29 let. Migrační tendence této skupiny obyvatelstva jsou dle mého názoru dobře předvídatelné, reagující především na aktuální ekonomické potenciály. Většinou tendencí, prolínající se celou věkovou skupinou obyvatel mladších 30 let je snaha získat profesně - společenský status a finanční prostředky. V tomto ohledu se první skupina přibližuje termínu „homo economicus“ (Kotačka 1973),

tato vstupní teze o ambiciózní a ekonomicky zaměřené české mládeži bude dále rozvedena později. Věková skupina obyvatel 15-29 let dále potvrzuje největší nespokojenost se svým současným bydlištěm. Především mládež na venkově a v malých městech výrazně preferuje městský a velkoměstský styl života. Zároveň je pro nejmladší věkovou skupinu atraktivní i odlišný styl bydlení oproti zbytku populace a preferuje byt jako optimální způsob bydlení. Vysoký migrační potenciál této skupiny je dále podpořen vysokým zastoupením nájemného právního vztahu k místu bydliště ve věkové skupině 20-29 let. Celkově má věková skupina 15-29 let nižší nároky než zbytek populace na jiné než ekonomické potenciály sídla. Z regionálních preferencí jednoznačně vyplývá pozitivní vztah mladé generace k Pražskému regionu a to především u věkové skupiny 15-19 let, která ve valné většině preferuje metropolitní a velkoměstský styl života. Věková kategorie 20-29 let je sice již venkovskému prostředí nakloněna více, zároveň je vnímavější i k okolí bydliště, přesto preferenčně převažuje velkoměstský styl života.

Druhou skupinou jsou lidé ve středním věku 30-44 let. V této věkové skupině dochází k zásadnímu obratu, který lze charakterizovat zvýšeným zájmem o problematiku bydlení, která postupně vyrovnává závažnost ekonomicko-pracovních aspektů. Ekonomické aspekty regionálních a sídelních preferencí jsou proto přímo konfrontovány s aspekty neekonomickými, a to především rodinnými. Enormně proto narůstá potřeba kvalitního bydlení s ohledem na dobrou dostupnost pracovních aktivit. Prioritou a stěžejní sídelní preferencí této věkové skupiny se stává vlastnictví rodinného domu. Dochází ke ztrátě zájmu o život ve velkoměstě, o život v bytě a pomalu narůstá zájem o oblasti zázemí jádra a periferii. Dochází ke skokovému preferenčnímu nárůstu venkovského typu života. Přesto je okolí bydliště touto věkovou skupinou chápáno jako relativně nevýznamné, regionálně nespecifické. Důležitá je pouze vlastní dostatečná kvalita bydlení a dosažitelné pracovní příležitosti. Potenciální migrace této skupiny je proto směřována z bytu do rodinného domu s těžko předvídatelnou regionální migrační tendencí. Je pravděpodobné, že migrační tendence této věkové skupiny koreluje především s aktuální stavební a pozemkovou situací v daném regionu a nabídkou práce.

Poslední, třetí skupinou jsou lidé ve věku 45+. Tato skupina populace je již veskrze pevně spojena se svým bydlištěm a stává se de facto migračně vyčerpanou. Ačkoliv nelze považovat celou věkovou skupinu 45 – 59 let jako „migračně vyčerpanou“, hlavním stabilizačním prvkem skupiny je vlastnictví rodinných domů a bytů. Zároveň dochází k nárůstu zájmu o okolní prostředí, výraznému ústupu ekonomických migračních motivací. Ústředním motivem regionálních a sídelních preferencí je hledání klidného a zdravého životního prostředí. Výrazně je upřednostňován vesnický typ sídla a prostředí malého až středně velkého města. Pražský region nabývá jednoznačně negativní náboj, naopak Jihočeský a Moravské regiony získávají na atraktivitě. Základním rysem této skupiny je pak nejvýraznější efekt sousedství, který patrně pramení z velmi dlouhé stacionarity skupiny na daném území. Tato věková skupina preferuje klid, pohodu a přírodu.

Pro vymezení vývoje sídelních a regionálních preferencí jsem získaná data z šetření Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze porovnála s daty získanými z dřívějších výzkumů, zaměřených na regionální a sídelní preference obyvatelstva. Jmenovitě budu srovnávat data s výzkumem Lubomíra Kotačky z roku 1974, Dušana Drbohlava z roku 1989, částečně s daty Michala Illnera a Zdeny Vajdové z roku 1992, Michala Illnera z roku 1992 a Milana Jeřábka z roku 2003. S ohledem na značnou odlišnost současného reprezentativního vzorku a reprezentativních vzorků populace z let minulých, proto bude vlastní srovnání zaměřeno především na výrazné změny v preferenčním smýšlení obyvatelstva a drobné preferenční odchylky budu považovat za statisticky neprůkazné.

Srovnání současných dat s Kotačkovým výzkumem (1974) je pouze orientační z důvodu použití odlišných věkových kategorií. Kotačkův vzorek populace zahrnoval pouze osoby starší 18 let, v šetření z roku 2010 byly zahrnuty i osoby starší 15 let. Nejdůležitější změnou je změna hledisek pro výběr ideální místa bydliště. Jako nejdůležitější hodnotí dobré možnosti zaměstnání pro výběr bydliště pouze 9 % respondentů z Kotačkova výzkumu. V šetření z roku 2010 tuto možnost považuje za nejdůležitější 28,1 % respondentů.

Preference města či venkova s ohledem na věk zůstává relativně obdobná. Nejmladší věková skupina v Kotačkově výzkumu (18-24 let) preferovala větší než malé město (nad 20 000 obyvatel) v 46,1 %, mladá věková skupina ze současného výzkumu (20-29 let) preferuje větší než malé město (nad 20 000 obyvatel) v 40,8 %. Nejstarší věková skupina v Kotačkově výzkumu (55+ let) preferovala větší než malé město v 21,8 %, nejstarší věková skupina ze současného výzkumu (60+ let) preferuje větší než malé město v 25,8 %. Struktura sídelních preferencí se tak zdá být spíše vázaná na daný věk, než na danou generaci. Lze předpokládat, že vysoké preferenční zastoupení středních a velkých měst (63,6 %) v současné věkové skupině 15-19 let bude se stárnutím této generace postupně klesat.

Sídelní preference venkovských obcí mimo dosah měst zaznamenala od roku 1974 pouze 3 % pokles z 10,4 % na 7,4 %. Venkovské prostředí vzdálené od měst si tedy drží za posledních 36 let preference necelé desetiny české populace poměrně stabilně s ohledem na data prezentovaná Srbem v roce 1970, která shrnul Kotačka v roce 1974, kdy venkovské obce mimo dosah měst ztratily za 7 let 5,2 % preferencí. Je třeba poznamenat rozdíl mezi spíše stagnujícími sídelními preferencemi a reálným migračním proudem, který za 36 let jednoznačně směřoval z obcí mimo dosah měst do jiných typů sídel (město, obec v zázemí města). Lze se tak domnívat, že tento typ sídel již preferenčně dosáhl svého minima a bude udržovat podobné preferenční zastoupení i nadále, bez ohledu na suburbanizační směr migračních proudů.

Určitou změnou je i preferenční růst velkoměst, které jsou však Kotačkou definovány jako města s více jak 100 000 obyvateli (šetření 2010 definuje velkoměsto jako obec s více jak 80 000 obyvateli). Velkoměsta doznala v roce 2010 preferenční nárůst o 13,4 % oproti roku 1974. Naopak malá města (do 20 000 obyvatel) v roce 2010 ztratila 7,9 % preferencí. Takový přírůstek preferencí velkých měst nebyl očekáván, naopak Kotačka předpokládal decentralizovaně – koncentrační vývoj sídelních preferencí. Vývoj preferencí venkovské obce v blízkosti menšího nebo středně velkého města poklesl o 5 %, naopak obce blízko velkoměsta zaznamenaly pouze 1,6 % preferenční růst. Celkově venkovský styl života ztratil oproti roku 1974 6,4 % preferencí a malá města 7,9 % svých

preferencí. Lze tedy hovořit spíše o metropolizaci sídelních preferencí obyvatelstva, především nejmladších věkových skupin a celkově respondentů v produktivním věku.

Drbohlav ve své kandidátské disertační práci z roku 1989 přinesl náhled do věkové skladby migrace. Potvrdil tak i hypotézu věkové migrační selektivity a sídelní atraktivity. Na základě výsledků šetření Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze (2010) jsem při srovnání s Drbohlavovým výzkumem došla k závěrům, a to na podkladě hodnotových priorit vedoucích k vlastní tvorbě sídelních preferencí a na ně navazujících migračních motivací populace.

Nejprve bych ráda zhodnotila výsledky šetření z roku 2010, které se shodovaly se závěry předloženými Drbohlavem v roce 1989:

1. Mladší věkové skupiny vykazují několikanásobně vyšší intenzitu potenciální migrace, než věkové skupiny 44+ let.
2. Nejurbánnější sídelní preference se váží na nejmladší věkové skupiny 15-19 let, které výrazně preferují velkoměstský styl života.
3. Obyvatelstvo ve věkové skupině 44+ let vykazuje vysoký stupeň potenciální migrační stability a sídelní stacionarity.

Z vlastního srovnání dat lze konstatovat, že celkový proces tvorby sídelních preferencí současné populace je značně odlišný od preferencí populace z Drbohlavova výzkumu. Drbohlav ve svém výzkumu píše o procesu ekologizace společnosti, prioritou současné mladé generace (15-29 let) se však stává ekonomická složka sídelních preferencí. Současná generace klade nižší důraz na kvalitu prostředí bydliště, který nabýval velkého významu především v Drbohlavově výzkumu a dále pak navyšuje důraz na samotné kvalitní bydlení, které by v ideálním případě mělo být rodinným domem.

Trend ekonomizace sídelních preferencí současné společnosti se však nevztahuje na celou populaci, nýbrž se soustřeďuje do mladší věkové

skupiny obyvatelstva, kde i přesto patrná je značná „nevyváženost“ preferencí ekonomických aspektů ideálního i reálně dosažitelného sídla. Patrný je velký propad preferencí „krásy a malebnosti okolí“ bydliště především u věkových skupin 15-19 let a 30-44 let, kde preference kvalitního prostředí bydliště zaznamenalo více jak 10 % propad oproti věkové skupině 20-29 let a 45+ let a velký propad oproti Drbohlavově výzkumu. Naopak sídelní preference věkové skupiny 44-59 let (která v době Drbohlavova šetření v roce 1987 byla generací ve věku 20-34 let) opět zastává vyšší preference „krásy a malebnosti okolí“ bydliště. Z vlastního porovnání tedy vyplývá, že priority a hodnoty sídelních preferencí a intenzita potenciálních migrací respondentů jsou značně odlišné a do značné míry specifické pro danou generaci, zároveň jsou však vázané i na určité věkově podmíněné životní období.

Parciálně bych se chtěla dotknout i výzkumu Sociologického ústavu ČSAV z roku 1991 o územních preferencích obyvatel České republiky. Výzkum byl koncipován na výzkum obecně vnímané životní úrovně v jednotlivých regionech ČR, nejedná se proto přímo o celkovou regionální preferenční orientaci obyvatelstva, nýbrž o preferenční atraktivitu regionu z ekonomického hlediska.

Ráda bych demonstrovala rozporuplný přístup respondentů ke „zlaté Praze“ z celkového a ekonomického pohledu, který byl částečně naznačen již v kapitole č. 6. 3 Regionální preference obyvatelstva Česka, přesto jej zde ještě rozvedu detailněji v komparaci s definováním fenoménu „zlaté Prahy“ Illnerem a Vajdovou z roku 1992. Přestože se Praha stala pro skupinu především mladých respondentů nejatraktivnějším regionem, je zároveň i regionem nejméně atraktivním hlavně pro starší věkové skupiny. Na základě srovnání s výzkumem Illnera a Vajdové, kde Praha stála jednoznačně v čele žebříčku, docházíme k závěru, že Pražský region přitahuje především ekonomicky zaměřené obyvatelstvo a naopak odpuzuje skupiny budující své regionální a sídelní preference nepříkládajících ekonomickým potenciálům výsadní postavení. Můžeme potvrdit závěry výzkumu regionálních preferencí ČSR Illnera a Vajdové z roku 1992 s definováním pojmu „zaslíbeného jihu“ a „zlaté Prahy“ a to jak z pohledu lidí, kteří v nich žijí, tak i z pohledu zbytku respondentů. Obdobné výsledky poskytla i analýza dat atraktivity regionů

pro respondenty za reálných podmínek. Atraktivita „zaslíbeného jihu“, a to především Jihočeského a Jihomoravského kraje, je v zásadě velmi homogenním fenoménem aplikovatelným na všechny věkové kategorie, který staví svou atraktivitu primárně na neekonomických potenciálech prostředí a konsenzu společnosti.

Dalším důležitým zdrojem dat, který mi byl nápomocen s charakteristikou vývojových tendencí regionálních a sídelních preferencí je i výzkum Michala Illnera z roku 1992 provedený Střediskem empirických výzkumů Sociologického ústavu Československé akademie věd. Srovnání výsledků šetření jsem použila i pro unikátní definování vývoje chápání pojmu domova respondenty v roce 1992 a 2010. Z výsledků srovnání měřítkových úrovní domova je v současnosti silně oslabena především pozice regionu jako domova respondentů, a to o celých 18,0 % z 25,1 % na 7,1 %. Navzdory tomuto faktu došlo k nárůstu zastoupení celé České republiky jako domova respondentů na 8,6 %, což znamená nárůst preferencí oproti roku 1992 o 6,2 %. Pro tento nárůst se nabízí několik zajímavých vysvětlení. Ústřední motiv této proměny spatřuji v enormním nárůstu mezinárodního cestování a vnímání České republiky i z jiných než ryze domácích perspektiv. Dalším důležitým faktorem, který se může podílet na vzniku této tendence, je i vstup České republiky do Evropské Unie. Relativně obdobně dopadlo vnímání domova jako vlastního domu/bytu a obce. Na jedné straně tedy máme oslabování pozice regionů a posilování národního povědomí na straně druhé. Tyto změny jsou ostatně v souladu se závěry národního průzkumu z roku 1995, které byly popsány Kosteckým a Nedomovou v roce 1997. Ze závěru práce vyplývá, že Češi zaujímají vlastenecký postoj k republice jako celku, vyznačují se nízkou mírou migrace a velmi silnými vazbami na místo rodiště.

Z regionálních preferencí si v roce 1992 nejlépe vedl Jihomoravský kraj (19,7 %) a Severní Morava (15,9 %), Praha a překvapivě i Jižní Čechy naopak patřily spíše mezi neatraktivní regiony. Nízká míra regionálních preferencí Prahy je pak spojena s relativně nízkým zastoupením dostupného zaměstnání, který byl jedním z nejdůležitějších faktorů pro výběr potenciálního bydliště oproti šetření z roku 2010. Vysoké preference Moravských regionů pak dokreslují celkový důraz respondentů

z roku 1992 na „krásu a malebnost okolí“ bydliště. Míra regionálních preferencí z roku 1992 je tak částečně v opozici k situaci v roce 2010, kde Pražský region vzbuzoval daleko větší sympatie (ale i antipatie) se současným poklesem zájmu o „krásu a malebnost okolí“ bydliště a nárůstu ekonomických důvodů sídelních preferencí. Z dosud zjištěných dat se proto lze domnívat, že existuje silná vazba mezi preferencemi Pražského regionu, ekonomickými prioritami sídelních preferencí a věkem.

Posledním zdrojem dat, která bych chtěla použít pro zhodnocení celkového vývoje sídelních preferencí obyvatelstva je šetření, které prováděl Milan Jeřábek (Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR) v roce 2003. Při bližším pohledu na zkoumané faktory sídelních preferencí dojdeme k závěru, že dochází k výraznějšímu nárůstu počtu lidí s potenciální migrací, tedy lidí, kteří se hodlají v blízké době přestěhovat. V roce 2003 uvedlo 8 % respondentů, že se rozhodně chtějí nebo spíše chtějí v blízké době přestěhovat. Na konci roku 2010 jejich počet vzrostl na 13,2 %. Z hlediska ideálních sídelních preferencí dochází k přesunu preferencí obyvatel do velkoměst a Pražské metropole. Preference bydlení ve velkoměstě (včetně hlavního města Prahy) má zvyšující se tendenci. V Jeřábkově šetření je již patrná výraznější preference mladých lidí volit jako ideální místo k bydlení velkoměsta s více než 100 tisíci obyvateli, než tomu bylo v dřívějších šetřeních. Tento fenomén se poté prohloubil a potvrdil v šetření na konci roku 2010. Obyvatelé starší 45+ dávali v roce 2003 raději přednost bydlení v obci v blízkosti středního nebo menšího města, v této kategorii vidíme v roce 2010 posun preferencí k bydlení spíše přímo v menším městě.

7. Závěr

Práce se zabývá tematikou regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva Česka. Pro zhodnocení stavu a vývoje regionálních a sídelních preferencí bylo potřeba získat specifická data. Proto byl připraveno a poté realizováno terénní dotazníkové šetření Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze. Výzkum byl podpořen projektem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. MSM 0021620831 „Geografické systémy a rizikové procesy v kontextu globálních změn a evropské integrace“. Dané dotazníkové šetření proběhlo v období od 29. listopadu do 6. prosince roku 2010. Šetření proběhlo na reprezentativním vzorku populace (1170 respondentů) vybrané pomocí kvótního výběru (kvótní znaky: region NUTS 2, velikost místa bydliště, pohlaví, věk a dosažený stupeň vzdělání). Teze o shodách procentuálního zastoupení jednotlivých kategorií byly testovány pomocí χ^2 -testu. Testy byly prováděny na hladině statistické významnosti 5 %.

Cílem práce je vyhodnotit získaná data z oblasti regionálních a sídelních preferencí a zasadit je do kontextu proměny společnosti po roce 1989. Kromě samotného zhodnocení regionálních a sídelních preferencí k prosinci roku 2010 byla data z šetření srovnána i s několika dalšími výzkumy regionálních a sídelních preferencí, které byly realizovány v minulosti (Kotačka 1974, Drbohlav 1989, Illner a Vajdová 1992, Illner 1992 a Jeřábek 2003). Na základě srovnání těchto dat byly charakterizovány základní vývojové tendence regionálních a sídelních preferencí zkoumané české populace.

Během analýzy dat nebyla prokázána statistická významnost závislosti regionálních a sídelních preferencí na pohlaví respondenta. Rovněžtak závislost regionálních a sídelních preferencí na stupni dosaženého vzdělání nebyla prokázána jako statisticky významná. Naopak věk a regionální příslušnost respondenta se prokázaly jako statisticky významné faktory charakteru regionálních a sídelních preferencí. Vstupní teze o vlivu pohlaví, věku a dosaženého vzdělání na charakter regionálních

a sídelních preferencí tak byla potvrzena pouze pro faktor věku. Věk se ukázal být jedním z nejdůležitějších faktorů, který významně diferencuje charakter zjištěných regionálních a sídelních preferencí.

Mezi další významné závěry práce řadím na jedné straně identifikování výrazných rozdílů regionálních a sídelních preferencí mladé generace oproti věkovým skupinám 45+ let a na straně druhé pak kontroverzní atraktivitu regionu Praha. Tyto skutečnosti můžeme přičítat společnému působení obecných proměn regionálních a sídelních preferencí během života každého člověka, tak i proměně české společnosti, ke které došlo na začátku 90. let 20. století a která značně ovlivnila regionální i sídelní složku preferenčních priorit. Současná mladá generace je progresivní, cílevědomá a ekonomicky zaměřená a kontrastuje tak se spíše ekologicky laděnou mladou generací popsanou Drbohlavem v konci 80. let (1989). Lze tak s úspěchem potvrdit vstupní tezi o proměně české společnosti, která se promítá do regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva v podobě odlišných nároků na preferované prostředí sídla.

Ve věkové skupině 15-19 let můžeme identifikovat vyšší intenzitu potenciální migrace, která ústí z potřeby udržení sociálního statusu a získání finančních prostředků pro založení vlastní rodiny. Ruch velkoměst láká mladé Čechy více, než tomu bylo u generace jejich rodičů. To potvrzuje vstupní tezi o urbánně smýšlející mladé generaci. Následnou realizaci migrační motivace a stěhování mladých lidí do velkých měst za vzděláním či pracovními příležitostmi lze považovat za významný migrační pohyb v celostátním měřítku. Proměna moderní společnosti ve společnost postmoderní, která probíhá v českých zemích od Sametové revoluce, znamenala přesun zájmu společnosti z pracovní náplně na problematiku volného času (Petrušek 2007). Náhled na stav hodnot současné společnosti nabízený Petruskem se částečně shoduje se závěry práce. Mladá generace se sice chce „bavit“, žít ve velkém městě, ale zároveň cítí potřebu získat dobré zaměstnání. Ve srovnání s Kotačkovým (1974), Drbohlavovým (1989) a Illnerovým (1992) šetřením byl zjištěn nárůst významu ekonomických důvodů v sídelních preferencích.

Ekonomické faktory, reprezentované v šetření dostupností práce s možnostmi dobrého výdělků, hrají důležitou roli v tvorbě regionálních

a sídelních preferencí respondentů, a to i za idealizovaných podmínek. Dostupnost dobrého zaměstnání při výběru sídla hodnotilo jako nejdůležitější 33,2 % respondentů v produktivním věku (věková skupina 15-60 let). Celkově byly ekonomické faktory potenciální migrace v převaze nad faktory neekonomickými především ve věkové skupině 15-19 let a ve věkové skupině 20-29 let. Věková skupina 30-59 let ve své potenciální migraci za ideálních podmínek kladla největší důraz na kvalitu bydlení a věková skupina 60+ let se orientovala na krásu a malebnost okolí bydliště, které lze považovat za typicky neekonomický faktor potenciální migrace. Věková skupina nad 60+ let již ekonomické faktory nepovažovala za nejdůležitější ani v případě potenciální migrace za reálných podmínek. Vstupní tezi výzkumu o majoritním podílu neekonomických faktorů potenciální migrace v rámci celé populace tedy nelze potvrdit. Přesto byly neekonomické důvody potenciální migrace pro respondenty důležité, především pak pro věkové skupiny starší 40ti let.

Z dalších výsledků uvedme, že byla potvrzena nejvyšší míra intenzity potenciální migrace u věkové skupiny 20-29 let. Lze předpokládat, že tato potenciální migrace mladých lidí bude v budoucnu opravdu realizována, a bude tak tvořit základní složku vnitrostátních migračních pohybů na území Česka, která je také vyjádřena vysokým specifickým migračním saldem této věkové skupiny ve všech regionech (Čermák, Hampl, Müller 2009). Můžeme tedy potvrdit vstupní teze o nejvyšší míře intenzity potenciální migrace v populaci od 20 do 44 let. Sídelní realitu dvacetiletých lze charakterizovat potřebou po nezávislosti a flexibilitě, ale také nižším sociálním statusem oproti zbytku populace. To se projevuje ve vysoké míře zastoupení bytů v podnájmu a městského stylu života v této věkové kategorii. Pouze menšinová část dvacetiletých preferuje vesnici, tato skupina je však větší než ve věkové kategorii 15-19 let.

Byla potvrzena statistická významnost vztahu sídelní stability a života v rodinném domě. Rodinný dům stále funguje jako základní stabilizační prvek populace. Výsledky práce tak potvrzují vstupní tezi v návaznosti na Kotačkovy závěry z roku 1974. Život ve vlastním rodinném domě u populace starší 30ti let ve velké míře ukončuje migrační pohyby této části obyvatelstva. Vlastnictví rodinného domu pak snižuje schopnost

populace reagovat na ekonomické potenciály (Čermák, Hampl, Müller 2009).

Suburbanizační tendence obyvatelstva Česka nabývá svou reálnou podobu v populačním růstu satelitních obcí v zázemí velkých měst. Jedná se především o novou výstavbu rodinných domů na tzv. „zelené louce“, která je ve velké míře realizována na území Česka od začátku nového tisíciletí (Ouředníček 2008). Rychlou proměnou demografické skladby populace těchto obcí dochází i k proměně chápání pojmu domova. Z výsledků mé práce vyplývá „měřítkový rozdíl“⁸ v chápání domova, který je patrný mezi migranty a rodáky. Potvrzuje se tak vstupní teze o odlišném chápání pojmu domova rodáky a migranty. Předpokladem tohoto nepoměru je nedostatek zkušeností migrantů s novým sídlem oproti rodákům, kteří utvářeli své mentální mapy daného místa již od útlého dětství. Již Gould (1974) považoval „prostorovou zkušenost jedince“ v prostředí domova za důležitý faktor při utváření životních priorit. Kaufmann (2008) přikládá domovu důležitost v tvorbě primárních sociálních sítí daného jedince. Domnívám se, že chápání domova na měřítkové úrovni celé obce je odrazem pevnějšího vztahu respondenta k danému místu, než je tomu u respondentů, kteří chápou jako domov pouze svůj byt či dům. Z výsledků šetření vyplývá vyšší míra zastoupení chápání domova jako celé obce u rodáků, naopak respondenti, kteří se do místa současného bydliště přistěhovali, chápou domov na nejnižší měřítkové úrovni (byt nebo dům). Pevnější vazba respondenta k domovu pak působí jako důležitý stabilizační prvek populace a pravděpodobně se podílí i na tvorbě efektu sousedství⁹. Bylo by zajímavé rozpracovat tento fenomén v rámci východisek behaviorální geografie.

Z oblasti regionálních preferencí došlo především k zajímavému vyprofilování fenoménu „zlaté Prahy“ definovaného Illnerem a Vajdovou již v roce 1992. Praha je velmi atraktivní pro mladé a ambiciózní respondenty, které, více než podněty sociokulturní, lákají především ekonomické potenciály (nabídka práce a dobrý výdělek) uvnitř Pražského

⁸ Měřítkový rozdíl = chápání pojmu domova na různých hierarchických úrovních (znění otázky: „Být někde doma může pro lidi znamenat různé věci. S čím si nejvíce spojujete svůj domov Vy osobně?“, nabízené odpovědi: „byt/dům, ulice/čtvrť, kde respondent bydlí, celé město/obec, kde respondent bydlí, kraj, Česká republika, Evropa, celý svět, respondent nemá pocit, že je někde doma“).

⁹ Efekt sousedství = neighbourhood efekt (preferování takového místa, se kterým má jedinec největší osobní zkušenost).

regionu. Naopak jako nejméně atraktivní region Prahu uváděla věková skupina 60+ let. Extremizace názorů na Pražský region obou pólů věkového spektra respondentů ukazuje na diametrálně odlišné životní přístupy mladé generace a nejstarší věkové skupiny. Celé spektrum regionálních preferencí bylo významně ovlivněno efektem sousedství, který se v některých regionech pohyboval okolo 70 %. Efekt sousedství pak nebyl ve všech regionech stejně velký (Graf č. 9 viz Příloha č. 3) a značně kolísal v rozpětí několika desítek procent (23 % - 72,6 %). Ve většině regionů však přesahoval 50% hranici a hrál nejdůležitější úlohu v tvorbě regionálních, ale i sídelních preferencí. Můžeme tak potvrdit vstupní tezi o existenci efektu sousedství a jeho významném zastoupení v regionálních a sídelních preferencích.

Z oblasti regionálních preferencí je třeba potvrdit existenci fenoménu „zaslíbeného jihu“. Regiony Jihozápad a Jihovýchod patří stabilně mezi nejatraktivnější regiony Česka. Jižní regiony jsou hodnoceny jako atraktivní bez výraznějších rozdílů v závislosti na věku respondenta a jako nejméně atraktivní byly hodnoceny zřídka. Zároveň si regiony Jihozápad a Jihovýchod udržují u svých obyvatel vysokou míru efektu sousedství. Nejatraktivnějším regionem z hlediska počtu preferenčních hlasů se stala Praha. Praha byla nejčastěji hodnocena jako nejatraktivnější region, a to jak při zahrnutí efektu sousedství, tak při jeho očištění. Praha však byla také zároveň hodnocena jako nejméně přitažlivý region. Pokud bychom tedy definovali nejvíce atraktivní region jako ten, který má nejlepší poměr atraktivity ku neatraktivitě, pak bychom mohli Illnerův (1992) „zaslíbený jih“ za opravdu nejatraktivnější oblast Česka z hlediska ideálních regionálních preferencí. Vstupní teze o regionech Jihozápad a Jihovýchod jako nejatraktivnějších regionech Česka a regionu Severozápad jako nejméně atraktivním byla potvrzena při definování nejatraktivnějšího regionu jako regionu s nejvyšším poměrem atraktivity ku neatraktivitě a nejméně atraktivního regionu jako regionu s nejnižším poměrem atraktivity ku neatraktivitě. Region Severozápad lze pak s velmi nízkými preferencemi atraktivity a vysokými preferencemi nejméně atraktivního regionu považovat za nejméně atraktivní region. Region Severozápad měl zároveň nejnižší efekt sousedství ze všech regionů. Zdá se proto, že míra efektu sousedství je v přímé závislosti na atraktivitě daného regionu z hlediska regionálních preferencí.

Důležité je rovněž srovnání regionálních a sídelních preferencí s reálnými migračními proudy. Preferenčně atraktivní region Jihozápad měl záporné migrační saldo v roce 2009 při zahrnutí pouze vnitrostátní migrace. Své obyvatele ztrácela i Praha. Velký migrační růst zaznamenal region Středních Čech, který se v regionálních preferencích držel na průměrných hodnotách preferenční atraktivity. Nejvíce obyvatel ztrácel region Severozápad, který byl současně v regionálních preferencích zhodnocen jako nejméně atraktivní.

Cílem, který jsem se snažila naplňovat v celém rozsahu předkládané práce, je podrobný náhled na regionální a sídelní preference obyvatelstva České republiky. Práce podává čtenáři ucelenou představu o současných preferencích zmíněné zkoumané populace Česka. Představený směr vývoje regionálních a sídelních preferencí zaslouží pozornost geografů a sociologů i v budoucnu. Přestože metody behaviorální a humanistické geografie budou vždy spíše součástí alternativního proudu geografického bádání, nelze jejich přínos podceňovat či bagatelizovat. Kapitola zabývající se vývojem regionálních a sídelních preferencí obyvatelstva prokázala, že lidské preference nejsou „vytesány do kamene“, naopak v průběhu času vykazují určitou nestálost a proměnlivost. Základem výzkumu je pochopení procesu preferencí s nalezením určitých obecnějších „pravidel“ a tendencí. Na druhé straně je zřejmé, že výzkum regionálních a sídelních preferencí má rovněž význam v aplikovaném výzkumu. Jeho výsledky, zasazené do širšího sociálněekonomického i environmentálního kontextu reality na dané měřítkové úrovni, mohou sloužit administrativě jako možné důležité vodítko pro plánování rozvoje.

Pro výzkum regionálních a sídelních preferencí by bylo do budoucna jistě zajímavé využít metody longitudální studie, která by mohla potvrdit kauzalitu některých statisticky významných asociací nastíněných v korelačních studiích. Longitudální studie by tak mohla rozšířit doposud známé poznatky získané klasickými přístupy behaviorální geografie. Získání validních výsledků longitudální výzkumu je však úzce spjato s nutností přípravy a realizace dlouhodobě probíhajícího výzkumu, který je však pro studenta magisterského směru po všech stránkách těžko představitelný.

8. Seznam použitých zdrojů a literatury

8. 1 Seznam použité literatury

BERGMAN, N., MAKSIM, H., OHNMACHT, T. (2009): *Mobility and inequality*. Ashgate, Burlington, 223 s.

BURCIN, B., DRBOHLAV, D., KUČERA, T. (2008): Možnosti migračního řešení perspektivního úbytku a demografického stárnutí obyvatelstva České republiky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 44, č. 4, str. 653 - 682.

CANZLER W., KAUFMANN V. AND KESSELRING S. (2008): *Tracing Mobilities (Towards a Cosmopolitan Perspective)*. Ashgate, Burlington, 193 s.

CÍLEK, V. (2002): *Krajiny vnitřní a vnější*. Dokořán, Praha, 231 s.

CRESSWELL, T. (2004): *Place a Short Introduction*. Blackwell, Oxford, 153 s.

CRESSWELL, T. (2006): *On the move (mobility in the modern western world)*. Routledge, New York, 327 s.

CRESSWELL, T. (2008): *Place: encountering geography as philosophy*. *Geography*, 93, č. 3, s. 132 – 139.

ČERMÁK, Z., DRBOHLAV, D. (2002): Current population migration and mobility in the Czech Republic – reflections on some conceptual frameworks. *Acta Universitatis Carolinae, Geographica*, 37, č. 1, s. 11 – 26.

ČERMÁK, Z. (2005): *Migrace a suburbanizační procesy v České republice*. In. *Demografie*, 47, č. 3, s. 169 – 176.

ČERMÁK, Z., HAMPL, M., MÜLLER, J. (2009): Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: dochází k významnému obratu? *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, 114, č. 1, s. 37 – 51.

DRBOHLAV, D. (1989): Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva. Kandidátská práce. Katedra ekonomické a regionální geografie, PřF UK, Praha, 235 s.

DRBOHLAV, D. (1989): Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva. Přílohy ke kandidátské disertační práci. Katedra ekonomické a regionální geografie, PřF UK, Praha.

DRBOHLAV, D. (1990): Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva – teoretická východiska v československé a zahraniční literatuře. *Sociologický časopis*, 26, č. 5, s. 358 – 374.

DRBOHLAV, D. (1992): Mobilita Obyvatelstva – skutečná i „vysněná“ (z výzkumu populací jihočeských měst Český Krumlov a Blatná). *Geografický ústav ČSAV*, 29, č. 3-4, s. 73 – 83.

DRBOHLAV, D. (1993): Behaviorální přístup v geografii. In: Sýkora, L. (eds.): *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha, str. 30 – 41.

DRBOHLAV, D. (1995): Behaviorální geografie aneb snaha více poznat a porozumět chování člověka v prostoru a čase. In: Gardavský, V. (eds): *Otázky geografie 3*. Česká geografická společnost, Praha, str. 5 – 23.

DRBOHLAV, D. (1999): Geografické aspekty v rámci interdisciplinárního výzkumu migrace obyvatelstva. *Sborník České geografické společnosti*, 104, č. 2, s. 73 – 88.

DRBOHLAV, D. a kol. (2010): *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 207 s.

GAVORA, P. (2000): Úvod do pedagogického výzkumu. Paido, Brno, 207 s.

GOFFMAN, E. (1959): The Presentation of Self in Everyday Life. Anchor Books, Doubleday, New York, 259 s.

GOULD, P., WHITE, R. (1974): Mental Maps. Routledge, London, 172 s.

HENDL, J. (2006): Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat. Portál, Praha, 583 s.

HOWARD, P. (2003): Heritage: Management, Interpretation, Identity. Continuum, London, 278 s.

CHRAMOSTOVÁ, M. (2010): Vysokoškolští studenti a jejich reálná a potenciální prostorová a sociální mobilita (na příkladu studentů geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy). Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 95 s.

CHROMÝ, P. (2009): Diferenciace sociokulturního prostředí Česka jako výsledek obecných a specifických procesů v prostoru: syntetizující závěry. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI, Praha, s. 308 – 314.

ILLNER, M., VAJDOVÁ, Z. (1992): Územní preference obyvatel ČR – Praha a jih republiky jsou v čele žebříčku. Data & Fakta, č. 9, Sociologický ústav ČSAV, Praha, str. 1 - 4.

JERÁBEK, M. (2003): Kde byste nejraději bydleli? Naše společnost 2003, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100238s_or30627.pdf.

JOHNSTON, R. J. (2000_a): Behavioural geography. In: Johnston, R. J., Gregory, D., Pratt, G., Watts, M., eds. (2000): The dictionary of human geography. Blackwell, Oxford, s. 42 – 45.

JOHNSTON, R. J. (2000_b): Place. In: Johnston, R. J., Gregory, D., Pratt, G., Watts, M., eds. (2000): The dictionary of human geography. Blackwell, Oxford, s. 582 – 586.

JOHNSTON, R. J. (2009): Humanism. Humanistic geography. In: Johnston, R. J., Gregory, D., Pratt, G., Watts, M., Whatmore, S. (2009): The dictionary of human geography. Blackwell, Oxford, s. 356–358.

KELLERMAN, A. (2006): Personal Mobilities. Routledge, New York, 212 s.

KESSELRING, S. (2005): New Mobilities Management. Mobility Pioneers between First and Second Modernity. Zeitschrift für Familienforschung, 17, č. 2, s. 129 – 143.

KOSTELECKÝ, T., NEDOMOVÁ, A. (1997): The Czech National Identity. Czech Sociological Review, 5, č. 1, s. 79 – 92.

KOTAČKA, L. (1972): Vývoj a formy urbanizace ve světle výzkumu preference sídel. VÚVA, Praha, 59 s.

KOTAČKA, L. (1973): Výzkum migračních motivace, VÚVA, Praha, 92 s.

KOTAČKA, L. (1974): Preference základních typů sídel. Rozbor výsledků průzkumu reprezentativního vzorku obyvatelstva ČSSR. VÚVA, Praha, 127 s.

KORČÁK, J. (1973): Geografie obyvatelstva ve statistické syntéze. Univerzita Karlova, Praha, 147 s.

LATOUR, B. (1993): We have never been modern. Harvard University Press, Cambridge, 157 s.

LOWENTHAL, D. (1998): The Heritage Crusade and the Spoils of History. Cambridge, University Press, Cambridge, 338 s.

LUKERMAN, F. (1964): Geography as a Formal Intellectual Discipline and the Way in Which It Contributes to Human Knowledge. *Canadian Geographer* 8:4, s. 167 – 172.

LYNCH, K. (1960): *Image of the city*. Press, New York, 220 s.

MASLOW, A. H. (1943): A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, s. 370 – 396.

MATLOVIČ, R. (2007): Hybridná idiograficko – nomotetická povaha geografie a koncept miesta s dôrazom na humánnu geografiiu. *Geografický časopis*, 59, č. 1, s. 3–22.

MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K. (2006): Koncept miesta vo vývoji geografického myslenia. In: Kraft, S., Mičková, K., Rypl, J., Švec, P., Vančura, M., eds.: *Česká geografie v evropském prostoru*, XXI. sjezd České geografické společnosti, České Budějovice 30. 8. - 2. 9. 2006. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice, s. 181-190.

MCCLELLAND, D. (1987): *Human Motivation*. Press, New York, 609 s.

OUŘEDNÍČEK, M. (2000): Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace. *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, 105, č. 4, s. 361 – 369.

OUŘEDNÍČEK, M. a kol. (2008): *Suburbanizace*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha, 96 s.

PAASI, A. (1986): The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia*, 164, č. 1, s. 105 – 146.

PAVLÍNEK, P. (1993): Anglo-americká geografie ve dvacátém století. In: Sýkora, L. (eds.): *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha, str. 9 – 29.

PETRUSEK, M. (2007): Společnosti pozdní doby. Sociologické nakladatelství, Praha, 459 s.

POSOVÁ, D., SÝKORA, L. (2011): Formy urbanizace: kritické zhodnocení modelu stádií vývoje měst a návrh alternativní metody klasifikace forem urbanizace. Geografie, 116, č. 1, s. 1 – 22.

PUTNAM, T. (1999): „Postmodern“ Home Life. In: CIERAAD, I.: At Home: An Anthropology of Domestic Space. Press, New York, 144 – 154.

RELPH, E. (1976): Place and Placelessness. Pion, London, 156 s.

ROSE, G. (1993): Feminism and Geography: The Limits of Geographical Knowledge Polity. Cambridge.

SCHUTZ, A. (1932): The Phenomenology of the Social World. North Western University Press, USA. 255 s.

SRB, V. (1970): Důvody vnitřního stěhování v Československu v roce 1966 a 1967. Demografie, 12, č. 1, s. 1 – 12.

TUAN, Y-F. (1974): Topophilia. Columbia University Press, New York, 260 s.

TUAN, Y-F. (1975): Place: An experiential perspective. Geographical Review, 65, č. 2, s. 151 – 165.

YEUNG, H., eds. (2002): Globalization. The Student's Companion to Geography (2nd Edition), Blackwell, Oxford, s. 1 - 4.

8. 2 Seznam použitých zdrojů

Český statistický úřad. Demografická ročenka ČR 2009. Praha. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4019-10>, 12. 3. 2011.

Sociologický ústav AV ČR. Sociologický datový archiv. Praha. Dostupný z WWW: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>, 11. 4. 2011.

9. Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník pro respondenty

↑ČÍSLO DOTAZNÍKU↑

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ
SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i.
Jilská 1
110 00 Praha 1

NAŠE SPOLEČNOST 2010

29.11.-6.12.

PROSINEC

KÓDÉR:

SUPERKONTROLOR:

POŘIZOVÁČ:

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU B.1

B.1 „Jakého typu je, dle Vašeho názoru, město/obec, kde v současné době dlouhodoběji bydlíte, tj. minimálně 1 rok? (V případě, že ve městě/obci bydlíte méně než 1 rok, odpovězte ve vztahu k Vašemu předchozímu dlouhodobějšímú místu bydliště)

B.2 „V současnosti bydlíte v:

byt v podnájmu,	1
byt v nájmu,	2
byt v osobním vlastnictví,	3
družstevní byt,	4
podnikový byt,	5
státní byt,	6
rodinný dům v nájmu,	7
rodinný dům v osobním vlastnictví,	8
jiné. Jaké?"	9
VYPIŠTE:	

B.7 „Stěhoval jste se někdy ve svém životě? Nepočítejte, prosím, stěhování v rámci jednoho města/obce.

- Zatím ne, 1
ano, jedenkrát, 2
ano, dvakrát, 3
ano, třikrát, 4
ano, čtyřikrát, 5
ano, pětkrát, 6
ano, více než pětkrát." 7

**FILTR: POKLÁDEJTE POUZE TĚM, KTEŘÍ SE NĚKDY STĚHOVALI
(KÓDY 2-7 V OTÁZCE B.7)**

B.3 „Jak dlouho žijete v místě svého současného bydlení (městě, resp. obci)?

- Méně než 1 rok, 1
1-2 roky, 2
3-5 let, 3
6-10 let, 4
11-20 let, 5
více než 21 let." 6

B.4 „Jak byste označil prostředí Vašeho bydliště?

- Typické městské sídliště, 1
rušná městská ulice, 2
tišší postraní městská ulice, 3
vilová čtvrť nebo u parku, velké zahrady apod., 4
blízko továren, skladů, dolů, nádraží, dálnice apod., 5
typická venkovská zástavba, 6
na samotě, 7
Jinak. Jak?" 8
VYPIŠTE:
NEVÍ 9

B.5 „Být někde doma může pro lidi znamenat různé věci. S čím si nejvíce spojujete svůj domov Vy osobně?

- Jen se svým bytem, domem, 1
- s ulicí, čtvrtí, kde bydlíte, 2
- s celým městem, obcí, kde bydlíte, 3
- s krajem, v němž bydlíte, 4
- s Českou republikou, Českem, 5
- s Evropou, 6
- s celým světem, jste všude doma, 7
- nemáte pocit, že jste někde doma." 8
- NEVÍ 9

B.18 „Bydlíte nyní v místě, kde jste vyrůstal?

- Ano, 1
- ne, 2

FILTR: POKLÁDEJTE POUZE TĚM, KTEŘÍ NEBYDLÍ TAM, KDE VYRŮSTALI (KÓD 2 V OTÁZCE B.18)

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU B.1

B.6 „Ve kterém městě nebo obci jste vyrůstal?

POKUD ZVOLIL MOŽNOST „JINÝ“(KÓD 10), VYPIŠTE, PROSÍM, JAKÝ:

.....
.....

B.8 „Uved'te, kolikrát jste v posledních 10 letech změnil svého zaměstnavatele?

- Nikdy, 1
- jednou, 2
- dvakrát, 3
- třikrát, 4
- čtyřikrát, 5
- pětkrát a vícekrát." 6
- NEVÍ 7

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU B.9

B.9 „Kdyby jste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., vybrat město, obec, kde byste chtěl žít, pro jaký typ sídla byste se rozhodl?

NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT = 99

POKUD ZVOLIL MOŽNOST „JINÝ“(KÓD 10), VYPIŠTE, PROSÍM, JAKÝ:

.....
.....

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU B.10

B.10 „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele, vybrat region, kde byste chtěl žít, pro jaký byste se rozhodl? Vyberte z regionů ten, který je pro Vás nejpřitažlivější a ten, který je pro Vás nejméně přitažlivý.“

NEVÍ, NEDOKÁŽE POSOUDIT = 99

NEJPŘITAŽLIVĚJŠÍ REGION:

NEJMÉNĚ PŘITAŽLIVÝ REGION:

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU B.11

B.11 „Jaká hlediska jsou pro Vás důležitá při výběru Vašeho ideálního místa bydliště, pokud byste nebral ohled na Váš současný stav, např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele? Ohodnoťte, jak důležitá jsou pro Vás následující hlediska. Vyberte z možností tu, která je pro Vás nejdůležitější a tu, která je pro Vás nejméně důležitá.

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ:

NEJMÉNĚ DŮLEŽITÁ:

B.12 „Jaké prostředí byste za ideálních podmínek, tzn. bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., preferoval?

Typické prostředí městského sídliště,	1
rušnou městskou ulici,	2
tišší postranní městskou ulici,	3
vilovou čtvrť nebo park,	4
typickou venkovskou zástavbu,	5
samotu u lesa,	6

jiné. JAKÉ? 7
NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT 8

B.13 „Jak byste si přál bydlet, bez ohledu na Váš současný stav, bez ohledu na Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele?

V podnájmu, 1
v bytě v nájmu, 2
v bytě v osobním vlastnictví, 3
v družstevním bytě, 4
v podnikovém bytě, 5
ve státním bytě, 6
v rodinném domě v nájmu, 7
v rodinném domě v osobním vlastnictví, 8
jinak. Jak?“ 9
 VYPIŠTE:
NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT 10

B.14 „Uvažujete v blízké době, tj. cca do 3 let o přestěhování?

Určitě ano, 1
spíše ano, 2
spíše ne, 3
určitě ne, 4
NEVÍ 5

FILTR: POUZE PRO TY, KTEŘÍ V PŘEDCHOZÍ OTÁZCE ODPOVĚDĚLI ANO (KÓD 1 a 2)

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU B.15

B.15 „Do jakého regionu by jste se chtěl přestěhovat s ohledem na Vaše reálné podmínky a možnosti (zohledněte např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele)?

NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT = 99

POKUD ZVOLIL MOŽNOST „JINÝ“(KÓD 10), VYPIŠTE, PROSÍM, JAKÝ:

.....
.....

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU B.16

B.16 „Kde byste chtěl žít s ohledem na Vaše reálné podmínky a možnosti (zohledněte např. váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele)? Vyberte z regionů ten, který je pro Vás nejpřitažlivější a ten, který je pro Vás nejméně přitažlivý.

NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT = 99

NEJPŘITAŽLIVĚJŠÍ REGION:

NEJMÉNĚ PŘITAŽLIVÝ REGION:

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU B.17

B.17 „Jaká hlediska jsou pro Vás důležitá při výběru Vašeho reálného místa bydliště (zohledněte např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele)? Vyberte z možností tu, která je pro Vás nejdůležitější a tu, která je pro Vás nejméně důležitá.

NEVÍ, NEDOKÁŽE VYBRAT = 99

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ:

NEJMÉNĚ DŮLEŽITÁ:

„Na závěr dovolte už jen pár otázek nezbytných pro možnost statistického zpracování výsledků výzkumu.“

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU IDE.5a

IDE.5a „Pokuste se zařadit do některé skupiny.“

FILTR: POUZE PRO EKONOMICKY AKTIVNÍ.

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU IDE.5b

IDE.5b „V jakém odvětví pracujete?“

IDE.2 „Kolik je Vám let?“

POKYN: PŘEDLOŽTE DOTÁZANÉMU KARTU PO.2

DO OZNAČENÝCH POLÍ VYPISUJTE POUZE ČÍSELNÉ KÓDY!

PO.2 „V politice lidé někdy hovoří o pravici a levici. Kam byste se sám zařadil na této stupnici?“

NEVÍ = 99

LEVICE

PRAVICE

L	L	L	L	L	0	P	P	P	P	P	
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	

IDE.1 „Považujete životní úroveň Vaší domácnosti

- za velmi dobrou, 1
- za spíše dobrou, 2
- ani dobrou, ani špatnou, 3
- za spíše špatnou, 4
- nebo za velmi špatnou?“ 5
- NEVÍ 9

IDE.10 „Jaký je obvyklý čistý měsíční příjem celé Vaší domácnosti, tj. když sečtete příjem všech členů domácnosti? Pokud nevíte přesně, odhadněte prosím alespoň přibližnou částku.“

VEPIŠTE ČÁSTKU:

Kč

IDE.10a „A jaký je Váš celkový čistý měsíční příjem, tj. příjem pouze Vaší osoby? Pokud nevíte přesně, odhadněte prosím alespoň přibližnou částku.“

VEPIŠTE ČÁSTKU:

Kč

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU IDE.6

IDE.6 „Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?“

PŘEPIŠTE POUZE ČÍSELNÝ KÓD:

IDE.3a „Jste

svobodný, svobodná,	1
ženatý, vdaná, (příp. žijete v registrovaném partnerství)	2
rozvedený, rozvedená,	3
vdovec, vdova.“	4
NEVÍ	9

IDE.3b „Žijete ve Vaší domácnosti s manželem/kou nebo se stálým partnerem/kou?“

Ano,	1
ne.“	2

IDE.13 „Kolik členů včetně Vás má Vaše domácnost? Nezapomeňte započítat do celkového počtu také sebe.“

VEPIŠTE POČET OSOB:

IDE.12 „Máte nezaopatřené děti? Pokud ano, kolik?“

Jedno nezaopatřené dítě,	1
dvě nezaopatřené děti,	2
tři nezaopatřené děti,	3
čtyři nebo více nezaopatřených dětí,	4
nemáte žádné nezaopatřené dítě.“	5

IDE.57 „Kolik členů Vaší domácnosti je v současnosti ekonomicky aktivních (vykonává placené zaměstnání)? Pokud jste Vy sám ekonomicky aktivní, započítejte do celkového počtu také sebe.“

ŽÁDNÝ EKONOMICKY AKTIVNÍ ČLEN V DOMÁCNOSTI = 98

VEPIŠTE POČET OSOB:

POKYN: PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU IDE.7

IDE.7 „Ke které církvi nebo náboženskému společenství se hlásíte?“

NEVÍ = 9

PŘEPIŠTE POUZE ČÍSELNÝ KÓD:

„Tak to je jménem CVVM Sociologického ústavu AV ČR vše a já Vám děkuji za rozhovor.“

OTÁZKY PRO TAZATELE (VYPLŇTE IHED PO SKONČENÍ ROZHOVORU):

IDE.8 DOTÁZANÝ JE:

MUŽ = 1
ŽENA = 2

IDE.9 DOTÁZANÝ BYDLÍ V OKRESE ČÍSLO:

____	____	____

IDE.31 DOBA TRVÁNÍ ROZHOVORU V MINUTÁCH:

____

**IDE.55 KOLIK OSOB VÁM ODMÍTLO TENTO KONKRÉTNÍ ROZHOVOR?
(ZAPOČÍTEJTE POUZE TY, KTERÉ PRAVDĚPODOBŇ VYHOVOVALY
POTŘEBNÝM KVÓTÁM)**

NIKDO NEODMÍTIL = 98

____

IDE.56 MÍSTO PROVEDENÍ ROZHOVORU:

- Domácnost respondenta, 1
Domácnost tazatele, 2
Pracoviště (tazatele nebo respondenta), 3
Veřejné prostranství (ulice, park, před školou, parkoviště) 4
Čekárna (na nádraží, u lékaře, apod.), 5
Restaurační zařízení, 6

Jiné místo. Vypište prosím konkrétně:

____

EVIDENČNÍ ČÍSLO TAZATELE:

____	____	____	____	____
NUTS2	VSO	OSOBNÍ ČÍSLO		

PŘÍJMENÍ TAZATELE:

Potvrzuji, že jsem výběr dotázaného a výzkumný rozhovor provedl přesně podle pokynů CVVM.

PODPIS:

V:

DNE:

PROSÍM, UJISTĚTE SE NA ZÁVĚR, ŽE:

- 1. U VŠECH OTÁZEK JE VYZNAČENA ODPOVĚĎ RESPONDENTA.**
- 2. VŠECHNA HRANATÁ OKÉNKA V DOTAZNÍKU JSOU VYPLNĚNÁ.**
- 3. POKUD RESPONDENT NA NĚKTERÉ OTÁZKY NEODPOVĚDĚL (FILTR, ODMÍTNUTÍ), V OKÉNKU JE VYPLNĚNO ČÍSLO „0“.**

HODNOCENÍ VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU (DOPLNÍ CVVM):

KARTY K DOTAZNÍKU

KARTA B.1

1	Praha
2	Velkoměsto (nad 80 tisíc obyvatel)
3	Středně velké město (20 až 80 tisíc obyvatel)
4	Menší město (do 20 tisíc obyvatel)
5	Venkovská obec v blízkosti Prahy
6	Venkovská obec v blízkosti velkoměsta
7	Venkovská obec v blízkosti menšího nebo středně velkého města
8	Venkovská obec vzdálená od města
9	Samota

KARTA B.6, B.9

1	Praha
2	Velkoměsto (nad 80 tisíc obyvatel)
3	Středně velké město (20 až 80 tisíc obyvatel)
4	Menší město (do 20 tisíc obyvatel)
5	Venkovská obec v blízkosti Prahy
6	Venkovská obec v blízkosti velkoměsta
7	Venkovská obec v blízkosti menšího nebo středně velkého města
8	Venkovská obec vzdálená od města
9	Samota
10	Jiný, jaký?

KARTA B.10

1	Hlavní město Praha
2	Středočeský kraj
3	Jihočeský kraj
4	Plzeňský kraj
5	Karlovarský kraj
6	Ústecký kraj
7	Liberecký kraj
8	Královéhradecký kraj
9	Pardubický kraj
10	Vysočina
11	Jihomoravský kraj
12	Olomoucký kraj
13	Zlínský kraj
14	Moravskoslezský kraj
15	Zahraničí

KARTA B.11

1	Kvalitní bydlení (např. prostorný a světlý byt/dům, dobře vybavený byt/dům, zahrada)
2	Krása a malebnost okolí bydliště, zdravé životní prostředí
3	Dostupná nabídka zaměstnání s možností dobrého výdělku
4	Společenské možnosti (např. styk s přáteli, známými, společ. zábavy)
5	Kulturní možnosti, možnosti dalšího vzdělávání
6	Rozvinutá infrastruktura (např. obchody, veřejná doprava)

KARTA B.15

1	Praha
2	Velkoměsto (nad 80 tisíc obyvatel)
3	Středně velké město (20 až 80 tisíc obyvatel)
4	Menší město (do 20 tisíc obyvatel)
5	Venkovská obec v blízkosti Prahy
6	Venkovská obec v blízkosti velkoměsta
7	Venkovská obec v blízkosti menšího nebo středně velkého města
8	Venkovská obec vzdálená od města
9	Samota
10	Jiný, jaký?

KARTA B.16

1	Hlavní město Praha
2	Středočeský kraj
3	Jihočeský kraj
4	Plzeňský kraj
5	Karlovarský kraj
6	Ústecký kraj
7	Liberecký kraj
8	Královéhradecký kraj
9	Pardubický kraj
10	Vysočina
11	Jihomoravský kraj
12	Olomoucký kraj
13	Zlínský kraj
14	Moravskoslezský kraj
15	Zahraničí

KARTA B.17

1	Kvalitní bydlení (např. prostorný a světlý byt/dům, dobře vybavený byt/dům, zahrada)
2	Krása a malebnost okolí bydliště, zdravé životní prostředí
3	Dostupná nabídka zaměstnání s možností dobrého výdělku
4	Společenské možnosti (např. styk s přáteli, známými, společ. zábavy)
5	Kulturní možnosti, možnosti dalšího vzdělávání
6	Rozvinutá infrastruktura (např. obchody, veřejná doprava)

KARTA IDE.5a

01	Student, učeň
02	Nepracující důchodce
03	Nezaměstnaný
04	V domácnosti, na rodičovské dovolené
05	Podnikatel se 3 a více zaměstnanci
06	Samostatně činný s 1 - 2 zaměstnanci
07	Samostatně činný bez zaměstnanců
08	Vyšší odborný zaměstnanec (vědečtí a odborní duševní prac.)
09	Nižší odborný zaměstnanec
10	Řadový úředník (nižší administrativní pracovník)
11	Provozní pracovník ve službách a obchodě
12	Dělník vyučený v oboru práce
13	Dělník nevyučení v oboru práce
14	Fyzicky pracující člen zeměděl. družstva, zemědělský dělník
15	Vedoucí, řídicí pracovník

KARTA IDE.5b

01	Zemědělství, myslivost, lesní hospodářství
02	Rybolov, chov ryb
03	Těžba nerostných surovin
04	Zpracovatelský průmysl (potravinářský, textilní, papírenský, chemický průmysl, kovovýroba, vydavatelství, výroba strojů, přístrojů, vozidel, nábytku...)
05	Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody
06	Stavebnictví
07	Obchod; opravy motorových vozidel a spotřebního zboží
08	Ubytování a stravování
09	Doprava, skladování, pošty a telekomunikace
10	Bankovníctví, pojišťovnictví, finanční zprostředkování
11	Činnosti v oblasti nemovitostí; pronájem strojů a přístrojů; výzkum a vývoj; výpočetní technika; právní, účetní, architektonické a inženýrské poradenství; reklama...
12	Veřejná správa, obrana, povinné sociální zabezpečení
13	Vzdělávání, školství
14	Zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti
15	Ostatní veřejné, sociální a osobní služby (odpady, odpadní vody, čištění měst; rekreace, kultura, sport; odbory, profesní a podobné organizace...)
16	Domácnosti zaměstnávající personál
17	Mezinárodní organizace a instituce

KARTA PO.2

LEVICE						PRAVICE				
L	L	L	L	L	0	P	P	P	P	P
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k

KARTA IDE.6

1	NEDOKONČENÉ ZÁKLADNÍ
2	DOKONČENÉ ZÁKLADNÍ
3	VYUČENÍ
4	STŘEDNÍ BEZ MATURITY
5	STŘEDNÍ ODBORNÉ S MATURITOU
6	STŘEDNÍ VŠEOBECNÉ S MATURITOU
7	VYŠŠÍ ODBORNÉ
8	BAKALÁŘSKÉ
9	ÚPLNÉ VYSOKOŠKOLSKÉ

KARTA IDE.7

1	Římskokatolické
2	Protestantské (např. Českobratrská církev evangelická, Církev bratrská, Československá církev husitská, ...)
3	Ortodoxní, pravoslavné
4	Židovské
5	Muslimské
6	Jiné (jiná církev, věřící bez příslušnosti k církvi)
7	Nejsem věřící

Číselník okresů (IDE.9)

111	Hlavní město Praha

211	Benešov
212	Beroun
213	Kladno
214	Kolín
215	Kutná Hora
216	Mělník
217	Mladá Boleslav
218	Nymburk
219	Praha - východ

220	Praha - západ
221	Příbram
222	Rakovník

311	České Budějovice
312	Český Krumlov
313	Jindřichův Hradec
314	Písek
315	Prachatice
316	Strakonice
317	Tábor

321	Domažlice
322	Klatovy
323	Plzeň - město
324	Plzeň - jih
325	Plzeň - sever
326	Rokycany
327	Tachov

411	Cheb
412	Karlovy Vary
413	Sokolov

421	Děčín
422	Chomutov
423	Litoměřice
424	Louny
425	Most
426	Teplice v Čechách
427	Ústí nad Labem

511	Česká Lípa
512	Jablonec nad Nisou
513	Liberec
514	Semily

521	Hradec Králové
522	Jičín
523	Náchod
524	Rychnov n.Kněžnou
525	Trutnov

531	Chrudim
532	Pardubice
533	Svitavy
534	Ústí nad Orlicí

611	Havlíčkův Brod
612	Jihlava
613	Pelhřimov
614	Třebíč
615	Žďár nad Sázavou

621	Blansko
622	Brno - město
623	Brno - venkov
624	Břeclav
625	Hodonín
626	Vyškov
627	Znojmo

711	Jeseník
712	Olomouc
713	Prostějov
714	Přerov
715	Šumperk

721	Kroměříž
722	Uherské Hradiště
723	Vsetín
724	Zlín

811	Bruntál
812	Frýdek - Místek
813	Karviná
814	Nový Jičín
815	Opava
816	Ostrava - město

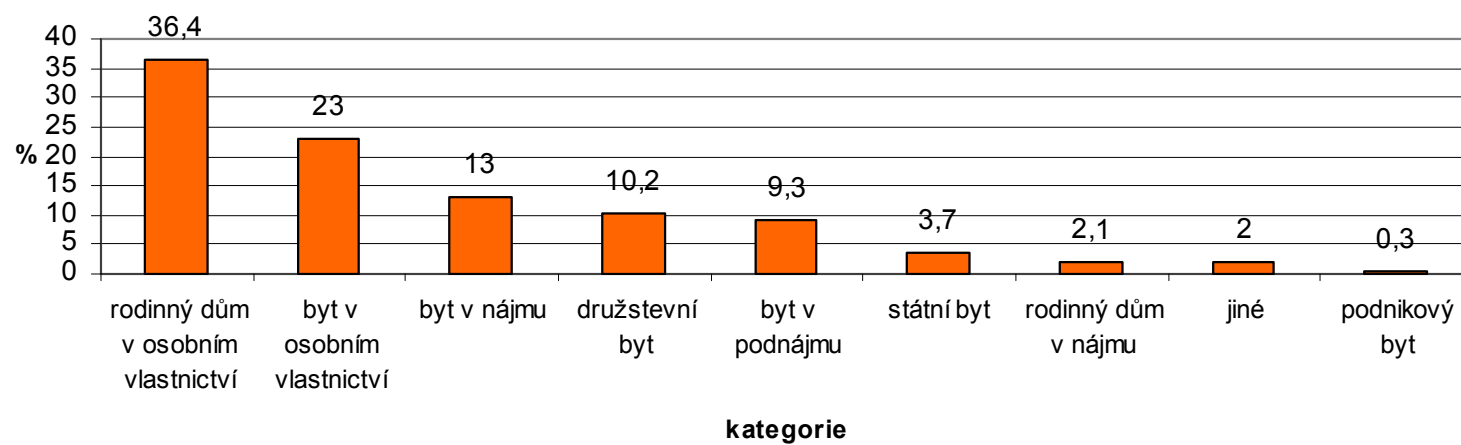
Příloha č. 2 – Struktura výběrového souboru

	Rozložení obyv. ČR rel.	Výběrový soubor abs.	rel.
CELÝ SOUBOR	100	1037	100
POHLAVÍ			
Muži	48,3	504	48,6
Ženy	51,7	533	51,4
VĚK			
15 - 19 let	7,5	77	7,5
20 - 29 let	18,1	186	18,1
30 - 44 let	25,4	265	25,9
45 - 59 let	25,7	265	25,9
60 a více let	23,3	232	22,6
VZDĚLÁNÍ			
Základní	23,6	231	22,4
Střední bez maturity	38	396	38,3
Střední s maturitou	26	277	26,8
Vysokoškolské	12,4	129	12,5
VELIKOST MÍSTA BYDLIŠTĚ			
do 799 obyvatel	14,6	121	11,7
800 - 1999 obyvatel	11,9	92	8,9
2000 - 4999 obyvatel	11,2	126	12,2
5000 - 14999 obyvatel	14,1	164	15,7
15000 - 29999 obyvatel	10,8	122	11,8
30000 - 79999 obyvatel	11,4	136	13,1
80000 - 999999 obyvatel	14,2	154	14,8
100000 a více obyvatel	11,8	122	11,8
NUTS 2			
Praha	11,8	122	11,8
Střední Čechy	11,3	108	10,4
Jihozápad	11,5	128	12,3
Severozápad	10,9	113	10,9
Severovýchod	14,4	147	14,2
Jihovýchod	16	162	15,6
Střední Morava	12	123	11,9
Moravskoslezsko	12,1	134	12,9

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Příloha č. 3 – Grafy a tabulky

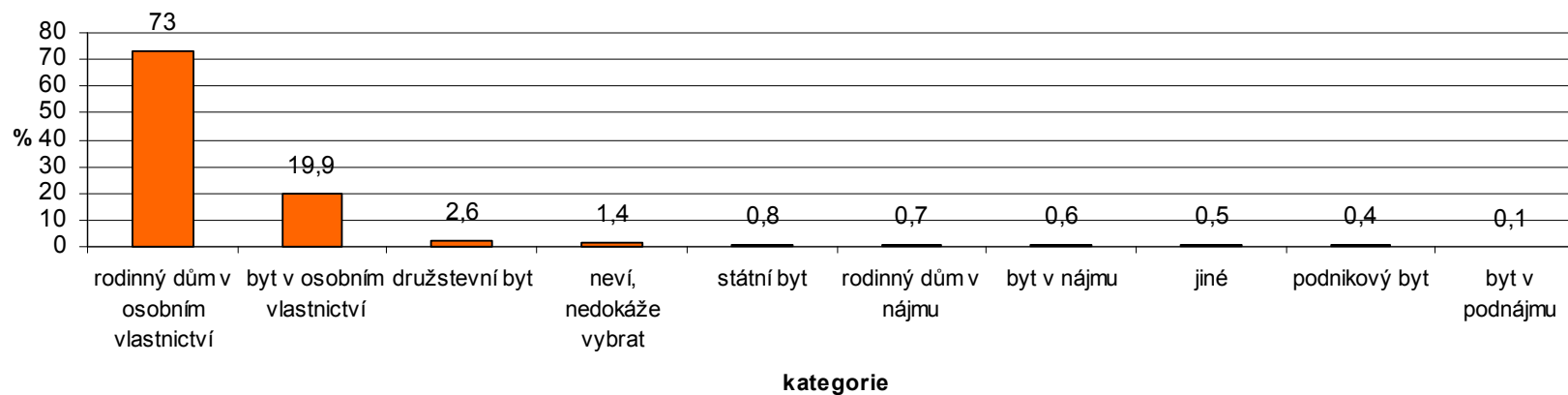
Graf č. 1: Typ současného bydlení respondenta

Poznámka: znění otázky: „V současnosti bydlíte v:“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

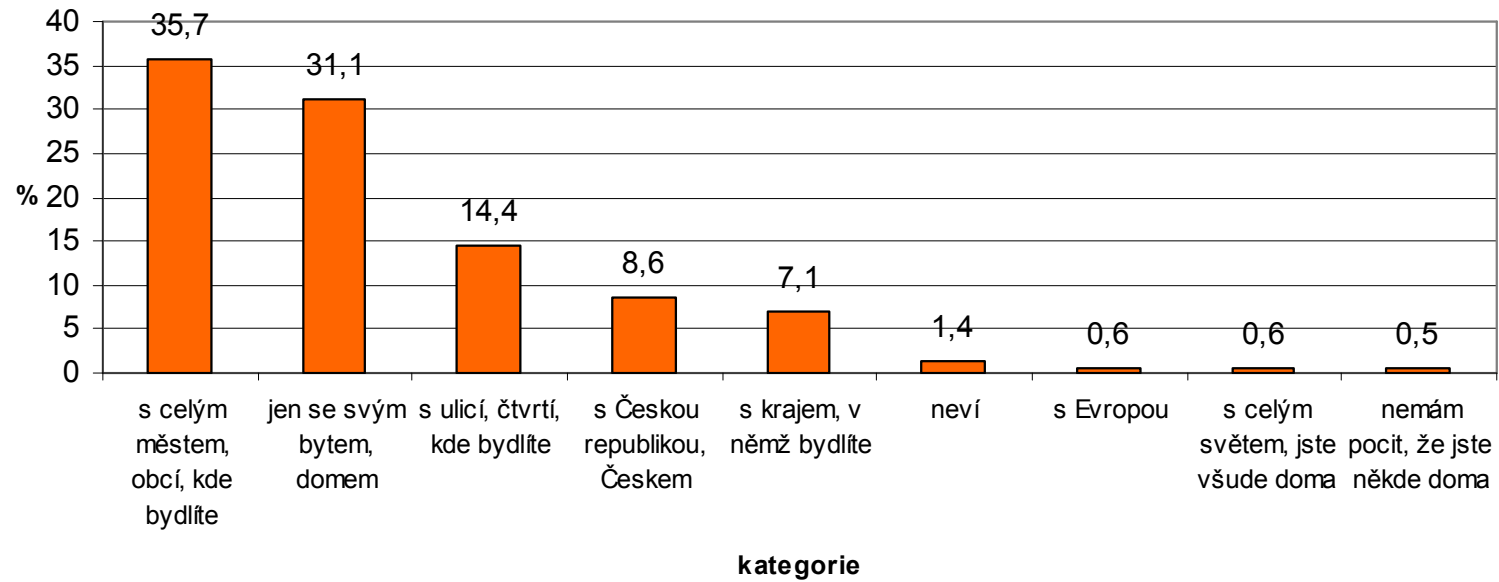
Graf č. 2: Typ bydlení respondenta za ideální situace

Poznámka: znění otázky: „Jak byste si přál bydlet, bez ohledu na Váš současný stav, bez ohledu na Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

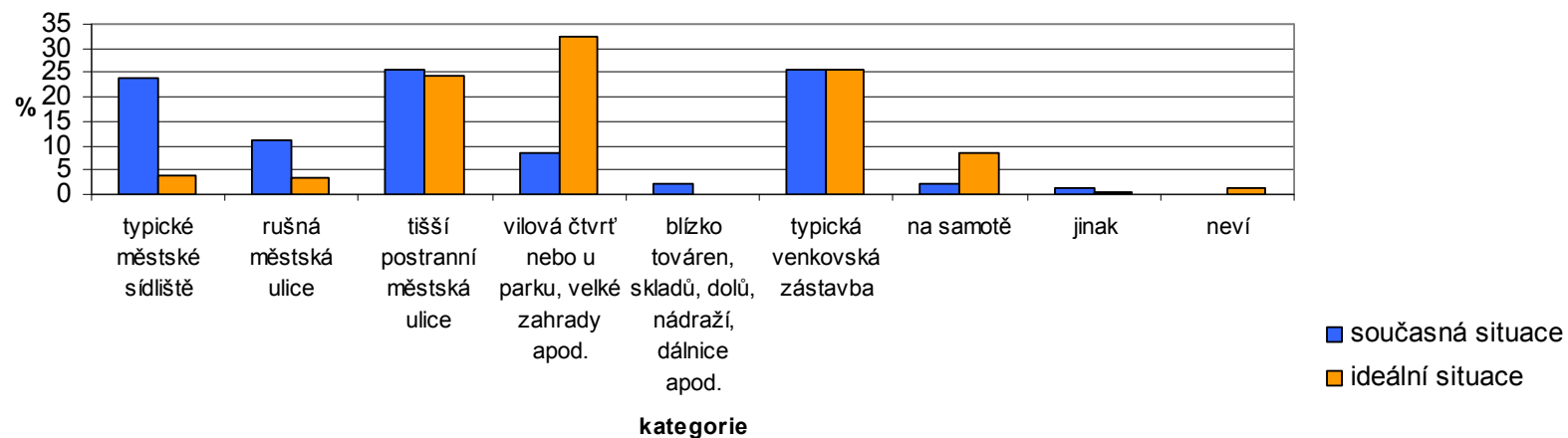
Graf č. 3: Měřítková úroveň chápání domova respondentem

Poznámka: znění otázky: „Být někde doma může pro lidi znamenat různé věci. S čím si nejvíce spojujete svůj domov Vy osobně?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

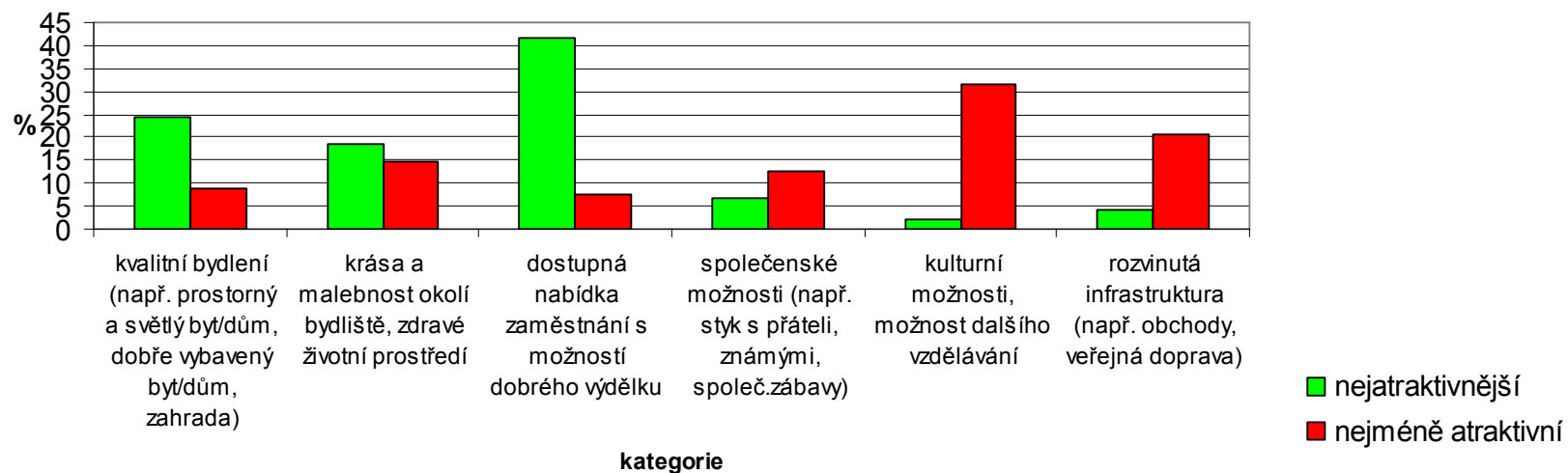
Graf č. 4: Typ prostředí v místě bydliště respondenta za současné a ideální situace

Poznámka: znění otázek: „Jak byste označil prostředí Vašeho bydliště?“, „Jaké prostředí byste za ideálních podmínek, tzn. bez ohledu na Váš současný stav, např. finanční situaci apod., preferoval?“

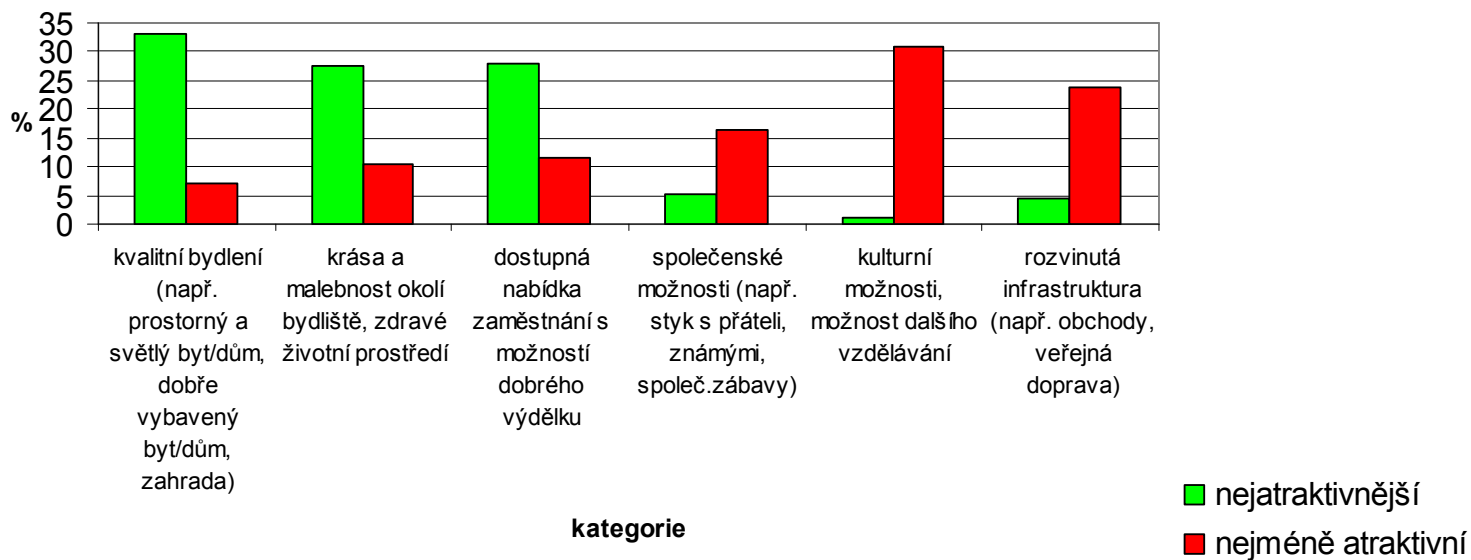
Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Graf č. 5: Preference hledisek výběru místa bydliště za reálné situace

Poznámka: znění otázky: „Jaká hlediska jsou pro Vás důležitá při výběru Vašeho reálného místa bydliště (zohledněte např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele)? Vybte z možností tu, která je pro Vás nejdůležitější a tu, která je pro Vás nejméně důležitá.“
Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

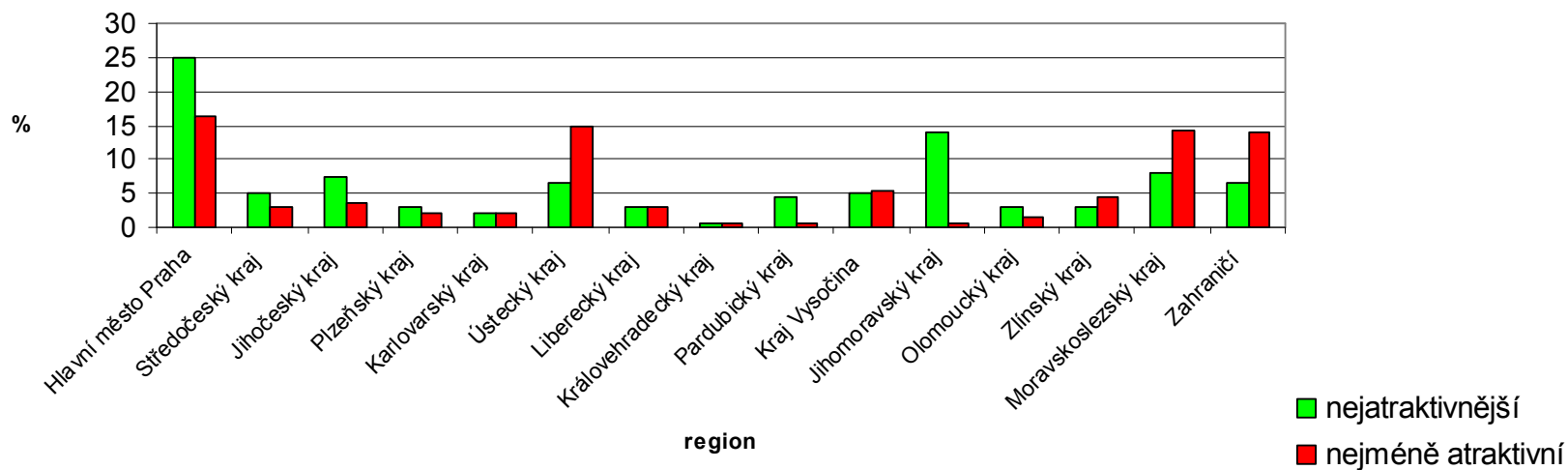
Graf č. 6: Preference hledisek výběru místa bydliště za ideální situace

Poznámka: znění otázky: „Jaká hlediska jsou pro Vás důležitá při výběru Vašeho ideálního místa bydliště, pokud byste nebral ohled na Váš současný stav, např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele? Ohodnotte, jak důležitá jsou pro Vás následující hlediska. Vyberte z možností tu, která je pro Vás nejdůležitější a tu, která je pro Vás nejméně důležitá.“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

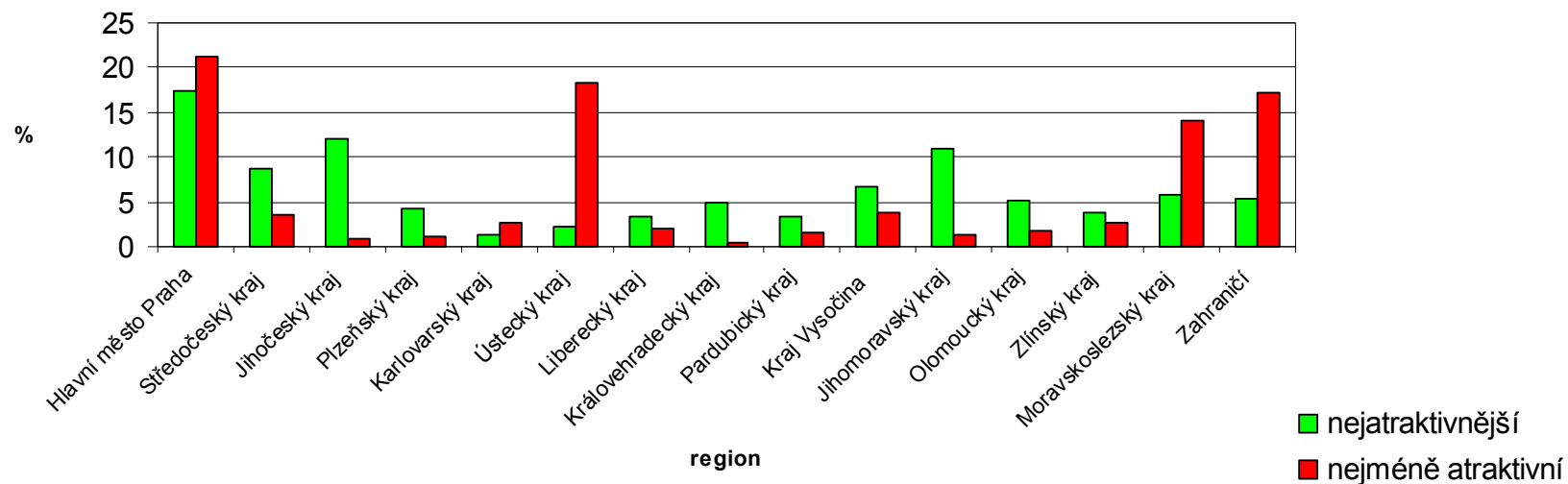
Graf č. 7: Nejvíce a nejméně preferované regiony obyvatelstva Česka za reálné situace

Poznámka: znění otázky: „Do jakého regionu by jste se chtěl přestěhovat s ohledem na Vaše reálné podmínky a možnosti (zohledněte např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele)?“

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

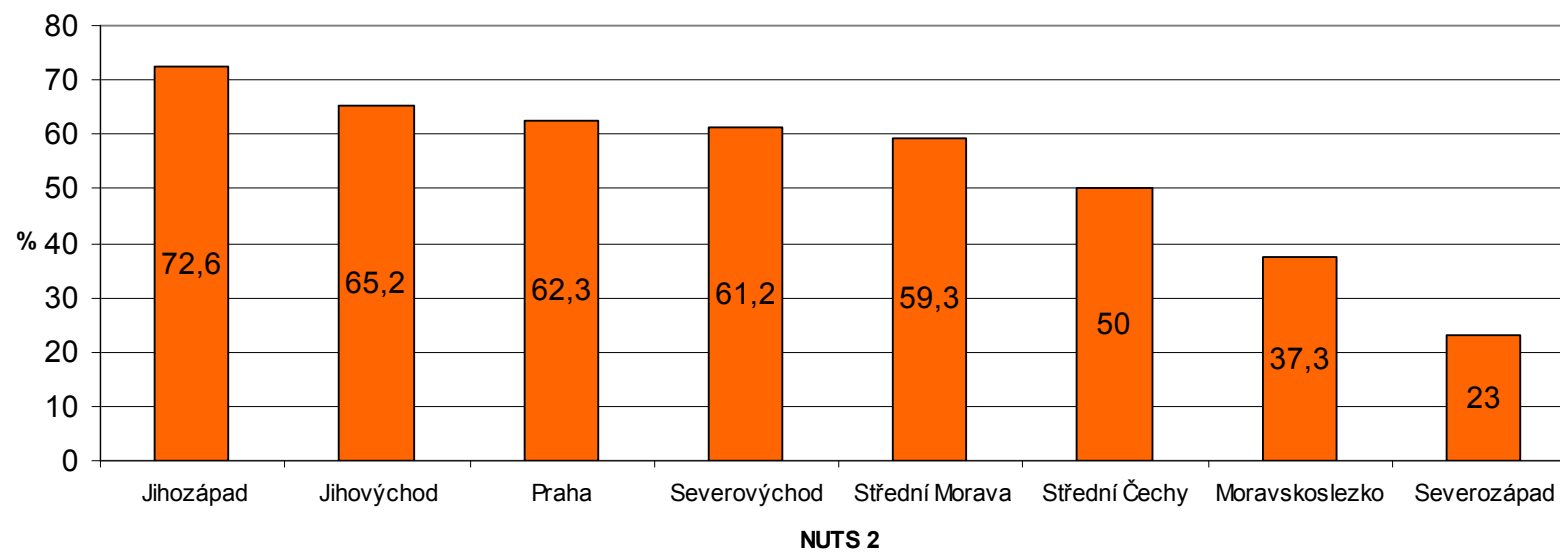
Graf č. 8: Nejvíce a nejméně preferované regiony obyvatelstva Česka za ideální situace

Poznámka: znění otázky: „Kdybyste si mohl za ideálních podmínek, bez ohledu na Váš současný stav, např. Váš příjem, zaměstnání, vazbu na rodinu/přátele, vybrat region, kde byste chtěl žít, pro jaký byste se rozhodl? Vyberte z regionů ten, který je pro Vás nejpříťažlivější a ten, který je pro Vás nejméně příťažlivý.“

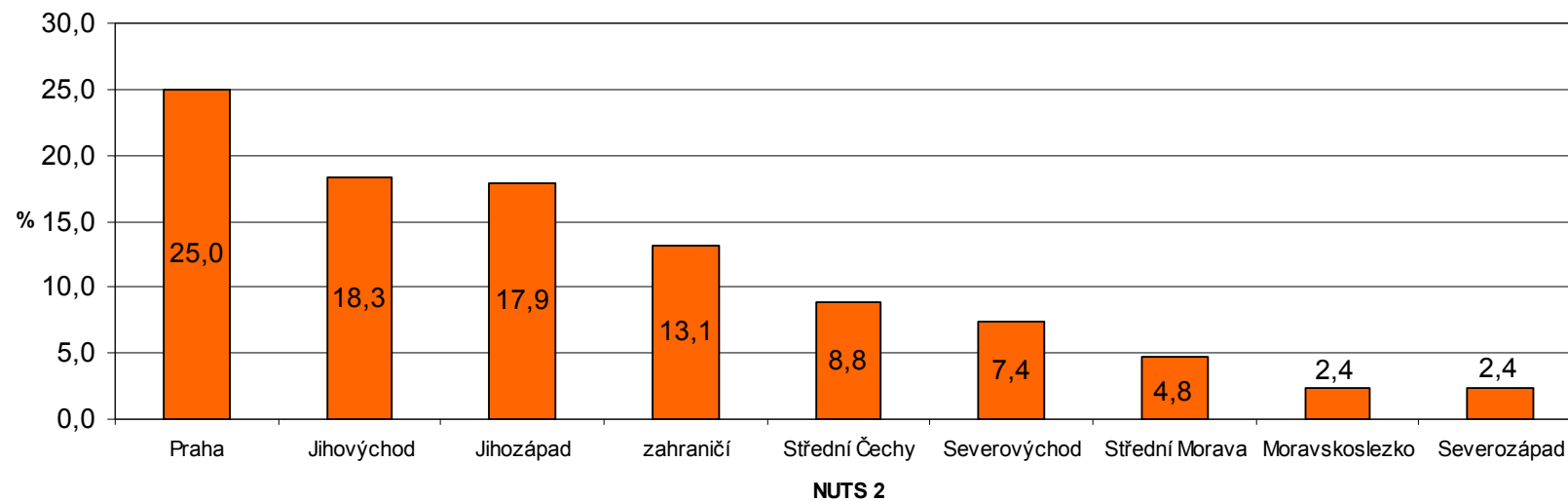
Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Graf č. 9: Neighbourhood effect pro regiony NUTS 2

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Graf č. 10: Atraktivita regionů NUTS 2 očištěná od neighbourhood effectu

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 27: Matice směru regionálních (NUTS 2) preferencí obyvatelstva Česka v roce 2010 (%)

	Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severozápad	Severovýchod	Jihovýchod	Střední Morava	Moravskoslezsko
Praha		35,6	51,9	25,7	20,5	35,6	30,6	33,3
Střední Čechy	29,7		22,2	10,0	5,1	4,4	19,4	3,0
Jihozápad	27,0	42,2		27,1	20,5	20,0	11,1	9,1
Severozápad	13,5	0,0	3,7		2,6	4,4	0,0	1,5
Severovýchod	10,8	6,7	0,0	11,4		22,2	5,6	6,1
Jihovýchod	8,1	11,1	22,2	22,9	38,5		30,6	31,8
Střední Morava	2,7	2,2	0,0	2,9	5,1	8,9		15,2
Moravskoslezsko	8,1	2,2	0,0	0,0	7,7	4,4	2,8	

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Tabulka č. 28: Matice migračních směrů obyvatelstva Česka v rámci regionů NUTS 2 v roce 2009 (%)

	Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severozápad	Severovýchod	Jihovýchod	Střední Morava	Moravskoslezsko
Praha		54,1	34,4	33,9	31,7	28,6	21,4	25,4
Střední Čechy	68,0		22,2	21,5	25,8	15,4	11,8	13,5
Jihozápad	8,3	10,7		17,7	6,7	11,0	5,0	6,1
Severozápad	6,9	10,3	15,6		13,1	5,9	4,7	5,5
Severovýchod	8,4	14,3	8,0	14,7		14,9	10,2	8,4
Jihovýchod	4,9	6,6	13,5	6,2	12,8		29,8	16,9
Střední Morava	1,8	2,1	3,3	3,0	6,7	17,4		24,3
Moravskoslezsko	1,6	2,0	3,0	3,0	3,2	6,7	17,2	

Zdroj dat: Český statistický úřad 2009

Tabulka č. 29: Rozdílnost migračních (r. 2009) a preferenčních (r. 2010) matic obyvatelstva Česka v regionech NUTS 2 (abs. hodnoty %)

	Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severozápad	Severovýchod	Jihovýchod	Střední Morava	Moravskoslezsko
Praha		18,5	17,4	8,2	11,2	6,9	9,2	7,9
Střední Čechy	38,3		0,1	11,5	20,7	11,0	7,6	10,5
Jihozápad	18,7	31,6		9,4	13,8	9,0	6,1	3,0
Severozápad	6,6	10,3	11,9		10,5	1,5	4,7	3,9
Severovýchod	2,4	7,6	8,0	3,2		7,3	4,6	2,3
Jihovýchod	3,2	4,5	8,8	16,7	25,7		0,7	14,9
Střední Morava	0,9	0,1	3,3	0,1	1,5	8,5		9,1
Moravskoslezsko	6,5	0,2	3,0	3,0	4,5	2,3	14,4	

Zdroj dat: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2010 ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v Praze., Český statistický úřad 2009.

Poznámka:

< 5 %
< 10 %
< 20 %
> 20 %